

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แนวทางการฟื้นฟูวิถีชาวนาในพื้นที่นาร้าง ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

โดย มะรอซือดี ดอเลาะ และคณะ

ตุลาคม 2554

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แนวทางการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวนาในพื้นที่นาร้าง ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

1. นายมะรอซือดี ดอเลาะ	ผู้ใหญ่บ้าน ม.7	หัวหน้าโครงการ
2. นางอาชีสะ หะยีนีเลาะ	ชาวบ้านกาเต็ง	การเงิน
3. นายดอเลาะ ตาเละ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	ผู้ช่วยการเงิน
4. นายบุสตาแม ตาหะแม	ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.)	เลขานุการ
5. นายอาชี ตาเละ	ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.)	ผู้ช่วยเลขานุการ
6. นายเจ๊ะอุเซ็ง สะมะแอ	ชาวบ้านกาเต็ง	ประชาสัมพันธ์
7. นายสาหะ อาแว	ชาวบ้านกาเต็ง	ประชาสัมพันธ์
8. นายสะมะแอ สะอะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ประชาสัมพันธ์
9. นายยะยา สาและ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
10. นางมีลี ตาเละ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
11. นางแมะเซะ ตาเละ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
12. นางหะแม แซบิ๊ตัง	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
13. นายนิโซะ แวหะมะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
14. นายบากา ยูโซะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
15. นายรอมือลี ดอฆอ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
16. นางซาก็เร ตือระ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
17. นางนินะ หะยีนีเลาะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
18. นายอาบ๊ะ ลีมอปาแล	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
19. นายมะฮือซอ แวหะมะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
20. นางอาสนะ ยูโซะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
21. นายอาเดะ มะลี	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
22. นายอับดุลรอแม มะสุลละ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
23. นางสือเมาะ แวหะมะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
24. นางสาวมีน๊ะ ดาแมยี	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
25. นางสปีน๊ะ มะยูโซะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
26. นายอาชี อามิงตีเยะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
27. นางนิรอกีเยะ หะยีนีเลาะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
28. นายเจ๊ะโต เจ๊ะเต๊ะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
29. นายอับรอเอ็ง ทาหะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
30. นายมาหะมะตอลา สามะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
31. นายอาแซ สามะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
32. นายแซมิง โซะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
33. นายอาแว ยาฮา	ชาวบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
34. นายรุควาน นีเลาะ	ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.)	ทีมวิจัย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทคัดย่อ

โครงการแนวทางการฟื้นฟูวิถีชาวนาในพื้นที่นาร้าง ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ 1) เพื่อศึกษาสาเหตุการเกิดสภาพปัญหานาร้างทั้งระบบสำหรับกำหนดแนวทางการฟื้นฟูการทำนาที่เหมาะสมและยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส 2) เพื่อศึกษารูปแบบและทดลองการทำนาบนพื้นฐานของความรู้การทำนาแบบดั้งเดิมของตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส ผสมผสานกับนวัตกรรมการทำนาในแนวทางเกษตรอินทรีย์ 3) เพื่อแสวงหาแนวทางการรวมกลุ่มชาวนาบ้านกาเต็งสำหรับการทำนาเกษตรอินทรีย์อย่างยั่งยืน

กระบวนการวิจัย เริ่มจากวิเคราะห์ธาตุอาหารสำรวจความสมบูรณ์ของดินในพื้นที่ฟื้นฟูนาร้างหาความรู้วิธีการดูแลและรักษาหน้าดิน ปฏิบัติการฟื้นฟูนาร้างโดยชาวนาบ้านกาเต็ง จัดทำแผนผังในพื้นที่ทำนา คำนวณผลผลิตข้าวเปลือกทั้งหมด ผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ยต่อไร่ มูลค่าที่ได้ และต้นทุนที่ใช้ทำนาต่อไร่ ปัญหาที่พบระหว่างการทำนา ถอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวนาบ้านกาเต็ง ทั้งการทำนาในที่ราบและการทำนาในลุ่ม พันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ใช้ปลูก เครื่องมือที่ใช้ในอดีต การแต่งกายระหว่างการทำนา ขั้นตอนการทำนาตั้งแต่ทำบุญก่อนเริ่มปลูกข้าว การดูดวงดาวและศึกษาฤดูกาลกำหนดจังหวะเริ่มทำนา ขั้นตอนการเพาะกล้า การดำนา ไปจนถึงการเก็บเกี่ยว การกำจัดศัตรูของข้าว งานเทศกาลหลังการเก็บเกี่ยว การให้ทานบริจาค (ชะกาต) การเก็บรักษาข้าวที่ได้เพื่อใช้ในการบริโภคในครัวเรือน เก็บไว้เป็นเมล็ดพันธุ์ไว้ปลูกในฤดูกาลทำนาครั้งต่อไป และความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการทำนาและการเก็บรักษาข้าวในยุ้งฉาง จัดตั้งกลุ่มทำนาบ้านกาเต็งเพื่อฟื้นฟูนาร้างอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัย พบว่า สาเหตุการเกิดสภาพปัญหานาร้างมี ประการ คือ 1) สภาพพื้นที่จากเดิมที่เป็นพรุเปลี่ยนไป ควบคุมระดับน้ำเพื่อการทำนาได้ยากขึ้น 2) ความไม่คุ้มทุนในการทำนากับต้นทุนที่สูงมากขึ้น 3) การทำนาเป็นงานที่หนัก เหนื่อย คนรุ่นหลังไม่ทำ 4) นโยบายของจังหวัดนราธิวาสที่สนับสนุนการปลูกปาล์ม ทำให้เกิดวงจรนายหน้าเข้ามาพร้อมกับระบบราชการที่เชิญชวนให้ละทิ้งการทำนา

ผลการตรวจคุณภาพดิน อินทรีย์วัตถุ ตรวจไนโตรเจน ฟอสฟอรัส มีปริมาณต่ำมาก ค่า pH เป็นกรด ผลของความเป็นกรดจะทำให้ดูดซึมธาตุอาหารไม่ได้ ถ้าดินแห้ง กรดจะเพิ่มขึ้น แต่ถ้ามีน้ำเข้านา ความเป็นกรดจะเริ่มคงที่และอาจเจือจางลง วิธีแก้ไขคือต้องเติมปูน 1,000 กิโลกรัมต่อไร่เมื่ออินทรีย์วัตถุต่ำ การทำนาครั้งนี้ต้องใช้ปุ๋ยยูเรียไปก่อนโดยใช้สูตร 46-0-0 หรือสูตรเสมอ 15-15-15 และเวลาใกล้เก็บเกี่ยวให้ใช้สูตร 0-0-60 อาจจะผสมผสานระหว่างปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยน้ำหมัก และปุ๋ยเคมีคู่กัน นับเป็นระยะ “การเปลี่ยนผ่านไปสู่เกษตรอินทรีย์”

ผลการเก็บเกี่ยวข้าวในปี 2552 ที่ผ่านมา พื้นที่ทำนา 134 ไร่ ทำได้ 94 ไร่ เสียหายจากน้ำท่วม 60 ไร่ พื้นที่ได้ 20 ไร่ ส่วนอีก 40 ไร่ เสียหายหนักจนต้องขอความช่วยเหลือจากสำนักงานเกษตรอำเภอยิ่งงเพื่อขอค่าชดเชย ผลการฟื้นฟูนาปี 2553 จำนวน 189 ไร่ ข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ใช้กลุ่มทั้งหมด 6 สายพันธุ์ คือ ภูนิ้ง, ลิ้มะ, สามิแลตากา, จือเนาะ, จาเตะ และ บูแม ได้ผลผลิตไร่ละ 337.50 กิโลกรัม พื้นที่ฟื้นฟูนาปีที่ได้ผลผลิต 31,725 กิโลกรัม เมื่อคำนวณมูลค่าที่ได้เทียบกับราคาที่ชาวนาบ้านกาเต็งกำหนดกันเอง มูลค่าเมื่อเป็นข้าวเปลือกคิดเป็นเงิน 475,875 บาท เมื่อสีเป็นข้าวสารคิดเป็นเงิน 659,880 บาท

องค์ความรู้และภูมิปัญญาการทำนาบ้านกาเต็ง การทำนาแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ทำนาที่ราบ (บือแนบาริระ) และที่ราบลุ่มต่ำ (บือแนกูป) พันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก มี 10 สายพันธุ์ แบ่งเป็นสายพันธุ์ที่เคยมีและสูญหายไปแล้ว 5 สายพันธุ์ คือ ปาดีสะฆอรอ ปาดีบูแม ปาดีชาเยาะ ปาดีลือมูบาเซาะ และสายพันธุ์ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบันมีเพียง 5 สายพันธุ์ คือ ปาดีจาเตะ ปาดีบูรง ปาดีลิ้มะ ปาดีอาเนาะนาหมอ ปาดีบูโละ ปาดี สามิแลตากา เครื่องมือในการทำนาของบ้านกาเต็ง ได้แก่ เคียว ดายหญ้า (ตาเยาะ), จอบ (เจ้าะ), คันไถ (เอียงกาลอ), คันไถที่พาดคอ (ตือนิง), คันบังคับ (นางา), พานไถ (นอเลาะ), คราด (ฆือระ), กระบี่ (แบแซ็ง), ที่ใส่ข้าวหลังเกี่ยว (ฆารง), ซูเปะ ที่หาบของ (ตาจา), กระดัง (บาแด), หนั่งวัว (บลูแล), ครกตำข้าว (ลือซง), สากตำข้าว (ฮู) เครื่องแต่งกายระหว่างการทำนา เสื้อแขนยาว (บายูตาแงปาแย), กางเกงขายาว (สูลูวากากีปาแย), หมวกทำจากเปลือกสาอู (แกเนาะ), ผ้าโพกหัวโดยใช้ผ้าขาวม้าแล้วใส่หมวกทับ (กายจือลือกง), ถุงมือ (ฆารงตาแง)

ขั้นตอนการทำนา สังเกตว่าถึงฤดูกาลทำนาแล้วจะดูดวงดาว การปลูกข้าวจะเริ่มจากแช่เมล็ดข้าวเปลือกไว้สองคืน จากนั้นก็ยกขึ้นมาสะเด็ดน้ำตั้งทิ้งไว้อีก สามคืน จะเห็นว่าเริ่มมีรากงอกออกจากเมล็ดข้าวเปลือก ช่วงนี้เรียกว่า “งอกราก” (ตุมะอากา) จากนั้นจะนำไปหว่านในแปลงเพาะกล้า รอสัก 3-4 วันจะเริ่มแทงเป็นต้นกล้า (ชือมา) เมื่อแทงต้นกล้าจะเริ่มเติบโตมากขึ้น รอไปอีก 40 วันจะได้อายุข้าวที่สามารถถอนจากแปลงเพาะกล้านำไปปักดำในนา เกล็ดลับคือจะมีการแช่ต้นกล้าด้วยปุ๋ยมูลค่างควา 2 คืบ ก่อนนำไปปักดำ ซึ่งจะไม่ต้องใช้ปุ๋ยระหว่างทำนาอีกเลย

หลังจากเก็บเกี่ยว สิ่งที่มีสลิมต้องทำคือการจ่ายชะกาต (Zaekae) โดยใช้เครื่องซังที่ทำจากไม้ในการตวง ชะกาตมักจะจ่ายให้กับคนจนที่มาช่วยเกี่ยวข้าว การจ่ายชะกาตอีกรูปแบบหนึ่งคือนับจำนวนมัด โดย 100 มัด (ชือมา) จะจ่ายชะกาตให้ 10 มัด แต่ไม่นิยม เพราะเสี่ยงต่อจำนวนข้าวที่คลาดเคลื่อน และอาจไม่ตรงตามหลักศาสนาอิสลามได้

การรวมกลุ่มชาวนาบ้านกาเต็ง สมาชิกตั้งกลุ่มโดยให้ชื่อว่า “กลุ่มทำนาบ้านกาเต็ง” สมาชิกแรกเริ่มในการตั้งกลุ่มฯ จำนวน 36 คน เก็บเงินจากสมาชิกเดือนละ 50 บาท หลังจากเก็บเงิน 2 ปี คาดว่าจะสามารถนำมาเป็นทุนหมุนเวียนได้โดยไม่ต้องเก็บเงินจากสมาชิกเพิ่มเติมอีก วัตถุประสงค์ของการมีกลุ่ม เพื่อจะได้เป็นกลไกประสานงานให้ส่วนราชการมาสนับสนุนการทำนาของชาวนาบ้านกาเต็งได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากการรวมกลุ่มจะมีอำนาจต่อรองมากกว่าส่วนบุคคล

คณะผู้วิจัย

ตุลาคม 2554

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและสภาพปัญหา	1
คำถามวิจัย	2
วัตถุประสงค์	2
พื้นที่ดำเนินการ	3
วิธีการดำเนินงาน	3
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	3
ทีมวิจัย	4
ที่ปรึกษาโครงการ	5
ระยะเวลา	5
บทที่ 2 บริบทชุมชน	6
สภาพทั่วไป	6
ประชากร	7
อาชีพ	8
สภาพทางสังคม	8
การสาธารณสุข	9
การบริการขั้นพื้นฐาน	9
ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่	9
บทที่ 3 ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง	12
ลักษณะกายภาพของข้าว	12
ข้าวกับอารยธรรม	13
อาชีพทำนาของชาวกาได้และการปลูกข้าวอินทรีย์ในภาคใต้	14
พันธุ์ข้าวในภาคใต้และพันธุ์ข้าวที่ปลูกได้ดีในภาคใต้	16
สังข์หยด	17
เจ็ยพัทลุง	20
นางพญา 132	21
เผือกน้ำ 43	23
พวงไร่ 2	24
พัทลุง 60	25
ลูกแดงปัตตานี	26
เล็บนกปัตตานี	27

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)	
พันธุ์ข้าวในภาคใต้และพันธุ์ข้าวที่ปลูกได้ดีในภาคใต้ (ต่อ)	
เข้มทองพัทลุง	28
แก่นจันทร์	30
พัทลุง	32
เครื่องมือทำนาที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้	33
ประเพณีและการละเล่นที่สืบเนื่องจากการทำนาในภาคใต้	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	38
บทที่ 4 กระบวนการวิจัย	45
พัฒนาโจทย์และพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย	45
เตรียมความพร้อมทีมวิจัยและเรียนรู้การบริหารจัดการโครงการ	46
วิเคราะห์ธาตุอาหารสำรวจความสมบูรณ์ของดินในพื้นที่พื้นที่พื้ฟูนาร้าง	46
ทบทวนผลการดำเนินโครงการวิจัย	47
ปฏิบัติการพื้ฟูนาร้างโดยชาวนาบ้านกาเต็ง	47
ถอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวนาบ้านกาเต็ง	48
จัดตั้งกลุ่มทำนาบ้านกาเต็งเพื่อพื้ฟูนาร้างอย่างต่อเนื่อง	50
บทที่ 5 ผลการวิจัย	51
สาเหตุการเกิดสภาพปัญหานาร้าง	51
ผลการพื้ฟูนาร้างบ้านกาเต็ง	56
ตรวจสอบสภาพดินเพื่อวัดความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอินทรีย์และวิธีปรับปรุงดิน	59
ปริมาณผลผลิตข้าวและมูลค่าที่ได้จากการพื้ฟูนาร้างบ้านกาเต็ง	63
ต้นทุนการพื้ฟูนาร้างบ้านกาเต็ง	66
ปัญหาอุปสรรคจากการพื้ฟูนาร้าง	66
องค์ความรู้และภูมิปัญญาการทำนาบ้านกาเต็ง	67
รูปแบบการทำนา	67
พันธุ์ข้าวพื้นเมือง	68
เครื่องมือที่ใช้ในการทำนา	68
เครื่องแต่งกายของชาวนาบ้านกาเต็ง	69
ขั้นตอนการทำนา	70
ศัตรูของต้นข้าวและการจัดการของชาวนาบ้านกาเต็ง	70

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 ผลการวิจัย (ต่อ)	
องค์ความรู้และภูมิปัญญาการทำนากาเต็ง (ต่อ)	
เทศกาลหลังเก็บเกี่ยว	71
ชะกาดข้าว ทานบริจาคเพื่อสังคม	73
ยุ่งฉาง ความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือน	74
การรวมกลุ่มชาวนากาเต็ง	74
บรรณานุกรม	75
ภาคผนวก	76
ภาคผนวก 1 ภาพกิจกรรม	76
ภาคผนวก 2 รวมข่าวการฟื้นฟูนาร้างและการอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นเมือง	92
ภาคผนวก 3 ประวัติที่มวิจัย	125

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและสภาพปัญหา

ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส ห่างจากตัวอำเภอยี่งอ 6 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดนราธิวาส 7 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ ทิศเหนือติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลลูโบะบือซา ทิศใต้ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลมะนังตายอ ทิศตะวันออกติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลลำภู ทิศตะวันตกติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลยี่งอ

สภาพภูมิประเทศของตำบลละหาร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีน้ำขังตลอดทั้งปีและเป็นดินพรุ ซึ่งเป็นแหล่งเกษตรกรรมและเป็นที่ตั้งชุมชน พื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบสูงชันเชิงเขา มีเนื้อที่ทั้งหมด 25,249 ไร่ 40.398 ตารางกิโลเมตรพื้นที่ราบ 13,847 ไร่ ภูเขา 2,838 ไร่ พื้นน้ำ 1,119 ไร่ และพื้นที่อื่นๆ 7,450 ไร่ ลักษณะภูมิอากาศของตำบลละหาร มีอากาศชื้น และฝนตกชุกตลอดทั้งปี ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ – เดือนมิถุนายน ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม – เดือนมกราคมของปีถัดไป

จำนวนหมู่บ้านในเขตตำบลละหาร มีทั้งหมด 8 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) บ้านละหาร 2) บ้านทุ่งคา 3) บ้านปุตตะ 4) บ้านกูแบลิส 5) บ้านโตะแม 6) บ้านศาลาลูกไก่ 7) บ้านกาเต็ง และ 8) บ้านทุ่งคา 2 จำนวนประชากรมีทั้งสิ้น 7,388 คน แยกเป็นประชากรชาย 3,642 คน คิดเป็นร้อยละ 49.30 ประชากรหญิง 3,746 คน คิดเป็นร้อยละ 50.70 ประกอบอาชีพการเกษตร เช่น สวนยาง สวนผลไม้ ทำนา ร้อยละ 70 รับจ้างร้อยละ 25 และอาชีพอื่นๆ ร้อยละ 5 รายได้เฉลี่ยประชาชน 24,012 บาท/คนปี

กรมพัฒนาที่ดิน โดยสถาบันวิจัยพัฒนาเพื่อป้องกันการเป็นทะเลทรายและการเตือนภัยทำการสำรวจจำแนกพื้นที่ร้างเฉพาะที่อยู่นอกเขตป่าไม้ทุกประเภท และได้นิยามความหมายของ “นาร้าง” ไว้ว่าเป็นพื้นที่ซึ่งมีลักษณะทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ในอดีตมีการทำนาทั้งนาดำและนาหว่าน แต่ปัจจุบันปล่อยทิ้งร้างไว้ ในฤดูฝนมักมีน้ำท่วมเสียหาย ในฤดูแล้งจะมีวัชพืช โดยเฉพาะหญ้าชนิดต่างๆ เจริญเติบโตขึ้นปกคลุมพื้นที่นาร้างอยู่เป็นจำนวนมาก นาร้างต่อเนื่องกันมาหลายปีจะสังเกตเห็นวัชพืชเจริญเติบโตขึ้นหนาแน่นอย่างชัดเจน สำหรับพื้นที่ภาคใต้ มีพื้นที่นาร้างจำนวน 81,027 ไร่ จากพื้นที่นาร้างทั่วประเทศจำนวน 198,858 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 40.75 มากที่สุดเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ จากการสำรวจของสำนักงานจังหวัดนราธิวาส ระบุว่านราธิวาสมีพื้นที่ทำนาทั้งสิ้น 206,611 ไร่ เป็นนาร้าง 79,361 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 38.41 จึงนับเป็นปัญหาสำคัญและเสียโอกาสในการใช้ประโยชน์ของประชาชนเพื่อประกอบอาชีพทำนาข้าวหล่อเลี้ยงชีวิต ทางจังหวัดนราธิวาสจึงได้ร่วมมือกับศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และสำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส ฟื้นฟูการทำนาในพื้นที่นาร้างจำนวน 900 ไร่ใน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอระแงะ อำเภอจะแนะ อำเภอเจาะไอร้อง อำเภอสู่ไหงปาดี และอำเภอดากใบ (อำเภอ ยี่งอไม่ได้อยู่ในแผนการฟื้นฟูการทำนาในพื้นที่นาร้าง)

ภาพในอดีตของตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส ชาวบ้านทำนาเป็นจำนวนมาก แบ่งเป็นการทำนาในที่ลุ่ม และการทำนาในที่ราบ ลักษณะการทำนาในที่ลุ่มจะยากลำบากกว่า เวลาเก็บเกี่ยวข้าวต้องลุยโคลนหรือต้องนั่งเรือไปเกี่ยวข้าว และต้องถางหญ้าปล้องซึ่งเป็นวัชพืชสำคัญ ชาวบ้านจึงนิยมทำนาในที่ราบมากกว่า นอกจากนี้ยังมีการแบ่งพื้นที่เป็นแปลงข้าวไว้ปลูกเป็นข้าวเมล็ดขนาดเล็กเพื่อใช้เลี้ยงนก เมื่อสิ้นฤดูทำนาปี สามารถหาปลาในนาไปขายได้ พบเห็นนกน้ำบินโฉบเข้ามาหาปลาในท้องนา เป็นบรรยากาศที่ชาวนายังจดจำได้ดี

ความเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นตั้งแต่มีการขุดคลองชลประทาน จากเดิมที่มีน้ำหลากและท่วมขังตามธรรมชาติ เหมาะแก่การทำนา เมื่อมีการขุดคลองทำให้น้ำไหลออกจากที่นาลงแม่น้ำลำคลองและออกสู่ทะเลอย่างรวดเร็ว พื้นที่นาที่เคยมีน้ำขังกลับเหือดแห้งภายใน 2 – 3 เดือน ต้นข้าวแห้งตายก่อนเก็บเกี่ยวได้ ชาวนาละทิ้งอาชีพเดิม แล้วปล่อยให้พื้นที่ที่รกร้าง ขยายเครื่องมือการทำนาเพื่อนำเงินมาเลี้ยงชีพ ประกอบการรูดคืบของนโยบายการปลูกปาล์มในพื้นที่นาร้าง ทำให้ฐานการผลิตข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือนลดลงและหันไปซื้อข้าวมาบริโภค ขณะที่ตลาดปาล์มน้ำมันในพื้นที่ก็ยังไม่มีความพร้อมรองรับเรื่องตลาดที่แน่นอน รายได้ที่จะจับจ่ายใช้สอยในภาวะข้าวยากมากแพงยังคงหาทางออกไม่ได้

ชาวนาตำบลละหารจึงได้ตกลงที่จะฟื้นฟูการทำนาเพื่อการบริโภคในครัวเรือนขึ้นมาอีกครั้ง โดยได้กำหนดให้มีการศึกษาสาเหตุการเกิดนาร้างอย่างเป็นระบบ ตรวจสอบสภาพดิน สภาพแวดล้อมของนาร้างในปัจจุบัน แสวงหานวัตกรรมปลูกข้าวในแบบใหม่ ตั้งแต่ พันธุ์ข้าว วิธีปลูก การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว ด้วยปริมาณน้ำฝนที่เพิ่มขึ้นตลอด 2 ปีที่ผ่านมา และมีแหล่งน้ำใกล้กับพื้นที่ทำนาสามารถประสานงานกับสำนักชลประทานที่ 17 เพื่อผันน้ำเข้าสู่นาร้าง และจะปรับให้เป็นฝายน้ำล้นในอนาคต นอกจากนี้ โครงการ SML ได้เข้ามาสนับสนุนการเปิดพื้นที่ทำนาในนาร้างเพิ่มเติม (แต่ทั้งนี้ต้องรอไปตามขั้นตอนของปีงบประมาณ) ประกอบกับศักยภาพการทำนาแบบดั้งเดิมที่ชาวบ้านมี ตลอดจนมีโรงสีภายในตำบล 2 แห่ง จึงได้มีการนำเสนอโครงการวิจัยฟื้นฟูวิถีชาวนาในรูปแบบเกษตรอินทรีย์เพื่อความยั่งยืนต่อไป

คำถามวิจัย

การฟื้นฟูวิถีชาวนาในพื้นที่นาร้างของชาวบ้านตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส มีแนวทางอย่างไร?

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสาเหตุการเกิดสภาพปัญหานาร้างทั้งระบบ สำหรับกำหนดแนวทางการฟื้นฟูการทำนาที่เหมาะสมและยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
2. เพื่อศึกษารูปแบบและทดลองการทำนาบนพื้นฐานของความรู้การทำนาแบบดั้งเดิมของตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส ผสมผสานกับนวัตกรรมในการทำนาในแนวทางเกษตรอินทรีย์

3. เพื่อแสวงหาแนวทางการรวมกลุ่มชาวบ้านกาเต็งสำหรับการทำนาเกษตรอินทรีย์อย่างยั่งยืน

พื้นที่ดำเนินการ

ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส

วิธีการดำเนินการ

1. เตรียมความพร้อมของทีมวิจัย บทบาทหน้าที่ และการบริหารจัดการโครงการ
2. ประชุมทีมวิจัยเดือนละ 1 ครั้ง
3. ศึกษาสาเหตุการเกิดสภาพปัญหานาร้างทั้งระบบ
4. รวบรวมความรู้การทำนาแบบดั้งเดิม และแสวงหาความรู้นวัตกรรมการทำนาในแนวทางเกษตรอินทรีย์
5. เตรียมพื้นที่ทดลองการทำนาแบบผสมผสานระหว่างความรู้ดั้งเดิมกับนวัตกรรมการทำนาในแนวทางเกษตรอินทรีย์
6. จัดทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1
7. ปฏิบัติการทำนาแบบผสมผสานระหว่างความรู้ดั้งเดิมกับนวัตกรรมการทำนาในแนวทางเกษตรอินทรีย์
8. กิจกรรมแข่งขันเกี่ยวข้าวและจัดงานบุญข้าวใหม่
9. จัดทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2
10. รวบรวมและจัดทำต้นฉบับหนังสือการฟื้นฟูการทำนาในพื้นที่นาร้าง
11. จัดเวทีสรุปผลการวิจัยเพื่อขยายผลกับหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่นาร้างให้เกิดประโยชน์
12. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รู้สาเหตุที่แท้จริงการเกิดสภาพปัญหานาร้างทั้งระบบ และสามารถกำหนดแนวทางการฟื้นฟูการทำนาที่เหมาะสมและยั่งยืนในพื้นที่ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาสได้
2. ได้รู้รูปแบบการทำนาที่ผสมผสานระหว่างความรู้การทำนาแบบดั้งเดิมของตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส กับนวัตกรรมการทำนาในแนวทางเกษตรอินทรีย์ได้
3. ชาวบ้านกาเต็งสามารถรวมกลุ่มเพื่อทำนาเกษตรอินทรีย์อย่างยั่งยืนได้

ทีมวิจัย

1. นายมะร่อซื่อดี ดอเลาะ	ผู้ใหญ่บ้าน ม.7	หัวหน้าโครงการ
2. นางอาชีสะ หะยีนีเลาะ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	การเงิน
3. นายดอเลาะ ตาเละ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	ผู้ช่วยการเงิน
4. นายบุญस्ताแม ตาหะแม	ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.)	เลขานุการ
5. นายอาชี ตาเละ	ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.)	ผู้ช่วยเลขานุการ
6. นายเจ๊ะอุเซ็ง สะมะแอ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ประชาสัมพันธ์
7. นายสาหะ อาแว	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ประชาสัมพันธ์
8. นายสะมะแอ สะอะ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ประชาสัมพันธ์
9. นายยะยา สาละ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
10. นางมีลีสะ ตาเละ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
11. นางมะชีะ ตาเละ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
12. นางหะมะ แซ่ปี้ดิง	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
13. นายนิโสะ แวะหะมะ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
14. นายบากา ยูโสะ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
15. นายรอมือลี ดอขอ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
16. นางซากีเรา ตือระ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
17. นางนินะ หะยีนีเลาะ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
18. นายอาบ๊ะ ลีมอปาแล	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
19. นายมะอีซอ แวะหะมะ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
20. นางอาสนะ ยูโสะ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
21. นายอาเตะ มะลี	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
22. นายอับดุลรอแม มะสุละ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
23. นางสือเมะ แวะหะมะ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
24. นางสาวมีน๊ะ ตาแมยี่	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
25. นางสปีน๊ะ มะยูโสะ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
26. นายอาชี อามิงตีเยาะ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
27. นางนือรอกีเยาะ หะยีนีเลาะ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
28. นายเจ๊ะโด เจ๊ะเต๊ะ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
29. นายอับรอเฮ็ง ทาหะ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
30. นายมาหะมะตอลา สามะ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย
31. นายอาแซ สามะ	ชาวนาบ้านกาเต็ง	ทีมวิจัย

32. นายแซมมิ่ง โชะ	ชาวบ้านกาเต็ง	ทิมวิชัย
33. นายอาแว ยาฮา	ชาวบ้านกาเต็ง	ทิมวิชัย
34. นายรุตุวาน นิละ	ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.)	ทิมวิชัย

ที่ปรึกษาโครงการ

1. บุคลากรสำนักงานเกษตรอำเภอฝาง จังหวัดนราธิวาส
2. นายสำรวย วงศ์ถนอม ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำนาชีวภาพในพื้นที่นาร้าง หมู่ที่ 8 ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง โทร. 086 – 0794314

ระยะเวลา

16 เดือน (กรกฎาคม 2551 – ตุลาคม 2552)

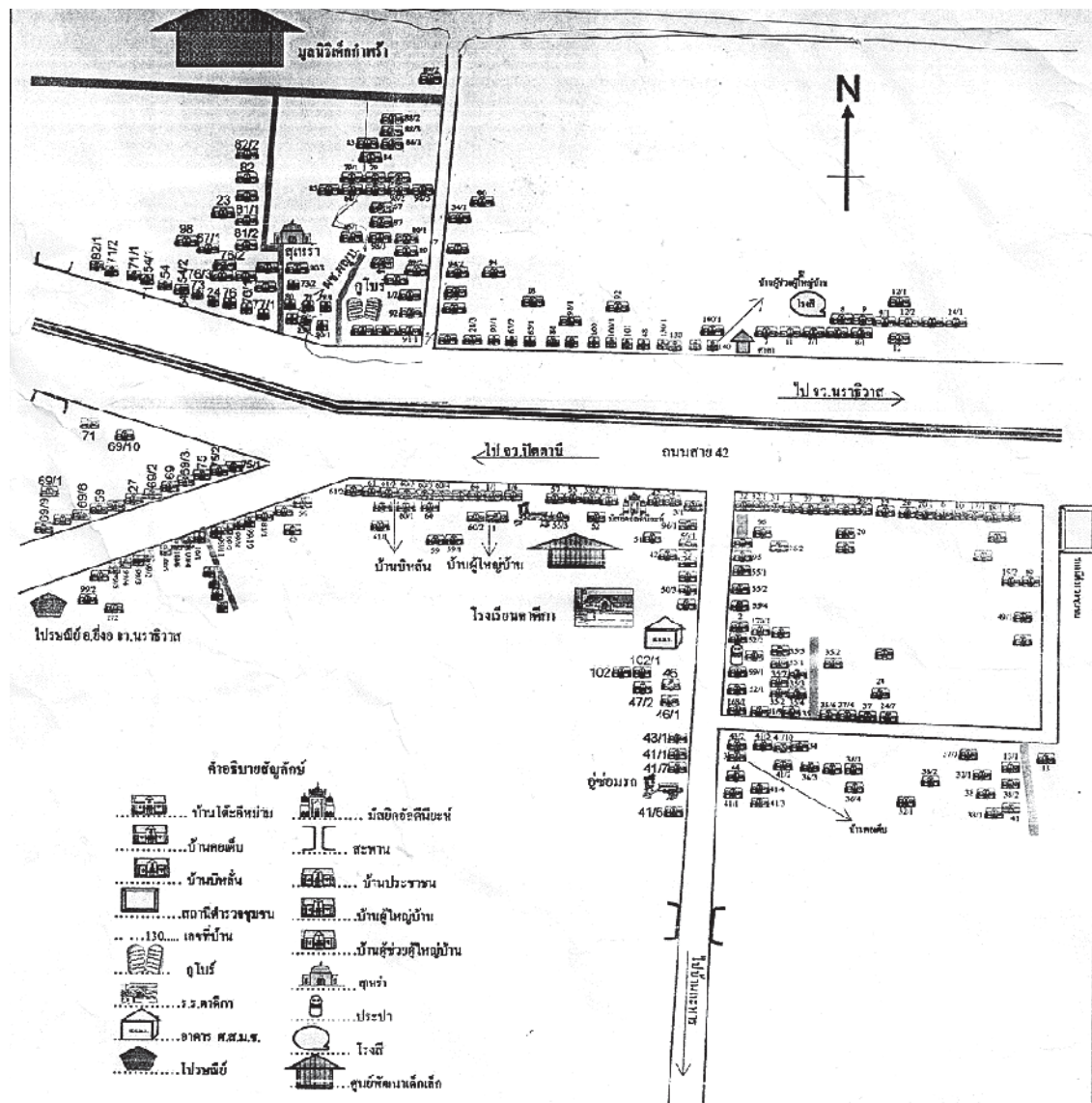
บทที่ 2 บริบทชุมชน

สภาพทั่วไป

1. ที่ตั้ง

ถนนสายเก่า หมู่ที่ 2 บ้านทุ่งคา ตำบลละหาร อำเภอยิ่งง จังหวัดนราธิวาส ห่างจากตัวอำเภอยิ่งง 6 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดนราธิวาส 7 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลลูโบะบือซา อำเภอยิ่งง จังหวัดนราธิวาส
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลมะนังตายอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลยี่งอ อำเภอยิ่งง จังหวัดนราธิวาส

แผนที่บ้านกาเต็ง หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งง จังหวัดนราธิวาส

2. สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีน้ำขังตลอดทั้งปีและเป็นดินพรุซึ่งเป็นแหล่งเกษตรกรรมและเป็นที่ตั้งชุมชน พื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบสูงชันเชิงเขา มีเนื้อที่ทั้งหมด 25,249 ไร่ หรือ 40.398 ตารางกิโลเมตร จำแนกได้เป็นพื้นที่ราบ 13,847 ไร่ พื้นที่ภูเขา 2,838 ไร่ พื้นน้ำ 1,119 ไร่ และพื้นที่อื่นๆ 7,450 ไร่

3. ภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของตำบลละหาร มีอากาศชื้น และฝนตกชุกตลอดทั้งปี ซึ่งสามารถแบ่งได้สองฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ – เดือนมิถุนายน ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือน กรกฎาคม – เดือนมกราคมของปีถัดไป

ประชากร

ตำบลละหาร อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดนราธิวาส มีประชากรทั้งสิ้น 7,388 คน เป็นประชากรชาย 3,642 คน คิดเป็นร้อยละ 49.30 ประชากรหญิง 3,746 คน คิดเป็นร้อยละ 50.70 ความหนาแน่นเฉลี่ย 183 คนต่อตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้าน มีประชากรแต่ละหมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)		
			ชาย	หญิง	รวม
1	บ้านละหาร	204	577	649	1,226
2	บ้านทุ่งคา	84	155	194	349
3	บ้านปุตะ	272	670	700	1,370
4	บ้านกูแบลipsis	177	489	484	973
5	บ้านโตะแม	121	366	311	677
6	บ้านศาลาลูกไก่	90	276	277	553
7	บ้านกาเต็ง	280	730	722	1,452
8	บ้านทุ่งคา 2	251	379	409	788
รวม		1,479	3,642	3,746	7,388

ตาราง แสดงชื่อหมู่บ้าน จำนวนครัวเรือนและจำนวนประชากรในตำบลละหาร
หมายเหตุ ข้อมูลจาก : งานทะเบียนทั่วไป สำนักงานทะเบียนอำเภอเฝ้าไร่ วันที่ 1 กันยายน 2547

อาชีพ

ประชาชนตำบลละหารมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 24,012 บาท / คน / ปี มีอาชีพที่สำคัญๆ ดังนี้

- 1) อาชีพการเกษตร 70 เปอร์เซ็นต์
 - ทำสวนยาง 35 เปอร์เซ็นต์
 - ทำสวนผลไม้ 15 เปอร์เซ็นต์
 - ทำสวนยางและสวนผลไม้ 45 เปอร์เซ็นต์
 - อื่น ๆ 5 เปอร์เซ็นต์
- 2) รับจ้าง 25 เปอร์เซ็นต์
- 3) อาชีพอื่นๆ 5 เปอร์เซ็นต์

สภาพทางสังคม

การศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา 4 แห่ง ได้แก่

- 1) โรงเรียนบ้านกาเต็ง
- 2) โรงเรียนบ้านศาลาลูกไก่
- 3) โรงเรียนบ้านทุ่งคา
- 4) โรงเรียนบ้านปุตะ

โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม 1 แห่ง

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 4 แห่ง ได้แก่

- 1) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านกาเต็ง
- 2) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโต๊ะแม
- 3) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านสะบารังละหาร
- 4) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านปุตะ

โรงเรียนตาดีกา 7 แห่ง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

มัสยิด 7 แห่ง

ปอเนาะ 1 แห่ง

วัด 1 แห่ง

การสาธารณสุข

สถานีนอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน 1 แห่ง

การบริการขั้นพื้นฐาน

การคมนาคม

1) การคมนาคมทางบก

- มีถนนสายหลัก 2 สาย คือถนนทางหลวงหมายเลข 42 (สายเก่า)
- ทางหลวงหมายเลข 42 สายใหม่ซึ่งมีช่องจราจร 4 สาย จากอำเภอเมือง ผ่านตำบลละหารไปยังอำเภอยิ่งอ และยังมีทางแยกไปตำบลลำภู และตำบลมะนังตายอ

2) การโทรคมนาคม

- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่ง
- มีโทรศัพท์สาธารณะ 8 ตู้

3) การไฟฟ้า

- มีใช้ 8 หมู่บ้าน จำนวนประชากรใช้ไฟฟ้า 7,388 คน

4) น้ำอุปโภคบริโภค

- ประปา 4 แห่ง
- บ่อน้ำตื้น 1,006 แห่ง
- บ่อโยก 19 แห่ง

5) ข้อมูลอื่นๆ

- แหล่งน้ำธรรมชาติ
- ลำน้ำ, ลำห้วย 1 แห่ง
- บึง, หนองและอื่น ๆ 1 แห่ง

ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่

การรวมกลุ่มของประชาชน แยกเป็น

- กลุ่มอาชีพ 19 กลุ่ม
- กลุ่มออมทรัพย์ 1 กลุ่ม
- กลุ่มสาธิต 1 กลุ่ม

การดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ

องค์การบริหารส่วนตำบลละหารได้ดำเนินการส่งเสริมอาชีพให้แก่ราษฎร โดยการฝึกอบรมอาชีพให้แก่ราษฎร ส่งเสริมและจัดหาอาชีพเสริม ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร จัดหาเงินให้ราษฎรกู้ยืมเงินลงทุน เพื่อเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ สามารถยกระดับรายได้ให้กับประชาชนในตำบลดังนี้

1. สนับสนุนโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจ
2. ส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มอาชีพ โดยให้กลุ่มอาชีพกู้ยืมเงิน กองทุนหมุนเวียน จำนวน 2 กลุ่ม เป็นเงิน 52,000 บาท
3. สนับสนุนโครงการปลูกผักปลอดสารพิษ จำนวน 6 กลุ่ม เป็นเงิน 60,000.-บาท

การดำเนินงานด้านสังคม

องค์การบริหารส่วนตำบลละหารใต้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก เพราะคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา การพัฒนาที่ยั่งยืนสามารถพัฒนาได้เมื่อ ประชาชนได้รับการพัฒนาควบคู่กันไป องค์การบริหารส่วนตำบลละหารใต้ดำเนินโครงการด้านสังคมแล้วดังนี้

1. สนับสนุนการจัดกิจกรรมงานวันเด็ก
2. สนับสนุนและร่วมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด โดยจัดทำเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติด ปี 2546
3. จัดการแข่งขันฟุตบอลต่อต้านยาเสพติด
4. ดูแลงานสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในตำบล
5. สนับสนุนการจัดเก็บข้อมูลฐานการจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)
6. สนับสนุนการจัดหาอุปกรณ์กีฬาทุกหมู่บ้าน

การดำเนินงานด้านโครงสร้างพื้นฐาน

องค์การบริหารส่วนตำบลละหาร ได้พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชนในตำบล โดยองค์การบริหารส่วนตำบลละหารได้ ได้ดำเนินโครงการต่างๆ ดังนี้

1. บุกเบิกถนนดินลูกรัง ม.6
2. วางท่อระบายน้ำ คสม. ม.1 , 3 และ 7
3. ขุดคูระบายน้ำบ้านกะดือแป ม.7
4. ก่อสร้างท่อเหลี่ยมบ้านกุแบลipsis
5. ก่อสร้างคูระบายน้ำ คสล. บ้านกาเต็ง

การดำเนินงานด้านแหล่งน้ำ

องค์การบริหารส่วนตำบลละหารได้ดำเนินการด้านแหล่งน้ำ

1. ปรับปรุงระบบประปาหมู่บ้าน
2. ประสานงานชลประทานนาธิวาสในการปรับปรุง และจัดทำฝายกั้นน้ำ

การดำเนินงานด้านสาธารณสุข

องค์การบริหารส่วนตำบลละหารได้ให้ความสำคัญในการดำเนินการด้าน สาธารณสุขเพื่อดูแลสุขภาพและการอนามัยให้แก่ประชาชนตำบลละหาร โดยการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด และให้ความ

ร่วมมือกับสถานีนโยบายประจำตำบลในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการทำให้ราษฎรในตำบลมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง ปลอดภัยจากโรคภัยต่างๆ ดังนี้

1. สนับสนุนงบประมาณจัดโครงการคัดกรองโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง
2. ส่งเสริม สนับสนุน ในการอบรมเรื่อง โรคระบาด โรคเอดส์ โรคไข้เลือดออก

การดำเนินงานด้านการเมือง การบริหาร

ในการดำเนินการด้านการเมือง การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลละหาร ได้ประสานกับประชาคมหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลและเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้จัดประชุมส่งตัวแทนเข้าร่วมตรวจสอบดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เช่น

1. จัดทำโครงการ อบต.พบประชาชน
2. บริการการจัดเก็บภาษีเคลื่อนที่
3. สำรวจและจัดเก็บข้อมูลแผนที่ภาษี
4. ปรับปรุง ต่อเติมสำนักงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานบริการ
5. จัดทำระบบเสียงตามสายทุกหมู่บ้าน
6. ส่งเสริมและสนับสนุนการเลือกตั้งทุกตั่งทุกระดับ
7. สนับสนุนให้พนักงานและสมาชิกเข้ารับการฝึกอบรมทุกระดับ

การดำเนินงานด้านการ ศาสนา และวัฒนธรรม

องค์การบริหารส่วนตำบลละหาร ประชาชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เป็นแบบเรียบง่าย กิจกรรมต่าง ๆ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลละหารดำเนินการ อาทิเช่น

1. ให้การสนับสนุนและรวมกิจกรรมงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นงานของดีเมืองนรา
2. จัดโครงการรอมฏอนสัมพันธ์
3. สนับสนุนงบประมาณให้แก่ศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรม จำนวน 7 หมู่บ้าน
4. สนับสนุนงบประมาณการสันทนากการและการกีฬาให้กับโรงเรียนบ้านทุ่งคา
5. จัดโครงการบรรยายธรรมจำนวน 7 หมู่บ้าน

การดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

องค์การบริหารส่วนตำบลละหาร ได้ประสานกับศูนย์บำรุงทางนราธิวาสขอรับการสนับสนุนรถชุด ทำการชุดคุ้ยขยะน้ำเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมขังบ้านเรือนราษฎร ในพื้นที่หมู่ที่ 1,3,5,7 และหมู่ที่ 8 ของตำบลละหาร และการจัดทำโครงการปลูกต้นไม้รอบริมสระน้ำ

บทที่ 3

บททวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะกายภาพของข้าว

ข้าว เป็นพืชล้มลุกตระกูลหญ้าที่สามารถกินเมล็ดได้ถือเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวเช่นเดียวกับหญ้า ต้นข้าวมีลักษณะภายนอกบางอย่าง เช่น ใบ กาบใบ ลำต้น และรากคล้ายต้นหญ้า ในประเทศไทย ข้าวหอมมะลิมีสายพันธุ์ในประเทศและเป็นที่นิยมไปทั่วโลก (วิกิพีเดีย 19 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 15.23 น.)

ภาพแสดงลักษณะทางกายภาพองค์ประกอบของต้นข้าว

ลักษณะที่สำคัญของข้าวแบ่งออกได้เป็นลักษณะที่เกี่ยวกับการเจริญเติบโต และลักษณะที่เกี่ยวกับการขยายพันธุ์ ดังนี้

ลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตของต้นข้าว ได้แก่ ราก ลำต้น และใบ

ราก รากเป็นส่วนที่อยู่ใต้ผิวดิน ใช้ยึดลำต้นกับดินเพื่อไม่ให้ต้นล้ม แต่บางครั้งก็มีรากพิเศษเกิดขึ้นที่ข้อซึ่งอยู่เหนือพื้นดินด้วย ต้นข้าวไม่มีรากแก้ว แต่มีรากฝอยแตกแขนงกระจายแตกแขนงอยู่ใต้ผิวดิน

ลำต้น มีลักษณะเป็นโพรงตรงกลางและแบ่งออกเป็นปล้องๆ โดยมีข้อกั้นระหว่างปล้อง ความยาวของปล้องนั้นแตกต่างกัน จำนวนปล้องจะเท่ากับจำนวนใบของต้นข้าว ปกติมีประมาณ 20-25 ปล้อง

ใบ ต้นข้าวมีใบไว้สำหรับสังเคราะห์แสงเพื่อเปลี่ยนแร่ธาตุอาหาร น้ำและคาร์บอนไดออกไซด์ให้เป็นแป้ง เพื่อใช้ในการเจริญเติบโตและ สร้างเมล็ดของต้นข้าว ใบประกอบด้วย กาบใบและแผ่นใบ

ลักษณะที่เกี่ยวกับการขยายพันธุ์ ต้นข้าวขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดซึ่งเกิดจากการผสมระหว่าง เกสรตัวผู้และเกสรตัวเมีย ลักษณะที่สำคัญเกี่ยวกับการ ขยายพันธุ์ ได้แก่ รวง ดอกข้าวและเมล็ดข้าว

รวง รวงข้าว (panicle) หมายถึง ช่อดอกของข้าว (inflorescence) ซึ่งเกิดขึ้นที่ข้อของปล้อง อันสุดท้ายของต้นข้าว ระยะระหว่างข้ออันบนของปล้องอันสุดท้ายกับข้อต่อของใบธง เรียกว่า คอรวง

ดอกข้าว หมายถึง ส่วนที่เกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียสำหรับผสมพันธุ์ ดอกข้าวประกอบด้วย เปลือกนอกใหญ่สองแผ่นประสานกัน เพื่อห่อ หุ้มส่วนที่อยู่ภายในไว้ เปลือกนอกใหญ่แผ่นนอก เรียกว่า เลมมา (lemma) ส่วนเปลือกนอกใหญ่แผ่นใน เรียกว่า พาเลีย (palea) ทั้งสองเปลือกนี้ ภายนอกของมันอาจมีขนหรือไม่มีขนก็ได้

เมล็ดข้าว หมายถึง ส่วนที่เป็นแป้งที่เรียกว่า เอ็นโดสเปิร์ม (endosperm) และส่วนที่เป็นคัพภะ ซึ่งห่อหุ้มไว้โดยเปลือกนอกใหญ่สองแผ่น เอ็นโดสเปิร์มเป็นแป้งที่เรอบริโภค คัพภะเป็นส่วนที่มีชีวิตและงอกออกมาเป็นต้นข้าวเมื่อเอาไปเพาะ

ข้าวกับอารยธรรม

ในเบื้องต้น มนุษย์ค้นพบวิธีปลูกข้าวแบบทำไร่เลื่อนลอย ดังปรากฏหลักฐานในวัฒนธรรม หล่งซาน ประเทศจีนและวัฒนธรรมฮัวบีเนียน ประเทศเวียดนาม เมื่อประมาณ 10,000 ปีมาแล้ว ต่อมามนุษย์ค้นพบการทำนาหว่าน ดังปรากฏหลักฐานในวัฒนธรรมยางเซา บริเวณลุ่มแม่น้ำเหลือง ในวัฒนธรรมหล่งซาน ประเทศจีนและวัฒนธรรมฮัวบีเนียน ประเทศเวียดนาม เมื่อ 5,000 - 10,000 ปีมาแล้ว ภูมิปัญญาด้านการปลูกข้าวพัฒนาสู่การปักดำ พบหลักฐานในวัฒนธรรมบ้านเชียงของไทย เมื่อไม่ต่ำกว่า 5,000 ปีมาแล้ว ในประเทศไทย เมล็ดข้าวที่เก่าแก่ที่สุดที่พบมีลักษณะคล้ายข้าวปลูก ของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์อายุราว 3,000 - 3,500 ปีก่อนคริสต์ศักราช ได้แก่ รอยเกลบข้าว ซึ่งเป็นส่วนผสมของดินที่ใช้ปั้นภาชนะดินเผาที่โนนนกทา ตำบลบ้านโคก อำเภอกุเวียง จังหวัด ขอนแก่น เป็นหลักฐานที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเก่าแก่ที่สุด คือ ประมาณ 3,500 ปีก่อนคริสต์ศักราช

หลักฐานอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นว่าสยามประเทศเป็นแหล่งปลูกข้าวมาแต่โบราณ อาทิ เมล็ดข้าวที่ขุดพบที่ถ้ำปุงฮุง จังหวัดแม่ฮ่องสอน แสดงว่ามีการปลูกข้าวในบริเวณนี้เมื่อ 3,000 - 3,500 ปีก่อนคริสต์ศักราชหรือราว 5,400 ปีมาแล้ว แกลบข้าวที่ถ้ำปุงฮุงมีทั้งลักษณะของข้าวเหนียวเมล็ดใหญ่ที่เจริญงอกงามอยู่ในที่สูง เป็นข้าวไร่และข้าวเจ้า แต่ไม่พบลักษณะของข้าวเหนียวเมล็ดป้อมหรือข้าวพวก Japonica เลย แหล่งโบราณคดีที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี พบรอยแกลบข้าวผสมอยู่กับดินที่นำมาปั้นภาชนะดินเผา กำหนดอายุได้ใกล้เคียงกับแกลบข้าวที่ถ้ำปุงฮุง คือ ประมาณ 2,000 - 3,500 ปีก่อนคริสต์ศักราช ลักษณะเป็นข้าวเอเชีย (*Oryza sativa*) หลักฐานการค้นพบเมล็ดข้าวเก่าแก่ในดินและรอบแกลบบนเครื่องปั้นดินเผา

ที่โคกพนมดี อำเภอพนมสนธิคม จังหวัดชลบุรี แสดงให้เห็นถึงชุมชนปลูกข้าวสมัยก่อนประวัติศาสตร์ชายฝั่งทะเล นอกจากนี้ยังพบหลักฐานคล้ายดอกข้าวป่าเมืองไทยที่ถ้ำเขาทะลุ จังหวัดกาญจนบุรี อายุประมาณ 2,800 ปีก่อนคริสต์ศักราช (อาจก่อนหรือหลังจากนั้นประมาณ 300 ปี) ซึ่งเป็นช่วงรอยต่อยุคหินใหม่ตอนปลายกับยุคโลหะตอนต้น

ส่วนหลักฐานภาพเขียนบนผนังถ้ำหรือผนังหินอายุไม่น้อยกว่า 2,000 ปี ที่ผาหมอนน้อย บ้านตากุ่ม ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี บันทึกการปลูกธัญพืชอย่างหนึ่ง มีลักษณะเหมือนข้าว ภาพควายในแปลงพืชคล้ายข้าว อาจตีความได้ว่ามนุษย์สมัยนั้นรู้จักข้าวหรือการเพาะปลูกข้าวแล้ว ศาสตราจารย์ชิน อยู่ดี สรุปไว้เมื่อปี พ.ศ.2535 ว่า "ประเทศไทยทำนาปลูกข้าวมาแล้วประมาณ 5471 ปี ผลของการขุดค้นที่โนนนกหัสดีนนุสนสมมติฐานที่ว่า ข้าวเริ่มปลูกในทวีปเอเชียอาคเนย์ในสมัยหินใหม่ จากนั้นแพร่ขึ้นไปประเทศอินเดีย จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี (เว็บไซต์มูลนิธิข้าวไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ 19 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 15.31 น.)

อาชีพทำนาของชาวใต้และการปลูกข้าวอินทรีย์ในภาคใต้

ภาคใต้มีพื้นที่ราบทำนายน้อย ถ้าจะกล่าวโดยสรุป สมัยโบราณที่สามารถทำนาได้มากที่สุดก็มีแต่มณฑลนครศรีธรรมราชแห่งเดียวเท่านั้น และสามารถส่งไปขายยังชวา ปีนัง สิงคโปร์ มลายู เลียงพลเมืองใต้ตลาดแหลมมลายู แต่ถ้าจะกล่าวอย่างกว้างๆ อาชีพทำนาส่วนใหญ่ของภาคใต้จะเป็นแถบเมืองไชยา นครศรีธรรมราช พัทลุง และปัตตานี เพราะมีที่ราบทำนามาก และเป็นที่ตั้งเมืองโบราณเก่าแก่ที่สุดบนแหลมมลายูอีกด้วย (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2548 : 61)

ในพื้นที่ภาคใต้ก่อนปี 2540 เกษตรกรปลูกข้าว พันธุ์พื้นเมืองเช่นพันธุ์ช่อเบา จำปาเหลือง และไข่มดรีน ไว้เพื่อการบริโภคและจำหน่าย บางส่วน ดินนาีมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ-ปานกลาง ปริมาณน้ำฝนไม่เพียงพอตลอดฤดูปลูก มีการใช้รถไถเดินตาม รถแทรกเตอร์ รวมทั้งเครื่องนวดข้าว เป็นเครื่องจักรกลช่วยทุ่นแรงในการทำนา ส่วนใหญ่ปลูกข้าวแบบปักดำ และเริ่มมีการปลูกแบบหว่านข้าวแห้งในนาหลุมแล้วบ้าง มีการใส่ปุ๋ยเคมีที่นำมาซึ่งปัญหาโรคไหม้และการทำลายของแมลงในบางปี ซึ่งยังไม่มีการป้องกันกำจัดเพราะเสียหายเพียงบางส่วน ด้านสัตว์ศัตรูข้าว นั้น ด้วยการทำนาในเวลาใกล้เคียงกันเป็นบริเวณกว้าง ช่วยกระจายการทำลายได้ และการดักจับมาบริโภคยังช่วยควบคุมปริมาณศัตรูพืชได้ดี การเก็บเกี่ยวด้วยแรงคนแล้วตากสุมซังในนา 3-4 วัน ทำให้ได้ข้าวเปลือกที่มี

ความชื้น 13-15 % นำไปเก็บรักษาหรือจำหน่ายได้เลย (เว็บไซต์กรมการข้าว 19 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 16.32 น.)

ในการจัดทำแผนการเพาะปลูกข้าวอินทรีย์ตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมานั้น ได้พิจารณาใช้เทคนิควิธีการเดิม ที่ไม่ขัดกับระบบเกษตรอินทรีย์ แล้วพัฒนาวิธีการทดแทนการใช้สารเคมีเดิม โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าการผลิตข้าวอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตร และการศึกษาฐานของกลุ่มต่างๆ ร่วมกับข้อคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีหลักการให้หมุนเวียนใช้ทรัพยากรในพื้นที่ และจะต้องพิจารณาต้นทุนการผลิตประกอบด้วยทุกขั้นตอนการผลิต คือ

1. พันธุ์ข้าวและเมล็ดพันธุ์ ใช้ตามความต้องการของผู้บริโภค คือ ช่อเบา เหลืองจำปา ไชยมิตริน ช่วงหลังปี 2547 มีพันธุ์เล็บนกปัตตานี สังข์หยด และปทุมธานี 1 ระยะแรกใช้เมล็ดพันธุ์จากศูนย์ขยายพันธุ์พืช และศูนย์วิจัยข้าวในพื้นที่และการปลูกข้าวเพื่อทำเมล็ดพันธุ์เองบ้างในปัจจุบัน

2. การเตรียมดินและวิธีปลูก ใช้รถแทรกเตอร์ไถเตรียมดินช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ในนาหว่านข้าวแห้งซึ่งปัจจุบันมีพื้นที่ปลูกประมาณ 30% จะไถแปรโดยใช้รถไถเดินตาม หว่านเมล็ดพันธุ์ข้าวประมาณ 15 กก./ไร่แล้วคราดกลบในเดือนสิงหาคม ส่วนนาดำที่ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณที่ดอนจะตกกล้าในเดือนกรกฎาคม แล้วไถแปร คราดน้ำขัง แล้วถอนกล้าข้าวมาปักดำในเดือนสิงหาคม

3. การจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดิน ในเบื้องต้นมีการไถกลบตอซังข้าว นำฟางข้าวมาทำเป็นปุ๋ยหมักผสมกับปุ๋ยคอกแล้วนำกลับไปใส่ในนา มีการเลี้ยงวัวแล้วนำมูลวัวมาซึ่งได้ผลดีในบางปีขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนต้นฤดู การจัดการดินและใส่ปุ๋ยอินทรีย์ดังกล่าว อยู่ภายใต้แนวคิด “รักษาสถานะความอุดมสมบูรณ์ของดินให้ยั่งยืน”

4. การควบคุมน้ำและควบคุมวัชพืช การทำนาค้ำช่วยควบคุมวัชพืชได้เป็นอย่างดี แต่ในพื้นที่นาหลุมที่วัชพืชไม่รุนแรง สามารถทำนาหว่านข้าวแห้งช่วยลดต้นทุนค่าแรงงานได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามการดูแลค้ำนาเพื่อรักษาระดับน้ำขังในนาให้พอดีกับการเจริญเติบโตของข้าว ก็เป็นการควบคุมวัชพืชอย่างได้ผล รวมทั้งมีผลต่อความแข็งแรงของต้นข้าวด้วย

5. การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว ศัตรูข้าวที่สำคัญในพื้นที่นี้ คือ ในระยะแรกของการเจริญเติบโตของข้าว ปู และหอยเชอรี่ ซึ่งเกษตรกรแก้ไขโดยการลดระดับน้ำในนา จับมาบริโภคหรือทำน้ำหมักชีวภาพ ในระยะข้าวแตกกอมีหนอนกอทำลายรุนแรงในบางปี ซึ่งยังไม่มีป้องกันกำจัดอย่างไรก็ตาม จากการสังเกตพบว่า ต้นข้าวอินทรีย์ที่ไม่ได้รับปุ๋ยเคมี มีความแข็งแรงและทนทานต่อโรคไหม้ได้ดีกว่าข้าวที่ใส่ปุ๋ยเคมี ข้าวที่ปลูกแบบหว่านข้าวแห้งมีการทำลายของแมลงน้อยกว่าข้าวนาดำ

6. การจัดการก่อนและหลังเก็บเกี่ยว คุณภาพของข้าวได้รับผลกระทบจากขั้นตอนนี้มาก โดยเฉพาะจากการตกของฝนช่วงก่อน – หลังการเก็บเกี่ยว อย่างไรก็ตาม การจัดการแบบดั้งเดิมก็ใช้ได้ดี คือ ระบายน้ำออกนาให้แห้งพอดีในช่วงที่ข้าวสุกแก่ ใช้คนเก็บเกี่ยวแล้วตากสุมซัง 3-4 วัน หลังจากนั้นนำมารวมกองไว้รอคนนวดหรือใช้เครื่องนวด กองไว้ได้นานกว่า 30 วัน โดยข้าวยังคงมีคุณภาพดี การใช้เครื่องนวดข้าวจะต้องระวังกรณีที่เปลี่ยนจากพันธุ์ข้าว เพราะจะเกิดการปนของข้าวที่ติดอยู่ในเครื่องนวด จึงต้องเป่าหรือล้างทำความสะอาดเครื่องนวดก่อน ข้าวเปลือกที่ได้จะมีความชื้น

เฉลี่ย 13-15 % ตามมาตรฐาน นำไปเก็บรักษาในถังฉางหรือใส่กระสอบป่านที่ทำความสะอาดและคัดชั้นส่วนข้าวที่ติดมากับกระสอบเดิมแล้ว

7. ระบบพืช/ระบบเกษตร ยังไม่มีการพัฒนาในด้านระบบพืช เนื่องจากเป็นพื้นที่นาที่น้ำฝนทำให้การปลูกพืชฤดูแล้งทำได้ยาก จึงไม่มีเพียงพืชก่อนนา พื้นที่นาหลังการเก็บเกี่ยวข้าวส่วนใหญ่จะปล่อยสัตว์เลี้ยง คือ วัว เข้าไปกินหญ้าและฟางข้าวเป็นอาหาร

พันธุ์ข้าวในภาคใต้และพันธุ์ข้าวที่ปลูกได้ดีในภาคใต้

พันธุ์ข้าวที่มนุษย์เพาะปลูกในปัจจุบันพัฒนามาจากข้าวป่าในตระกูล *Oryza gramineae* สันนิษฐานว่า พืชสกุล *Oryza* มีถิ่นกำเนิดในเขตร้อนชื้นของทวีป Gondwanaland ก่อนผืนดินจะเคลื่อนตัวและเคลื่อนออกจากกันเป็นทวีปต่าง ๆ เมื่อ 230-600 ล้านปีมาแล้วจากนั้นกระจายจากเขตร้อนชื้นของแอฟริกา เอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ออสเตรเลีย อเมริกากลางและใต้ ข้าวสามารถเจริญเติบโตได้ตั้งแต่ความสูงระดับน้ำทะเลถึง 2,500 เมตร หรือมากกว่า ทั้งในเขตร้อนและเขตอบอุ่น ทั้งในที่ราบลุ่มจนถึงที่สูง ครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่เส้นรุ้งที่ 53 องศาเหนือถึง 35 องศาใต้ มนุษย์ได้คัดเลือกข้าวป่าชนิดต่าง ๆ ตามความต้องการของตน เพื่อให้สอดคล้องกับระบบนิเวศน์ มีการผสมพันธุ์ข้ามระหว่างข้าวที่ปลูกกับวัชพืชที่เกี่ยวข้อง เกิดข้าวพื้นเมืองมากมายหลายสายพันธุ์ ซึ่งสามารถให้ผลผลิตสูง ปลูกได้ตลอดปี ก่อให้เกิดพันธุ์ข้าวปลูกที่เรียกว่า ข้าวลูกผสมซึ่งมีประมาณ 120,000 พันธุ์ทั่วโลก ข้าวที่ปลูกในปัจจุบันแบ่งออกเป็นข้าวแอฟริกาและข้าวเอเชีย (เว็บไซต์มูลนิธิข้าวไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ 19 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 15.31 น.)

ข้าวแอฟริกา (*Oryza glaberrima*) แพร่กระจายอยู่เฉพาะบริเวณเขตร้อนของแอฟริกาเท่านั้น สันนิษฐานว่าข้าวแอฟริกาอาจเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อประมาณ 1,500 ปีก่อนคริสตศักราช

ข้าวเอเชีย เป็นข้าวลูกผสม เกิดจาก *Oryza sativa* กับข้าวป่า มีถิ่นกำเนิดบริเวณประเทศอินเดีย บังคลาเทศ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปลูกกันอย่างแพร่หลายตั้งแต่อินเดีย ตอนเหนือของบังคลาเทศ บริเวณดินแดนสามเหลี่ยมระหว่างพม่า ไทย ลาว เวียดนาม และจีนตอนใต้

ข้าวเอเชียแบ่งออกเป็น 3 สายพันธุ์ :

สายพันธุ์ Senica หรือ Japonica ปลูกบริเวณแม่น้ำเหลืองของจีน แพร่ไปยังเกาหลีและญี่ปุ่น เมื่อประมาณ 300 ปีก่อนคริสต์ศตวรรษ เป็นข้าวเมล็ดป้อม

สายพันธุ์ Indica เป็นข้าวเมล็ดยาวปลูกในเขตร้อนแพร่สู่ตอนใต้ของอินเดีย ศรีลังกา แหลมมลายู หมู่เกาะต่าง ๆ และลุ่มแม่น้ำแยงซีของจีนประมาณคริสต์ศักราช 200

สายพันธุ์ข้าวชาว (Javanica) ปลูกในอินโดนีเซีย ประมาณ 1,084 ปีก่อนคริสต์ศักราช จากนั้นแพร่ไปยังฟิลิปปินส์และญี่ปุ่น ในข้าวเอเชียแพร่เข้าไปในยุโรปและแอฟริกา สู่อเมริกาใต้ อเมริกากลาง เข้าสู่สหรัฐอเมริกาครั้งแรกประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 17 โดยนำเมล็ดพันธุ์ไปจากหมู่เกาะมาดากัสกา

พันธุ์ข้าวเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่มีความสำคัญอันดับแรกในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว โดยไม่ต้องเพิ่มต้นทุนการผลิต ถ้าหากว่ามีพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูงและมีคุณภาพ ทั้งข้าวคุณภาพดี ข้าวคุณภาพปานกลาง ข้าวคุณภาพต่ำ และข้าวคุณภาพพิเศษ ที่ตรงกับความต้องการของตลาดและเพื่อทำผลิตภัณฑ์ที่มีความต้านทานต่อโรคแมลง และมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่นแล้วจะเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการผลิตข้าวหรือเป็นการลดต้นทุนการผลิตข้าวได้เป็นอย่างดี

การสูญหายทางพันธุกรรมเกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ภัยธรรมชาติ และการกระทำของมนุษย์ ในอดีตเราเคยมีพันธุ์ข้าวพื้นเมืองอยู่มากมายในทุกภาคของประเทศ ปัจจุบัน พันธุ์ข้าวพื้นเมืองส่วนหนึ่งสูญหายไปเนื่องจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม แล้ง ฯลฯ แต่ที่สำคัญคือความนิยมของเกษตรกรในการเลือกปลูกข้าวพันธุ์ใหม่ที่ให้ผลผลิตสูง ทำให้ความหลากหลายของพันธุ์ข้าวพื้นเมืองลดลงอย่างรวดเร็ว พันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่เกษตรกรเลิกปลูกแล้วนั้น อาจมีลักษณะทางพันธุกรรมหรือคุณสมบัติที่ดีบางประการ เช่น ความต้านทานโรค ต้านทานแมลง คุณค่าทางอาหาร คุณค่าทางเภสัชกรรม เป็นต้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องช่วยกันรักษาพันธุกรรมข้าวไว้ให้ได้มากที่สุดเพื่อเป็นแหล่งพันธุกรรมที่สามารถจะนำไปใช้ประโยชน์ได้ในอนาคต อย่างไรก็ตาม ยังมีพันธุ์ข้าวจำนวนมากถูกเก็บอนุรักษ์ไว้ในธนาคารเชื้อพันธุ์พืชและยังมีการอนุรักษ์ไว้ในแหล่งต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากนักปรับปรุงพันธุ์ข้าวในสมัยก่อนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของเชื้อพันธุ์ข้าว จึงมีการดำเนินงานสำรวจ รวบรวม และอนุรักษ์เชื้อพันธุ์ข้าวอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน มีตัวอย่างกรณีของข้าวพื้นเมืองบางพันธุ์ที่คนทั่วไปเข้าใจว่าสูญหายไปแล้ว เช่น พันธุ์เพ็ญคำ พวงนาค หอมนายพล ข้าวเหนียวเขี้ยววู ฯลฯ แต่พันธุ์เหล่านี้ยังคงมีการดูแลรักษาและอนุรักษ์ไว้อย่างดี ในธนาคารเชื้อพันธุ์พืช ซึ่งสถาบันการศึกษา นักวิจัย ตลอดจนกลุ่มเกษตรกรที่สนใจสามารถติดต่อขอเมล็ดเชื้อพันธุ์ไปใช้เพื่อการศึกษาวิจัย หรือนำกลับไปปลูกฟื้นฟูในท้องถิ่นเดิมได้

สังข์หยด

ข้าวพันธุ์สังข์หยดมีแหล่งปลูกดั้งเดิมอยู่ในจังหวัดพัทลุง และเป็นพันธุ์ข้าวเฉพาะถิ่นของจังหวัดพัทลุงที่รู้จักกันมานาน นับเป็นข้าวที่เป็นความภาคภูมิใจของชาวนาภาคใต้ สมัยก่อนชาวนาจะปลูกไว้เป็นของกำนัลแก่ผู้หลักผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือในวันสงกรานต์ ขึ้นบ้านใหม่แบบไทยโบราณ หรือใช้หุงต้มเพื่อทำบุญตักบาตรตามประเพณีนิยม เนื่องจากมีคุณสมบัติเฉพาะของลักษณะข้าวกล้องแตกต่างจากพันธุ์ข้าวพื้นเมืองอื่น ๆ คือ เมล็ดมีเยื่อหุ้มสีแดง เมล็ดเรียวยาวเล็ก นิยมบริโภคในรูปแบบข้าวซ้อมมือและข้าวกล้อง ซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพมากกว่าข้าวขาวโดยทั่วไป

ในระหว่างปี พ.ศ. 2525-2529 ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุงได้เก็บรวบรวมพันธุ์ข้าวพื้นเมืองในภาคใต้ทั้งหมด 1,997 ตัวอย่างพันธุ์ มีตัวอย่างพันธุ์ข้าวสังข์หยด จาก 3 แหล่ง ได้แก่ สังข์หยด (KGTC82045) จากตำบลโคกทราย อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง สังข์หยด (KGTC82239) จากตำบลท่ามะเตือ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง และสังข์หยด (KGTC82267) จากตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ซึ่งเมล็ดพันธุ์ที่เก็บรวบรวมส่วนหนึ่งส่งไปอนุรักษ์ที่ศูนย์ปฏิบัติการและเก็บเมล็ดเชื้อพันธุ์ข้าวแห่งชาติ ศูนย์วิจัยข้าวปทุมธานี และปลูกรักษาพันธุ์ในศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง

ในฤดูนาปี 2531/32 ได้เริ่มคัดเลือกพันธุ์สังข์หยด (KGTC82239) จากแหล่งเก็บตำบลท่ามะเตืออำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุงโดยคัดเลือกแบบหมู่(mass selection)จนได้สายพันธุ์สังข์หยด (KGTC82239-2) เมื่อปี พ.ศ.2535 ซึ่งมีลักษณะเมล็ดเล็กเรียวยาว ปริมาณอมิโลสต่ำ และอายุเบา

ในปี พ.ศ. 2543 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชดำริตั้งโครงการฟาร์มตัวอย่างตามพระราชดำริ จังหวัดพัทลุง ที่ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง ซึ่งได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบแปลงนาในโครงการฯ จึงได้ดำเนินการปลูกข้าวพันธุ์สังข์หยด และได้มีโอกาสถวายข้าวสังข์หยดแด่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2546 ซึ่งปรากฏว่าเป็นที่ทรงโปรด

ต่อมาศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง ได้ดำเนินการยื่นคำขอหนังสือรับรองพันธุ์พืชขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ.2518 โดยกรมวิชาการเกษตรได้ประกาศออกหนังสือรับรองพันธุ์พืชขึ้นทะเบียนชื่อพันธุ์ “ข้าวสังข์หยดพัทลุง” เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2548 และได้ดำเนินการเสนอคำขอขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2549 ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ โดยใช้ชื่อสินค้าว่า “ข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง”

ปัจจุบันกระแสความนิยมการบริโภคข้าวที่คุณค่าทางโภชนาการเพื่อสุขภาพเพิ่มมากขึ้น ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุงจึงได้พัฒนาปรับปรุงพันธุ์ข้าวเฉพาะถิ่นที่มีลักษณะพิเศษ โดยทำการคัดเลือกจากพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิมให้เป็นพันธุ์บริสุทธิ์ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคมีคุณภาพและผลผลิตดีขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชาวนาในการผลิตข้าวคุณภาพดีให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น และในปี พ.ศ.2547 จังหวัดพัทลุงได้กำหนดให้ข้าวพันธุ์สังข์หยด เป็นพันธุ์ข้าว 1 ใน 3 พันธุ์ ที่มีเป้าหมายส่งเสริมการผลิตในโครงการพัฒนาการผลิตข้าวครบวงจรตามแผนยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด (ปี 2547- 2550) ที่จะให้เกษตรกรปลูกข้าวพันธุ์สังข์หยดด้วยเมล็ดพันธุ์ดี

ข้าวสังข์หยดมีคุณสมบัติพิเศษในลักษณะของสีข้าวกล้องมีสีแดง รูปร่างเมล็ดเรียวยาวยาว เมล็ดข้าวกล้อง 6.70 มิลลิเมตร ข้าวซ้อมมือมีสีแดงปนสีขาว ข้าวจากรวงเดียวกันเมื่อขัดสีแล้วบางเมล็ดมีสีขาวใสแต่ส่วนใหญ่มีลักษณะขาวขุ่น คุณสมบัติการหุงต้มดี ลักษณะข้าวหุงสุกนุ่ม มีความคงตัวของแป้งสุกอ่อน (94 มิลลิเมตร) ปริมาณอมิโลสต่ำ ($15.28 \pm 2.08\%$) ลักษณะทรงต้นสูง 140 เซนติเมตร ทรงกอตั้ง เป็นข้าวไวต่อช่วงแสง ออกดอกประมาณวันที่ 10 มกราคม เมื่อปลูกตามฤดูกาลปีภาคใต้ (ปักดำกลางเดือนกันยายน)

เจียงพัทลุง (Chiang Phatthalung)

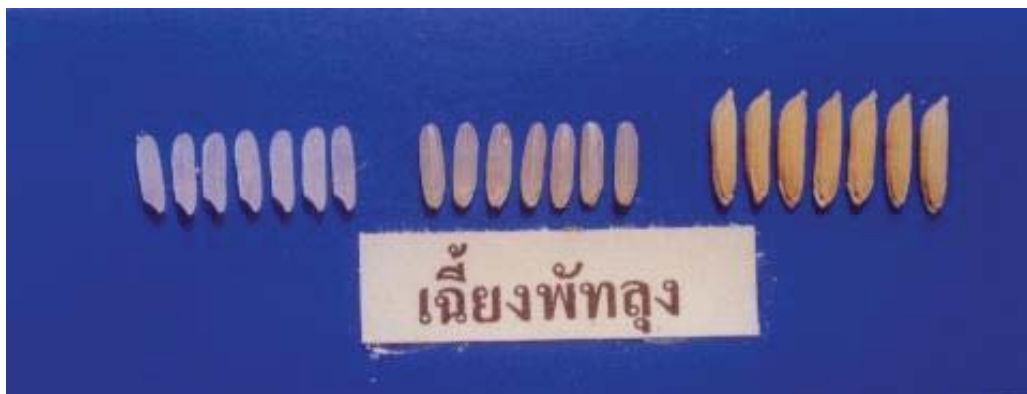
ข้าวพันธุ์เจียงพัทลุง เป็นข้าวพันธุ์พื้นเมือง มีชื่อเดิมหลายชื่อได้แก่ ขาวกาหวิน เปอร์วิต ขาวมาเล บางแก้ว นายเจียง ทองเรือง เกษตรกรอำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง ได้นำข้าวพันธุ์นี้จาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ไปปลูกที่ตำบลบ้านใหม่ อำเภอรโนดเป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ.2517 เพื่อแก้ปัญหาความแห้งแล้ง ฝนทิ้งช่วงปลายฤดู และเป็นที่ยอมรับปลูกแพร่หลายในเวลาต่อมาในปี พ.ศ.2530 สถานีทดลองข้าวปัตตานีได้เก็บรวบรวมข้าวพันธุ์ดังกล่าวจากแปลงนาเกษตรกรในอำเภอรโนด จังหวัดสงขลา และทำการคัดเลือกแบบหมุนวนได้สายพันธุ์เจียงพัทลุงคณะกรรมการวิจัยและพัฒนากรมวิชาการเกษตร มีมติให้เป็นพันธุ์แนะนำเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2537

ลักษณะประจำพันธุ์ เป็นข้าวเจ้า สูงประมาณ 150 เซนติเมตร ไวต่อช่วงแสง อายุเก็บเกี่ยว ประมาณกลางเดือนมกราคม ใบสีเขียว ใบธงแผ่เป็นแฉนวนอน คอรวงยาว รวงยาวปานกลาง ระแง้ค่อนข้างถี่ เมล็ดข้าวเปลือกสีฟาง ระยะพักตัวของเมล็ดประมาณ 1 สัปดาห์ เมล็ดข้าวกลวง กว้าง x ยาว x หยา = $2.1 \times 6.7 \times 1.6$ มิลลิเมตร มีท้องไขปานกลาง ปริมาณอมิโลส 27%

ลักษณะเด่น ให้ผลผลิตค่อนข้างสูง ประมาณ 470 กิโลกรัมต่อไร่ สามารถปรับตัวได้ดีทั้งในพื้นที่ที่เป็นนาดอน และนาลุ่ม คุณภาพการสีดี เป็นพันธุ์ที่ตลาดมีความต้องการสูง

ข้อควรระวัง อ่อนแอต่อโรคไหม้ในระยะกล้า จึงควรหลีกเลี่ยงการตกกล้าแห้ง

นางพญา 132 (Nahng Pa-yah 132)

ข้าวพันธุ์นางพญา 132 ได้จากการรวบรวมข้าวพันธุ์พื้นเมือง จากอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อปี พ.ศ. 2493 แล้วนำไปปลูกคัดเลือกแบบคัดพันธุ์บริสุทธิ์ตามสถานีทดลองข้าวต่างๆ จนได้สายพันธุ์ นางพญา 37-30-132 คณะกรรมการพิจารณาพันธุ์ให้ใช้ขยายพันธุ์เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2505

ลักษณะประจำพันธุ์เป็นข้าวเจ้า สูงประมาณ 175 เซนติเมตร ไวต่อช่วงแสง ลำต้นและใบสีเขียว แตกกอดี คอรวงยาว เมล็ดข้าวมีรูปร่างเรียวยาว ข้าวเปลือกสีฟาง อายุเก็บเกี่ยวประมาณ 16 กุมภาพันธ์ ระยะพักตัวของเมล็ดประมาณ 3 สัปดาห์ เมล็ดข้าวกลี้ยงกว้างxยาวxหนา = $2.2 \times 7.6 \times 1.7$ มิลลิเมตร ปริมาณอมิโลส 28-32% คุณภาพข้าวสุก ร่วน แข็ง ผลผลิตประมาณ 486 กิโลกรัมต่อไร่

ลักษณะเด่น เป็นข้าวต้นสูง เหมาะที่จะปลูกในที่ลุ่มทั่วไปของภาคใต้ มีคอรวงยาวเหมาะที่จะเก็บเกี่ยวด้วยแกระ ลำต้นแข็งแรงไม่ล้มง่าย แตกกอดี ค่อนข้างต้านทานโรคใบจุดสีน้ำตาลและโรคใบสีส้ม ค่อนข้างต้านทานเพลี้ยจักจั่นสีเขียว

ข้าวกระวัง มักมีเมล็ดสีที่โคนรวง ไม่ต้านทานโรคไหม้ และโรคใบหึง ไม่ต้านทานเพลี้ย
กระโดดสีน้ำตาลและหนอนกอ

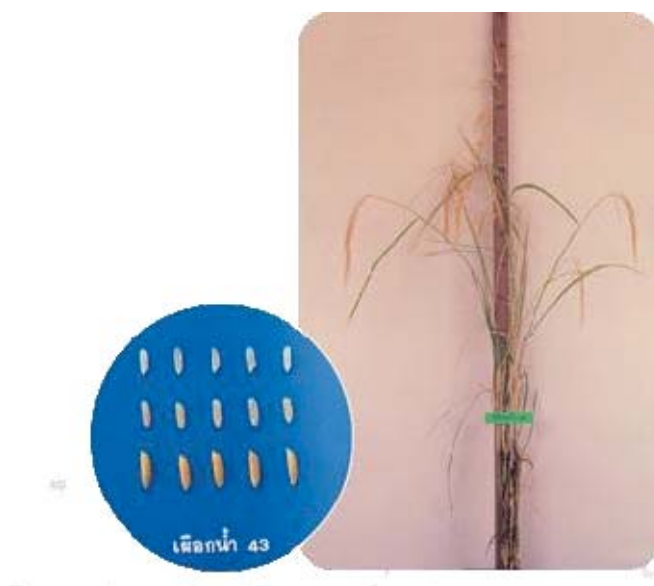
เผือกน้ำ 43 (Peuak Nam 43)

ข้าวพันธุ์เผือกน้ำ 43 ได้จากการรวบรวมข้าวพันธุ์พื้นเมือง จากอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี แล้วนำไปปลูกคัดเลือก แบบคัดพันธุ์บริสุทธิ์ จนได้สายพันธุ์เผือกน้ำ 184-5-43 คณะกรรมการพิจารณาพันธุ์ ให้ใช้ขยายพันธุ์ เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2511

ลักษณะประจำพันธุ์ เป็นข้าวเจ้า สูงประมาณ 166 เซนติเมตร ไวต่อช่วงแสง ลำต้นและใบสีเขียว แตกกอมาก รวงใหญ่ คอรวงยาว เมล็ดข้าวเรียวยาว ข้าวเปลือกสีฟาง ท้องไข่ปานกลาง อายุเก็บเกี่ยวประมาณ 22 กุมภาพันธ์ ระยะพักตัวของเมล็ด ประมาณ 4 สัปดาห์ เมล็ดข้าวกลวง กว้าง x ยาว x หนา = $2.1 \times 7.1 \times 1.7$ มิลลิเมตร ปริมาณอมิโลส 24-27% คุณภาพข้าวสุก ร่วน ค่อนข้างแข็ง ผลผลิตประมาณ 450 กิโลกรัมต่อไร่

ลักษณะเด่น ลำต้นแข็งไม่ล้มง่าย เก็บเกี่ยวง่าย รวงใหญ่ และคอรวงยาว แตกกอดี ต้านทานโรคใบจุดสีน้ำตาลปานกลาง

ข้อควรระวัง เมล็ดร่วงง่ายในขณะที่เก็บเกี่ยว ไม่ต้านทานโรคไหม้ โรคขอบใบแห้ง และโรคใบสีส้ม ไม่ต้านทานเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลและแมลงบั่ว

พวงไร่ 2 (Puang Rai 2)

ข้าวพันธุ์พวงไร่ 2 ได้จากการรวบรวมพันธุ์โดยนายประวิทย์ สายทอง และนายชัยทัศน์ นิจจสาร พนักงานเกษตรจากอำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 85 รวง นำไปคัดเลือกแบบคัดพันธุ์บริสุทธิ์ ตามสถานีทดลองข้าวต่างๆ จนได้สายพันธุ์ พวงไร่ 20-55-2 คณะกรรมการพิจารณาพันธุ์ให้ใช้ขยายพันธุ์ เป็นพันธุ์รับรองเมื่อ 13 เมษายน 2511

ลักษณะประจำพันธุ์ เป็นข้าวเจ้า สูงประมาณ 170 เซนติเมตร ไวต่อช่วงแสง ลำต้นและใบสีเขียว ต้นสูง กอแผ่ เมล็ดข้าวเปลือกสีฟาง อายุเก็บเกี่ยวประมาณ 6 กุมภาพันธ์ ท้องไข่น้อย ระยะพักตัวของเมล็ดประมาณ 4 สัปดาห์ เมล็ดข้าวกล้อง กว้าง x ยาว x หนา = $2.3 \times 7.5 \times 1.9$ มิลลิเมตร ปริมาณอมิโลส 28-30 % คุณภาพข้าวสุก ร่วน ค่อนข้างแข็ง ผลผลิตประมาณ 437 กิโลกรัมต่อไร่

ลักษณะเด่น เป็นข้าวเบาปลูกได้ดีในที่ลุ่มภาคใต้ คุณภาพการสีดี เมล็ดข้าวสารสวยใส แกร่ง ค่อนข้างต้านทานต่อโรคใบจุดสีน้ำตาล ต้านทานเพลี้ยจักจั่นสีเขียว

ข้อควรระวัง ลมง่าย ไม่ต้านทานเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล และแมลงบั่ว

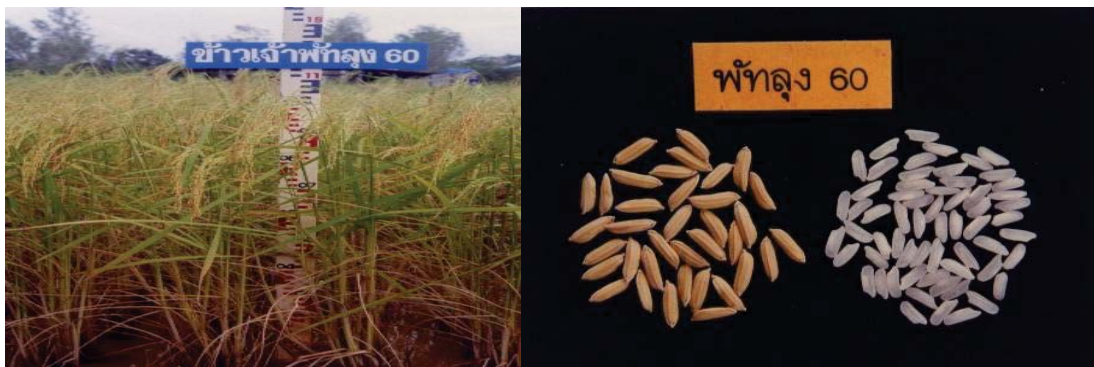

พัทลุง 60 (Phatthalung 60)

ข้าวพันธุ์พัทลุง 60 ได้จากการผสมระหว่างพันธุ์ กข13 และพันธุ์ กข7 ที่สถานีทดลองข้าวควนกฎ(ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง) ในปี 2520 ปลูกคัดเลือกถึงชั่วที่ 5 สถานีทดลองข้าวนครศรีธรรมราช จนได้สายพันธุ์ KGTLR77003-3-NSR-1-1 คณะกรรมการวิจัยและพัฒนา กรมวิชาการเกษตร มีมติให้เป็นพันธุ์รับรอง เมื่อวันที่ 30 ก.ย.2530

ลักษณะประจำพันธุ์ เป็นข้าวเจ้า สูงประมาณ 156 เซนติเมตร ไวต่อช่วงแสง อายุเก็บเกี่ยวประมาณ 6 -13 มกราคม ต้นค่อนข้างแข็ง ลำต้นมีรวงแน่น ระบายดี เมล็ดมาก รวงยาวและใหญ่ คอรวงยาว เมล็ดค่อนข้างป้อม ท้องไข่ปานกลาง ข้าวเปลือกสีฟาง อาจมีกระน้ำตาล

ลูกแดงปัตตานี (Look Daeng Pattani)

ข้าวพันธุ์ลูกแดงปัตตานี ได้จากการเก็บรวบรวมข้าวพันธุ์พื้นเมือง จากบริเวณชายฝั่งซึ่งน้ำทะเลท่วมถึง และพื้นที่ที่มีสภาพเป็นดินเปรี้ยวจากตำบลกำชำ ตำบลบางเขา และตำบลตุง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เมื่อปี พ.ศ.2528 นำไปปลูกทดสอบในเรือนทดลอง พร้อมทั้งปลูกศึกษาและคัดเลือกพันธุ์ที่สถานีทดลองข้าวปัตตานี คณะกรรมการวิจัยและพัฒนากรมวิชาการเกษตร มีมติให้เป็นพันธุ์แนะนำเมื่อวันที่ 17 เม.ย. 2537

ลักษณะประจำพันธุ์ เป็นข้าวเจ้า สูงประมาณ 160 เซนติเมตร ไวต่อช่วงแสง อายุเก็บเกี่ยวประมาณ มกราคม – กุมภาพันธ์ ต้นค่อนข้างแข็ง ใบสีเขียวอ่อน และตั้งตรง ใบธงแผ่เป็นแฉกนอกรวงยาว ระวังถี่ เมล็ดข้าวเปลือกสีน้ำตาลแดงเข้ม ระยะพักตัวของเมล็ดประมาณ 4 สัปดาห์ เมล็ดข้าวกล้องกว้าง x ยาว x หยา = 2.5 x 7.5 x 1.8 มิลลิเมตร ท้องไข่น้อยมาก ปริมาณอมิโลส 25% ประมาณ 418 กิโลกรัมต่อไร่

ลักษณะเด่น ทนต่อสภาพดินเค็มและดินเปรี้ยวได้ดีค่อนข้างต้านทานโรคไหม้ คุณภาพการสีดี

คุณภาพหุงต้มข้าวสุก นุ่ม

ข้อควรระวัง ไม่ต้านทานเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลและแมลงบั่ว ค่อนข้างอ่อนแอต่อโรคขอบใบแห้ง

พื้นที่แนะนำ พื้นที่นาดินเปรี้ยวและดินเค็มภาคใต้ ในเขตจังหวัดพัทลุง สงขลา สตูล ปัตตานี และนราธิวาส

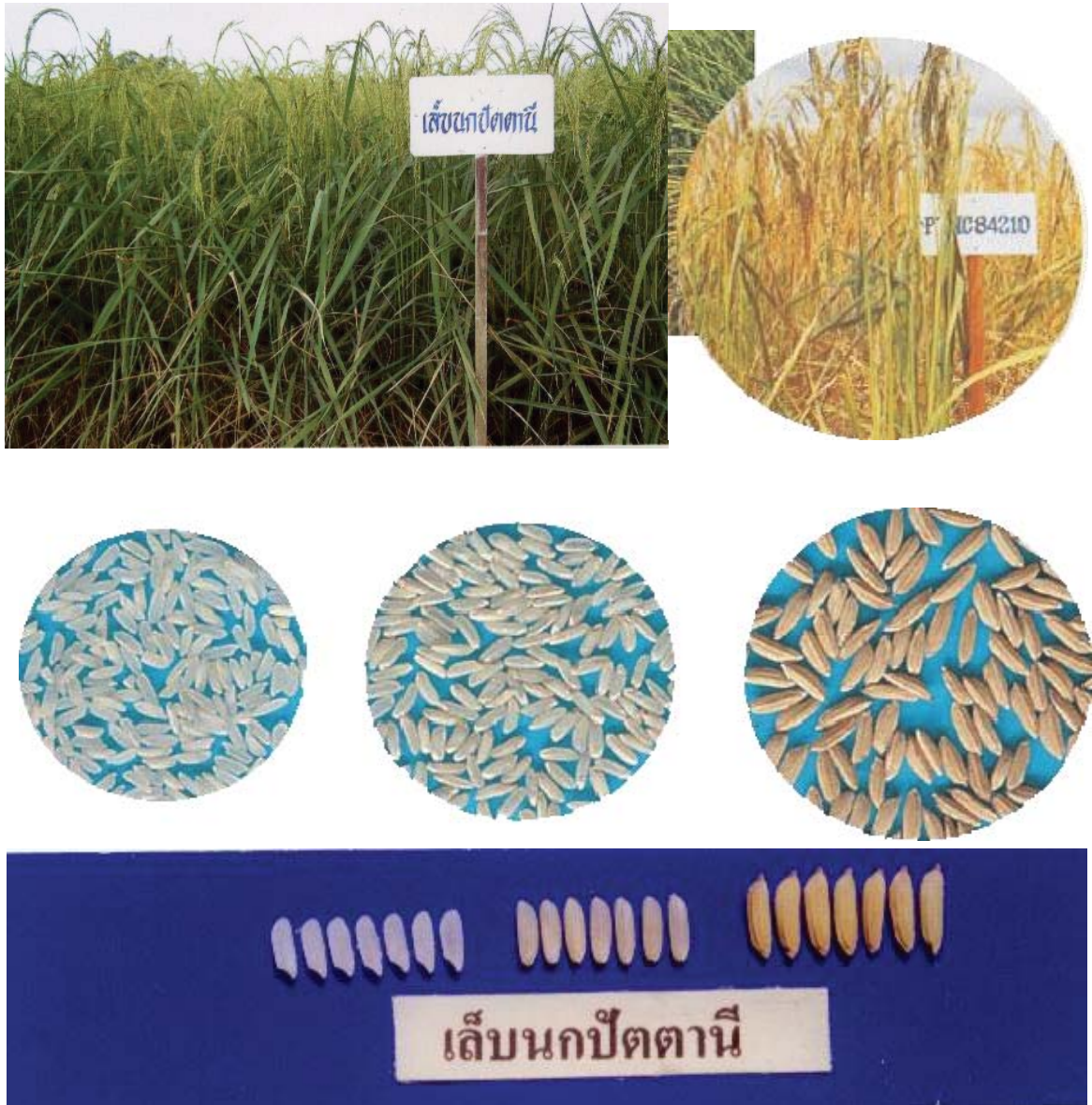
เล็บนกปัตตานี (Leb Nok Pattani)

ข้าวพันธุ์เล็บนกปัตตานี ได้จากการเก็บรวบรวมข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่นิยมปลูกทางภาคใต้ โดยนักวิชาการ จากสถานีทดลองข้าวปัตตานี เมื่อปี พ.ศ.2527 จำนวน 307 พันธุ์ จาก 107 อำเภอ 14 จังหวัด ปลูกคัดเลือกพันธุ์แบบหมู่และคัดเลือกพันธุ์บริสุทธิ์ จนได้สายพันธุ์เล็บนก (PTNC84210) คณะกรรมการวิจัยและพัฒนากรมวิชาการเกษตร มีมติให้เป็นพันธุ์แนะนำเมื่อ 17 มิถุนายน 2537

ลักษณะประจำพันธุ์ เป็นข้าวเจ้า สูงประมาณ 170 เซนติเมตร ไวต่อช่วงแสง อายุเก็บเกี่ยว ประมาณกุมภาพันธ์ ใบธงแผ่เป็นแนวนอน คอรวงยาว รวงยาวแน่น ระเง่ถี่ เมล็ดข้าวเปลือกสีฟาง ก้นจืด ระยะพักตัวของเมล็ดประมาณ 3 สัปดาห์ เมล็ดข้าวกล้องกว้างxยาวxหนา = 2.1x6.0x1.7 มิลลิเมตร ท้องไข่ปานกลาง ปริมาณอมิโลส 26 % คุณภาพข้าวสุก ร่วน นุ่ม ผลผลิตประมาณ 480 กิโลกรัมต่อไร่

ลักษณะเด่น คุณภาพการสีและหุงต้มดี แปรรูปเป็นเส้นก๋วยเตี๋ยวคุณภาพดี มีความนุ่มเหนียว
ข้อควรระวัง มีอายุการเก็บเกี่ยวล่า ไม่ควรปลูกในพื้นที่นาดอน ไม่ต้านทานโรคไหม้ในระยะ
กล้า จึงควรหลีกเลี่ยงการตกกล้าแห้ง

พื้นที่แนะนำ พื้นที่นาลุ่ม น้ำแห้งซ้ำในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง

เข้มทองพัทลุง (Khem Tawng Phatthalung)

ข้าวพันธุ์เข้มทองพัทลุง ได้จากการรวบรวมพันธุ์ข้าวพื้นเมือง จากตำบลท่ามิหรำ อำเภอเมือง
จังหวัดพัทลุง แล้วนำไปปลูกคัดเลือกแบบคัดพันธุ์บริสุทธิ์ จนได้สายพันธุ์เข้มทอง PTLC97001-4-2
คณะกรรมการบริหารกรมวิชาการเกษตร มีมติให้เป็นพันธุ์รับรอง เมื่อวันที่ 25 ม.ค. 2547

ลักษณะประจำพันธุ์ เป็นข้าวเจ้า สูงประมาณ 173 เซนติเมตร ไวต่อช่วงแสง อายุเก็บเกี่ยว
ประมาณ 14 กุมภาพันธ์ ต้นสูง ทรงกอตั้ง ฟางแข็ง ไม่ล้ม รวงแน่นปานกลาง ระแงะถี่ ระยะพักตัว
ประมาณ 2 สัปดาห์ เมล็ดข้าวกลวง กว้าง x ยาว x หยา = 2.19 x 9.94 x 1.57 เซนติเมตร ปริมาณ

อมีโลส 24.1% เมล็ดข้าวสาร สีขาวใส คุณภาพข้าวสุก นุ่ม หุงขึ้นหม้อ ผลผลิตประมาณ 529 กิโลกรัม ต่อไร่

ลักษณะเด่น ต้านทานโรคขอบใบแห้ง ตันแข็ง ไม่ล้มง่าย

ข้อควรระวัง ไม่ต้านทานโรคไหม้

พื้นที่แนะนำ พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง

แก่นจันทร์ (Gaen Jan)

ข้าวพันธุ์แก่นจันทร์ ได้จากการเก็บรวบรวมพันธุ์ข้าวพื้นเมืองจากเกษตรกรในอำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง เมื่อปี พ.ศ.2509 ทำการปลูกคัดเลือกพันธุ์แบบคัดพันธุ์บริสุทธิ์จนได้สายพันธุ์แก่นจันทร์ 707-2-23 คณะกรรมการวิจัยและพัฒนา กรมวิชาการเกษตร มีมติให้เป็นพันธุ์รับรอง เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2526

ลักษณะประจำพันธุ์ เป็นข้าวเจ้า สูงประมาณ 165 เซนติเมตร ไวต่อช่วงแสง อายุเก็บเกี่ยวประมาณปลายเดือนมกราคมถึงปลายเดือนกุมภาพันธ์ ลักษณะทรงกอแบบ ต้นแข็ง ใบสีเขียว ใบธงเอน รวงยาวมาก กระจ่างถี่ เมล็ดข้าวเปลือกสีฟาง ระยะพักตัว ประมาณ 5-6 สัปดาห์ เมล็ดข้าวกล้อง กว้าง x ยาว x หนา = 2.16 x 7.06 x 1.58 มิลลิเมตร ปริมาณอมิโลส 30-31% คุณภาพข้าวสุก ร่วน ผลผลิตประมาณ 660 กิโลกรัมต่อไร่

ลักษณะเด่น ค่อนข้างต้านทานโรคใบหงิก โรคใบขีดสีน้ำตาล และเพลี้ยจักจั่นสีเขียว

ข้อควรระวัง ไม่ต้านทานโรคไหม้ และเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล

พื้นที่แนะนำ นาข้าวฝนภาคใต้

พัทลุง (Patthalung)

ข้าวพันธุ์พัทลุงได้จากการผสม 3 ทาง ระหว่างสุพรรณบุรี 90 และสายพันธุ์ RP2243-7-4 กับสายพันธุ์ IR52280-117-1-1-3 ที่สถานีทดลองข้าวชัยนาทในปี พ.ศ.2535 ปลุกคัดเลือกจนได้สายพันธุ์ CNT92024-4-2-1-1 คณะกรรมการบริหาร กรมวิชาการเกษตรมีมติให้เป็นพันธุ์แนะนำเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2546

ลักษณะประจำพันธุ์ เป็นข้าวเจ้า สูงประมาณ 104 เซนติเมตร ไม่ไวต่อช่วงแสง อายุเก็บเกี่ยวประมาณ 112 วัน (ปักดำ) และ 103 วัน (หว่านน้ำตม) รูปร่างต้นดี กอตั้ง ใบสีเขียว ใบตรงตั้งตรง รวงแน่น ระวังีปานกลาง คอรวงสั้น ต้นแข็งไม่ล้ม เมล็ดข้าวเปลือกสีฟาง ระยะพักตัวของเมล็ดประมาณ 6 สัปดาห์ เมล็ดข้าวกล้อง กว้าง x ยาว x หนา = 2.30 x 7.55 x 1.83 มิลลิเมตร ปริมาณอมิโลส 28.9% คุณภาพข้าวสุก ร่วน แข็ง ผลผลิตประมาณ 714 กิโลกรัมต่อไร่ (หว่านน้ำตม)

ลักษณะเด่น ผลผลิตสูง

ข้อควรระวัง ไม่ต้านทานเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล

พื้นที่แนะนำ พื้นที่ภาคใต้ที่ต้องการข้าวอายุสั้นโดยเฉพาะในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ที่มีการปลูกข้าวช่วงก่อนน้ำท่วมและหลังน้ำลดเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาน้ำท่วมในช่วงฤดูนาปีเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม

เครื่องมือการทำนาที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้

แคะ

เป็นเครื่องมือเก็บเกี่ยวข้าวของชาวปักษ์ใต้ ซึ่งไม่ใช่ “เคียว” เกียวอย่างภาคกลาง เนื่องจากไม่นิยมนำฟางข้าวไปทำประโยชน์ (เช่น เป็นอาหารวัวควาย สุมไฟไถ่ขี้วัวควาย) อย่างภาคกลาง และภูมิประเทศลักษณะการทำนาเก็บเกี่ยวต่างกัน ดังนั้น จึงคิดประดิษฐ์ทำเพียงใบมีดฝังติดไว้กับแผ่นไม้บาง ขนาด 2 x 1 นิ้ว มีด้ามสำหรับมือข้างเดียวจับ เพื่อเด็ด (แคะ) หรือตัดเก็บข้าวที่ละรวง เอาเฉพาะรวงข้าวซึ่งมีคอรวงยาวติดมาด้วยเล็กน้อย พอสำหรับผูก “มัด” รวมกันได้ และสะดวกต่อการจับหิ้ว ซึ่งข้าวมัดหนึ่งๆ มีราว 20 – 30 รวง เรียกว่า “เลียง” หรือ “ซ่อ” จึงมีน้ำหนักเบา ง่ายต่อการหอบคอนหรือหิ้ว หรือใส่กระบุงตะกร้าหอบคอนกลับบ้านไถ่ๆ เวลानวดก็ง่าย ไม่ยุ่งยากเปลืองแรงงาน ประเพณีนิยมนี้เข้าใจว่าคงติดมาแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เกิดมาจากการเก็บข้าวไร่ ข้าวป่าในพื้นที่ดอนซึ่งมีต้นสูงๆ และกระจายกันขึ้นตามธรรมชาติ เมื่อเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์แล้ว ข้าวก็มีใช้มีมาก คงทำกันแบบพออยู่พอกิน อีกทั้งโดยธรรมชาติสภาพพื้นที่ทำนาโดยทั่วไปแล้ว มักมีน้ำท่วมขังทั้งนาปรังนาหยาบ ต้นข้าวจึงขึ้นตั้งสูงเพื่อหนีน้ำ การใช้ “แคะ” จึงมีความสะดวกกว่าเครื่องมือชนิดอื่น การใช้ “เคียว” แบบภาคกลางเกิดภายหลัง เหมาะสำหรับพื้นที่เป็นทุ่งกว้างราบเรียบ น้ำไม่ท่วมขัง มีข้าวในนามาก ถ้าไม่รีบเก็บเกี่ยวให้ทันตามกำหนด ข้าวจะแก่ร่วงหมด (ประทุม ชุ่มเพ็ง พันธุ์, 2548 : 271)

กรูด

กรูด หรือ “กูต” หรือ “จูด” หรือ “ตฺรูต” เป็นเครื่องมือเกี่ยวข้าวที่ได้รับอิทธิพลจากภาคกลาง นิยมใช้กันทางชุมพร สุราษฎร์ธานี ใบมีดยาวคล้ายกับเคียว คือใบมีดทำฝักติดกับไม้ ซึ่งมีด้ามหาง ยาวงอนโค้ง เวลาเก็บเกี่ยวใช้หางด้ามตัวรวบต้นข้าวเข้ามา แล้วใช้ใบมีดซึ่งอยู่ตอนบนเฉือนต้นข้าว ซึ่งจะมีซังข้าวยาวประมาณ 1 ศอก ตัดมาด้วย จึงต้องใช้วิธีมัดรวงข้าวเป็น “ฟอน” เหมือนภาคกลาง (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2548 : 271 – 272)

เกี่ยว

เกี่ยว หรือ “เคียว” ก็เรียกเป็นเครื่องมือเกี่ยวข้าวมีรูปร่างลักษณะคล้ายกับ “กรูด” แต่มีหาง ยาวกว่า ใบมีดก็มีลักษณะต่างกันเล็กน้อย เวลาเก็บเกี่ยว แทนที่มือจะจับตรงกลางเหมือนกรูดกลับจับ ส่วนปลายของด้าม เก็บเกี่ยวได้รวดเร็วที่ละหลายๆ กอ นิยมใช้กันทางตำบลท่าจิว อำเภอเมือง ตำบล อินทร์ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2548 : 272)

ครกสี

ครกสี คือ เครื่องสีข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร คนโบราณใช้กันในยุคที่ยังไม่มีเครื่องจักรกล สมัยใหม่ซึ่งมี 2 ชนิด คือ “ครกยี่” ทำจากต้นไม้ต้นสูงขนาดใหญ่ทั้งต้น อีกชนิดหนึ่งเรียก “ครกสี” สานทำด้วยไม้ไผ่อย่างทั่วไป ครกสีหรือเครื่องสีข้าวมีรูปทรงกลมแบ่งเป็น 2 ชั้น ประกบกัน ตัวบน เรียกตัวเมีย ตัวล่างเรียกตัวผู้ (มีเดือย) ทั้งตัวบนและตัวล่างมีฟันทำด้วยไม้เนื้อแข็งเพื่อว่าจะได้ขบกัน หรือเวลาใส่ข้าวเปลือกก็จะถูกฟันครกสีบดขัดจนเปลือกข้าวหลุดออกหมดหรือไม่หมดทีเดียว ก็จะนำไปใส่ครกตำอีกครั้ง แล้วนำไปผัดเอากากออก กลายเป็นข้าวสารใช้หุงต่อไป (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2548 : 272)

ดั่ง

ดั่ง หรือ กระดั่ง มีหลายชนิด ที่สำคัญมี 2 อย่าง คือ กระดั่งผัดข้าวกับกระดั่งมอน กระดั่งผัดข้าว สานด้วยไม้ไผ่รูปร่างกลมหรือกลมรีหัวเหลี่ยม กระดั่งนอกจากใช้ผัดข้าวแล้ว ร่อนข้าวแล้ว ยังใช้ตากอาหาร ตากปลา กุ้ง ตากสิ่งของต่างๆ ได้สารพัด แม้กระทั่งเป็นที่นอนของเด็กอ่อนแรกเกิด ที่เรียกกระดั่งมอน สานขึ้นจากไม้ไผ่เหมือนกัน ภาษาพื้นเมือง “มอน” แปลว่า “กลม” หรือแปลว่า เฝ้านวนเวียนที่จะมาทำมิดีมีร้าย แล้วในที่นี้มีความหมายว่ากระดั่งทรงกลม ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่ากระดั่งผัดข้าวมาก ใช้ผัดข้าวไม้ไผ่จึงนิยมใช้กันอื่น เช่น ตากข้าว ตากอาหาร ตากยาสูบ พริก ฯลฯ และ ตากสิ่งของอื่นๆ โดยเฉพาะดั่งมีคำพังเพยว่า “สานดั่งใส่ข้าวเจาะน้ำเต้าใส่ น้ำ” เป็นต้น (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2548 : 272 – 273)

กระสอบ

กระสอบ คือ ภาชนะที่สานจากต้นกระจูด ซึ่งเป็นพืชตระกูลกกสูงราว 1-2 เมตร ลำต้นกลม นำมาตากแดดให้แห้งและทุบให้แบน ก่อนนำไปสานเป็นกระสอบ ซึ่งมี 2 อย่าง ได้แก่ “กระสอบนั่ง” กับ “กระสอบนอน” (ภาษาถิ่นว่า สอบนั่ง สอบนอน) ซึ่งต่างกันโดยวิธีสานทำกันกระสอบ คือ ถ้าสานเป็นวงกลมธรรมดา ส่วนกันใช้วิธีสานสอดให้บรรจบกันแล้วเม้มริมหรือผูกให้ติดกัน มี 2 มุม คล้ายกระสอบป่านทั่วไป เรียก “กระสอบนอน” ซึ่งถ้าไม่บรรจุสิ่งของอะไรจะวางตั้งขึ้นไม่ได้ นิยมใช้ใส่ข้าวเปลือก ข้าวสาร หรือบรรจุสิ่งของจำนวนมาก สิ่งของที่มีน้ำหนัก ส่วน “กระสอบนั่ง” จะทำกันกระสอบให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมี 4 มุม (เหมือนสมุก) ทำให้กระสอบมีลักษณะกลมมีก้น สามารถตั้งได้โดยไม่มีอะไรบรรจุ ซึ่งกระสอบนั่งนิยมใส่ข้าวสาร ไร่ข้าว ถั่ว พริก เกลือ ฯลฯ ในครัวเรือนแทนภาชนะประเภทดินเผา จักสาน หรือโลหะอื่นได้ดี (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2548 : 279)

ประเพณีและการละเล่นที่สืบเนื่องจากการทำนาในภาคใต้

ถ้าจะพูดถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวในสังคมไทย อาจพูดได้ว่าหมายถึงพิธีกรรมเกือบทั้งหมดในสังคมไทยทีเดียว เพราะพิธีกรรมที่มีความหมายและมีความสำคัญต่อชีวิตของคนไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไร่ชาวนานั่น ที่สำคัญที่สุดก็คือ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน และการทำมาหากินของคนไทยในสังคมไทยนั้น ตั้งแต่อดีตก็คือการทำเกษตรกรรม การเพาะปลูก ซึ่งก็ไม่พ้นการทำไร่ทำนานั่นเอง

จุดมุ่งหมาย ความหมาย และความสำคัญของพิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวหรือเกี่ยวกับการเพาะปลูกก็คือ เพื่อความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้น พิธีกรรมทั้งหมดหรือจุดประสงค์หลักของพิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวจะแสดงให้เห็นถึงวิธีการแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน ที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านในการเผชิญกับปัญหาเรื่องปากเรื่องท้อง เรื่องความอยู่รอดของชาวบ้านนั่นเอง พิธีกรรมดั้งเดิมของสังคมไทยก่อนการรับพุทธศาสนาหรือศาสนาฮินดูเข้ามานั้น ก็คงเป็นเรื่องของความพยายามจะติดต่อกับอำนาจเหนือธรรมชาติหรือว่าผีนั่นเอง โดยเชื่อว่าผีมีอิทธิพลเหนือผลผลิตและต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งอาจจะเรียกว่าใช้วิธีการทางไสยศาสตร์

ต่อมาเมื่อมีการรับพุทธศาสนาเข้ามาแล้วก็มีการผสมผสานกัน จนพิธีกรรมที่เป็นของชาวบ้านหลายๆ วิธีได้มีการปรับไปเป็นพระราชพิธี จะเห็นว่าพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวทั้งหมดนั้น จริงๆ แล้วเป็นพิธีที่สร้างขึ้นตามฤดูกาลซึ่งสัมพันธ์กับการเพาะปลูก ปัญหาใหญ่ที่สุดของการทำนาคือปัญหาเรื่องน้ำฝน เพราะว่าการทำนาในสังคมไทยในอดีตนั้นเป็นน่าน้ำฝน เป็นนาที่จำเป็นต้องพึ่งพิงกับธรรมชาติดินฟ้าอากาศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนและมนุษย์ไม่สามารถจะควบคุมได้ เพราะฉะนั้นจำเป็นต้องอาศัยอำนาจลึกลับไสยศาสตร์เรียกผีสงเทวดาให้มาช่วยปัดเป่าขจัดภัยอันตรายต่างๆ และวิธีการที่ทำกันก็คือ พยายามเอาอกเอาใจด้วยการเลี้ยงดูเอาใจ เช่นการไหว้ภูตผีหรืออำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติต่างๆ

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวมีความสำคัญต่อชาวบ้านมากที่สุด เพราะเกี่ยวข้องกับการทำมาหากินเลี้ยงชีพ พิธีกรรมข้าวจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดปีตามลำดับการเพาะปลูกข้าว โดยช่วงที่สำคัญที่สุดจะอยู่ระหว่างหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตและก่อนเริ่มฤดูกาลใหม่ พิธีกรรมข้าวมี 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

พิธีกรรมก่อนการเพาะปลูก มีวัตถุประสงค์เพื่อบวงสรวง บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือบรรพบุรุษให้คุ้มครองป้องกันภัยอันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน ให้มีความสวัสดิมงคล อุดมสมบูรณ์ ขอโอกาสและความเชื่อมั่นในการดำรงชีวิตในรอบปีนั้นๆ อาทิ พิธีเลี้ยงขุนผีขุนน้ำ แห่นางแมว เทศน์พญาคันคาก สวดคาถาปลาช่อน พิธีปั้นเมฆ พิธีบุญบังไฟ พิธีบุญชำระ

พิธีกรรมช่วงเพาะปลูก มีเป้าหมายเพื่อบวงสรวงบนบาน บอกกล่าว ผักผีสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้าวหรือการเพาะปลูกแก่เทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขอให้การเพาะปลูกข้าวดำเนินไปได้ด้วยดีปราศจากอันตรายต่างๆ อาทิ พิธีแรกไถนา พิธีเลี้ยงผีตาแฮก ตกกล้า แรกดำนา พิธีปักข้าวตาแฮก พิธีปักกกตาแฮก

พิธีกรรมเพื่อการบำรุงรักษา เพื่อให้ข้าวงอกงาม ปลอดภัยจากสัตว์ต่างๆ หนอนเพลี้ย พิธีกรรมประเภทนี้ จัดขึ้นในระหว่างการเพาะปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยว อาทิ พิธีไล่น้ำ พิธีปักตาเหลว พิธีสวดสังคะ พิธีรับขวัญแม่โพสพ พิธีไล่หนู ไล่นก ไล่เพลี้ย ไล่แมลง และอื่นๆ โดยใช้มนต์ ผ้ายันต์ ภาวนาโดยหว่านทราย หรือเครื่องราง

พิธีกรรมเพื่อการเก็บเกี่ยว-ฉลองผลผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตมากและแสดงความอ่อนน้อมกตัญญูต่อข้าว ตลอดถึงสิ่งที่เกี่ยวข้อง พิธีกรรมนี้จัดขึ้นในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว อาทิ พิธีรวบข้าว พิธีแรกเกี่ยวข้าว พิธีเชิญข้าวขวัญ พิธีวางข้าวตังน้ำ พิธีปลงข้าว พิธีขนข้าวขึ้นยุ้ง พิธีตั้งลอมข้าว พิธีปิดยุ้ง

ประเทศไทย มีลักษณะของผู้คนที่อยู่อย่างกระจายไม่หนาแน่น ดังนั้น ลักษณะของความเชื่อที่พบในสังคมไทยจะไม่ได้มีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในแง่ที่ว่าแต่ละภูมิภาคก็มีระบบความเชื่อของตัวเอง ภาคใดมีวิธีการกำจัดหรือแก้ปัญหาเรื่องทำนาของตัวเองแบบหนึ่ง ทางอีสานก็แบบหนึ่ง ผู้ที่ปกครองบ้านเมืองจะอย่างไร ก็จะรวมหรือสร้างบูรณาการให้ผู้คนที่เต็มไปด้วยชนเผ่าต่างๆ ที่หลากหลายนี้ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ก็จำเป็นต้องมีระบบความเชื่อที่มีอิทธิฤทธิ์ มีประสิทธิภาพที่สามารถจะเอาชนะหรือสร้างความเคารพยอมรับจากชนเผ่าต่าง ๆ ได้ เมื่อสังคมพัฒนาเป็นบ้านเป็นเมือง จนกระทั่งทุกวันนี้ลักษณะของพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวก็เป็นเรื่องที่ผสมผสานระหว่างพิธี

ทั้งพุทธซึ่งมีการนิมนต์พระสงฆ์มาสวด ทำบุญทำทาน และก็มีพิธีพราหมณ์ ซึ่งเอาข้าวเข้ามาเพื่อสร้างความอสังการ ความศักดิ์สิทธิ์ ความน่าเชื่อถือให้กับราชสำนัก และพิธีกรรมอันนี้เองที่ส่งผลอิทธิพล และสะท้อนกลับไปยังความเชื่อของชาวบ้านอีกต่อหนึ่ง จะเห็นว่าพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวในปัจจุบันนี้ จะเป็นเรื่องราวความเชื่อที่ค่อนข้างผสมผสานกันระหว่างความเชื่อในเรื่องของผี ความเชื่อท้องถิ่น ความเชื่อในเรื่องพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู

การทำพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว นอกจากสังคมที่เป็นบ้านเป็นเมืองอย่างสังคมไทยแล้ว จะเห็นว่าในสังคมอื่นๆ ที่ยังไม่ได้พัฒนาเป็นบ้านเป็นเมือง การทำไร่ ทำข้าวไร่ ก็มีพิธีกรรมเหมือนกัน ในการที่จะดูแลข้าวของตัวเอง อย่างเช่นในกลุ่มชาวเขา เขาก็มีพิธีกรรมเวลาปลูกข้าวไร่ เขาจะมีวันที่วันไหนจะไปเผาไร่ได้ วันไหนเผาไม่ได้ เวลาข้าวตั้งท้องต้องรู้อย่างไร เขาก็ถือว่าช่วงข้าวตั้งท้องหรือช่วงข้าวเกี่ยวพาราฮี เขาจะบอกว่าห้ามไปไร่ในช่วงนั้น เพราะว่าข้าวกำลังเกี่ยวพาราฮีกัน หรือเวลาข้าวตั้งท้องก็ต้องหาเงินไปผูกเอาไว้ ต้องผูกเดี่ยวๆ ด้วย เพราะว่าแม่ข้าวเขาตัวเดียว จะได้เก็บเงินไปได้ถ้าเกิดไม่เอาเงินหรือเอากระดาดไปผูกเป็นรูปเงินให้แล้ว อาจจะไม่ดลบันดาลให้ข้าวอุดมสมบูรณ์ก็ได้ ฉะนั้น ในกลุ่มทุกกลุ่มหรือแม้แต่พวกจีนก็มีความเชื่อเรื่องการปลูกข้าวเหมือนกัน

ก่อนการปลูกข้าว มีการสร้างตูปผีเอาไว้ เชิญผีซึ่งเคยอยู่ท้องนาขึ้นมาอยู่บนตูป เวลาจะไถจะได้ไม่รังควานผี มีการเซ่นไหว้ เวลาจะหยอดข้าวก็ต้องเรียไรเงิน มาซื้อหมูฆ่าหมูมาเซ่นผี มาเอาใจผีอีก เพราะถ้าผีไม่พอใจปลูกข้าวแล้วจะมีผลเสีย หรือถ้าหากว่าจะทำสู่ขวัญข้าวก็ต้องทำพิธีเลี้ยงผีอีก ก็ต้องไปซื้อสัตว์เรียไรกันเอาเงินมาฆ่าเอาสัตว์มาสังเวยและจะปิดตาเหลวเอาไว้ ตาเหลวเป็นสัญลักษณ์ของการป้องกันและบอกขอบเขต ไม่ให้สัตว์ป่าต่างๆ มาทำลายข้าวในไร่ จะเห็นว่ามีกฎหมายลงโทษคนที่ไปทำมิดีมิร้าย ไปชี้ไปเยี่ยว ช้าง ม้า วัว ควาย ไปละเมิดทำให้ไรนาข้าวปลาเสียหาย มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่า ให้ทำบัตรพลีให้หรือว่าต้องเซ่นไหว้ เพราะไม่ใช่เพียงแต่ว่าเป็นการลงโทษคนที่ละเมิดทำข้าวเสียหายเท่านั้น แต่ว่าเป็นลักษณะของความอุปาทนหรือสิ่งที่ทางเหนืออาจเรียกว่า "ขีต" คือถ้าเผื่อว่าทำแล้วมันเสียหายแก่ท้องนาแก่ข้าวแล้วไม่ใช่เพียงแต่ว่าคนคนนั้นหรือเจ้าของนาจะเดือดร้อน แต่ว่าจะก่อให้เกิดความอุปาทนหรือวิบัติไปทั้งหมดได้ เพราะฉะนั้นเพื่อกันความเสียหายของชุมชนจะต้องทำการบัตรพลีให้ อันนี้เป็นกฎหมายตราไว้เลย

ประเพณีแรกนาขวัญ

กระทำในราวเดือน 8 – 9 เพราะการทำนาส่วนใหญ่ อาศัยมรสุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือเนื่องจากภาคใต้ ศาสนาพราหมณ์ได้มาเจริญรุ่งเรืองอยู่ก่อน นานนับตั้งแต่สมัยตามพรลิงค์ และมีเมืองที่เป็นแหล่งทำนาสำคัญหลายแหล่ง เช่น ไชยา นครศรีธรรมราช พัทลุง และปัตตานี ซึ่งเมืองเหล่านี้ล้วนเป็นเมืองเก่าแก่ และเคยมีการทำพิธีแรกนาขวัญมาด้วยกันทั้งสิ้น แต่ละเมืองก็มีพราหมณ์อาศัยอยู่มาก จึงยังมีสถานที่ทำพิธีแรกนาขวัญปรากฏอยู่ เรียกว่า “ดอนนาแรก” โดยเฉพาะที่เมืองนครศรีธรรมราช ได้รักษาประเพณีนี้อย่างมั่นคงแข็งแรง เพิ่งเลิกในสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากมีพิธีหลวงของทางราชการส่วนกลางอยู่แล้ว จึงอาศัยฤกษ์พร้อมกันเพื่อความสะดวก แม้ว่าฤดูกาลในแต่ละภูมิภาคอาจต่างกัน แต่ก็พออนุมานปรับเข้าหากันได้ (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2548 : 215 – 216)

ชนวน

เป็นกีฬาพื้นบ้านที่มีพื้นฐานเก่าแก่เริ่มกันมานานตั้งแต่สมัยตามพรลิงค์ เนื่องจากตอนเหนือของแหลมมลายูมีพื้นที่ราบชายฝั่งกว้างขวางมาก การเพาะปลูกทำนาจึงเป็นสังคมพื้นฐานที่สำคัญทุกเมือง วัวนิยมเลี้ยงไว้เพื่อการไถนาบ้าง ลากเกวียนบ้าง และบรรทุกขนส่งบ้าง เป็นสัตว์เลี้ยงพื้นบ้านที่เชื่อง ฝึกใช้งานง่ายไม่ดุร้าย ส่วนการการนำวัวมาชนต่อสู้กัน โดยปกติวัวหนุ่ม หรือ วัวถึก หรือ วัวเหลิง มักคึกคะนองและชนกันเองเป็นธรรมชาติ เพื่อแย่งกันเป็นจำฝูงหรือแย่งตัวเมียกัน คนพื้นเมืองเห็นเป็นการกีฬาเล่นสนุกเมื่อยามว่างจากฤดูทำนา จึงนัดจับมาชนกันระหว่างหมู่บ้าน ดูเล่นสนุกเป็นครั้งคราว เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ผ่อนคลายความตึงเครียด หลังเห็นดีเห็นชอบจากการทำนาซึ่งเป็นงานหนักมาทั้งปี (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2548 : 256)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แสวง รวยสูงเนิน (2548) ในโครงการวิจัย “สถานภาพและประเด็นปัญหาในระบบการผลิตและการตลาดข้าวอินทรีย์” สรุปว่า การขยายตัวของระบบเกษตรอินทรีย์นั้น เกิดขึ้นทั้งจากการสั่งการในระบบราชการ และการดำเนินงานจากกลุ่มและเครือข่ายเกษตรกร แต่ปรากฏว่าแม้จะมีการสั่งการจากระบบราชการ แต่แผนการทำงานในระดับพื้นที่ก็ยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบราชการที่ทำงานด้านเกษตรอินทรีย์ในปัจจุบัน ก็มักเน้นแต่ที่กำหนดและตรวจสอบมาตรฐานผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ โดยไม่เน้นเป้าหมายไปที่การพัฒนาและการขยายผลการทำเกษตรอินทรีย์ ในระดับการทำงานของนักวิจัยและนักส่งเสริมก็เช่นกัน มักจะไม่ค่อยมีการประสานงานเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จึงบังเกิดผลไม่มากเท่าที่ควรในทางปฏิบัติ ส่วนขององค์กรพัฒนาเอกชนก็มีขีดจำกัดทั้งด้านความรู้ทางวิชาการและความรู้ในการขับเคลื่อนกลุ่มและเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ และในกรณีของเกษตรกรนั้น ส่วนใหญ่ก็ยังคงชินกับระบบเกษตรเคมี ทั้งชุดความรู้ วิธีชีวิต และการทำงานในไร่นา นอกจากนี้ ระบบทรัพยากรเพื่อการเกษตรในชนบทโดยทั่วไป ก็อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง อันเนื่องมาจากการทำเกษตรเคมี และจำเป็นจะต้องปรับปรุงให้ฟื้นคืนกลับมาในเบื้องต้นค่อนข้างมาก และอาจต้องใช้ทุนด้านต่างๆ จำนวนมากเช่นเดียวกัน จนกว่าจะสามารถพัฒนาระบบทรัพยากรที่สามารถสนับสนุนระบบเกษตรอินทรีย์ที่สามารถพึ่งตนเอง และมีความยั่งยืนโดยไม่ต้องลงทุนด้านปัจจัยการผลิตอีกต่อไป จากสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ ทำให้การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ไม่ค่อยมีความต่อเนื่อง และไม่เกิดผลลัพธ์ตามที่กำหนดไว้ในแผนงาน แนวทางในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญก็คือ การรวมพลังและสร้างความเป็นหนึ่งของกิจกรรมการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ โดยอาศัยการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในชุมชน ให้เป็นการวิจัยเชิงประจักษ์ โดยการรวมพลังความสามารถของทุกภาคส่วนไว้ด้วยกัน จึงจะเกิดผลการพัฒนาที่แท้จริง จากผลการเสวนาที่ผ่านมาพบว่าได้ก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างบุคลากรในสาขาต่างๆ และมีข้อตกลงความร่วมมือในการทำงานแบบกัลยาณมิตร ที่จะพัฒนางานวิจัยเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของฝ่ายแผน ฝ่ายนักวิจัย นักส่งเสริม นักพัฒนาเอกชน นักธุรกิจเอกชน ผู้นำชุมชน และเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์โดยทั่วไป ที่จะผนึกกำลังแบบมีส่วนร่วมให้เกิดการ

ขับเคลื่อนระบบเกษตรอินทรีย์ ทั้งในเชิงเทคโนโลยี เชิงสังคม และเชิงเศรษฐกิจ และด้วยผลของความเข้าใจและความพยายามที่เหมาะสม ได้ทำให้เกิดมีข้อเสนอในการทำงานวิจัยภายใต้กรอบแนวคิดและโครงการต่างๆ ที่รายงานไว้ในเอกสารฉบับนี้

นนทยา หุตานุวัตร และคณะ (2549) ในโครงการวิจัย “ความเป็นไปได้ของการผลิตข้าวหอมมะลิในระบบเกษตรอินทรีย์ที่จะเป็นอาชีพทางเลือกที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาความยากจนสำหรับเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง : กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี” สรุปว่า การผลิตข้าวอินทรีย์มีศักยภาพเป็นอาชีพทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาคความยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้การพิจารณาทางสภาพสังคมวัฒนธรรม สภาพกายภาพชีวภาพของการผลิต และสภาพทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิในระบบอินทรีย์และระบบผสมผสานที่มีข้าวหอมมะลิอินทรีย์เป็นพืชหลัก มีความเชื่อมั่นต่อการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์และพร้อมที่จะพัฒนาแปลงนาของตนเองให้ดียิ่งขึ้น และยังต้องการให้บุตรหลานสืบสานอาชีพการเกษตรต่อไป ดินในแปลงนาอินทรีย์มีการปรับปรุงสภาพโครงสร้าง คุณสมบัติทางเคมี และความอุดมสมบูรณ์ดีขึ้น และมีความหลากหลายทางชีวภาพเพิ่มขึ้นอีกด้วย ผลผลิตข้าวหอมมะลิที่ปลูกในระบบอินทรีย์และระบบผสมผสานอินทรีย์ที่มีข้าวหอมมะลิอินทรีย์เป็นพืชหลัก ให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่า 351.50 และ 430.51 กิโลกรัม ซึ่งสูงกว่าการผลิตข้าวหอมมะลิในระบบทั่วไปที่ให้ผลผลิตเพียง 307.95 กิโลกรัมต่อไร่ สำหรับต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ พบว่า การทำเกษตรผสมผสานที่มีข้าวหอมมะลิอินทรีย์เป็นพืชหลัก และระบบอินทรีย์ มีต้นทุนการผลิตรวม 2,531.43 บาท และ 2,984.10 บาทต่อไร่ตามลำดับ ซึ่งต่ำกว่าการผลิตข้าวหอมมะลิในระบบทั่วไป ที่มีต้นทุนการผลิตรวม 2,753.80 บาทต่อไร่ การผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทั้งในระบบผสมผสานที่มีข้าวหอมมะลิเป็นพืชหลัก ระบบอินทรีย์ ระบบอินทรีย์ระยะปรับเปลี่ยน และระบบทั่วไป ให้รายได้รวมต่อไร่เท่ากับ 3,515 บาท 3,020 บาท และ 2,554 บาท ตามลำดับ และรายได้ต่อไร่เหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 3,147 บาท 2,894 บาท 1,216 บาท และ 916 บาท จะเห็นได้ว่าการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทั้ง 3 ระบบดังกล่าว ให้รายได้รวมและรายได้เหนือต้นทุนเงินสดต่อไร่สูงกว่าการปลูกข้าวหอมมะลิในระบบทั่วไป นอกจากนี้ ยังพบว่าการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในระบบอินทรีย์ และระบบผสมผสานที่มีข้าวหอมมะลิอินทรีย์เป็นพืชหลัก ทำให้เกษตรกรมีรายได้เหนือเส้นความยากจน (รายได้เฉลี่ย 1,040 บาทต่อคนต่อเดือน) คิดเป็นร้อยละ 10 และ 26 ของจำนวนตัวอย่างเกษตรกร ในขณะที่การผลิตข้าวหอมมะลิแบบทั่วไป และอินทรีย์ระยะปรับเปลี่ยน ยังมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน การขยายการผลิตข้าวหอมมะลิในระบบอินทรีย์ และระบบผสมผสานที่มีข้าวหอมมะลิอินทรีย์เป็นพืชหลัก เพื่อเป็นอาชีพทางเลือกในการแก้ไขปัญหาความยากจน จะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากเกษตรกร ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนร่วมมือกันอย่างต่อเนื่องและจริงจัง รวมถึงการส่งเสริมให้เกษตรกรพัฒนาระบบการเกษตรอินทรีย์พืชเชิงเดี่ยวเป็นระบบเกษตรผสมผสานที่มีข้าวหอมมะลิอินทรีย์เป็นพืชหลัก เพื่อให้เกษตรกรมีอาหารเพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน ลดความเสี่ยงด้านการตลาด มีงานทำ และมีรายได้ตลอดทั้งปี และในที่สุดเกษตรกรจะสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง

พฤษ์ ยิบมันตระสิริ และคณะ (2548) ใน “โครงการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาระบบเกษตรยั่งยืน ระยะที่ 2 : การเพิ่มศักยภาพชุมชนเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ” สรุปว่า โครงการวิจัยในระยะที่สอง ได้ดำเนินการวิจัยต่อเนื่องใน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านบวบกหมื้อ ตำบลชีเหล็ก อำเภอมะนัง บ้านหม้อ ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย และตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพื้นที่วิจัยอยู่ในเขตรับน้ำชลประทานแม่แตง แม่แฝก และแม่กวง ตามลำดับ พบว่า ในบ้านบวบกหมื้อ เกษตรกรมีการจัดตั้งและการบริหารกลุ่มเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนเอง ส่วนบ้านหม้อ ตำบลป่าไผ่ กลุ่มเกษตรกรได้เป็นสมาชิกของข้าวชุมชน โดยการสนับสนุนการจัดตั้งโดยการส่งเสริมการเกษตร ในการจัดตั้งศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ส่วนอำเภอบวค่างนั้น เกษตรกรรวมกลุ่มแต่ยังไม่ได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเมล็ดพันธุ์ข้าว ต้องการเพิ่มผลผลิตข้าว กระบวนการพัฒนาทักษะของกลุ่มพื้นที่อำเภอมะนัง มีการพัฒนาจนสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่ายให้แก่เกษตรกรพื้นที่ใกล้เคียง และภายในหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ตาม ในระยะแรก ยังไม่ได้รับการยอมรับทั้งจากสมาชิกภายในกลุ่ม แต่เนื่องจากต้นข้าวโตสม่ำเสมอและเมล็ดพันธุ์ไม่มีการปลอมปน จึงได้รับการสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น กระบวนการกลุ่มยังมีการตัดสินใจร่วมกัน โดยเฉพาะการนัดเวลาเพื่อตรวจสอบการปน และการกำหนดราคา และผลผลิตในกลุ่มร่วมกัน เช่นเดียวกับกลุ่มอำเภอมะนัง ที่มีการพัฒนากลุ่มและมีเมล็ดข้าวชุมชน แต่มีการจัดการแตกต่างกัน เกษตรกรยังมีการใช้สินเหมือนกันในระยะแรก และมีการติดต่อจากบริษัทจากภายนอกให้ผลิตเมล็ดพันธุ์ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรมีความคิดที่จะจัดตั้งโรงสีข้าวท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าของข้าว นอกเหนือจากการผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่าย ส่วนพื้นที่บ้านร้องกอนข้าว ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง เกษตรกรพบปัญหาด้านกายภาพที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากมีน้ำท่วมเป็นเวลานานในปี 2543 ทำให้เกษตรกรบางรายยกเลิก แต่ในบางรายที่ยังคงมีเมล็ดพันธุ์ได้ปลูกต่อ พบว่าผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้น แต่เกิดการไม่ยอมรับจากโรงสีที่สีข้าวสาร เนื่องจากมีเมล็ดปนกับข้าว ทำให้ได้ราคาต่ำ อย่างไรก็ตาม ทางกลุ่มยังคงสนใจที่บำรุงดิน แต่สนใจพืชที่มีอายุน้อยกว่า 2 เดือน เช่น ถั่วเขียว ประเด็นที่สนใจศึกษา 1) ความยั่งยืนของระบบการผลิตข้าวโดยใช้ปุ๋ยพืชสดบำรุงดิน 2) นวัตกรรม การปรับเปลี่ยนการนำไปใช้ 3) ผลผลิตสามารถลดต้นทุนต่อหน่วยการผลิต 4) ผลทางเศรษฐกิจ คือ กิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้และกำไร และช่วยในการปรับปรุงดิน ประเด็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ ไม่ใช้ ปุ๋ยพืชสดตัวเกษตรกรเป็นผู้ตัดสินใจ โดยเฉพาะระดับครัวเรือน ไม่ได้รวมถึงกลุ่ม นอกจากนี้ มีลักษณะทางกายภาพ คือ ความเหมาะสมของเทคโนโลยีนั้นๆ ความยากง่ายของเทคโนโลยี และสภาพพื้นที่ดิน และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น และเพื่อนบ้านมีส่วนในการทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในการตัดสินใจ เกษตรกรมีกระบวนการเรียนรู้ที่มีการปรับเปลี่ยนการใช้เทคโนโลยีในการบำรุงดินแตกต่างกัน

ธนาพร พานทอง และคณะ (2549) ในโครงการวิจัย “แนวทางส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลศรีสว่าง อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด” สรุปว่า ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ระบบการตลาดได้เข้ามามีบทบาทต่อการทำนามากขึ้น และข้าวอินเป็นผลผลิตจากภาคการเกษตร

ได้ถูกยกระดับให้เป็นสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศ รัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมชาวนาให้เร่งเพิ่มผลผลิตข้าวให้ได้มากขึ้น เทคโนโลยี และสารเคมี ถูกนำมาใช้ในการทำนา เกษตรกรชาวบ้านที่เคยใช้แรงงานควายในการไถนา เปลี่ยนมาเป็นการใช้เครื่องจักรแทน ทำให้ต้นทุนในการทำนาเพิ่มสูงขึ้น และระบบนิเวศรอบแปลงนาถูกทำลายลง ความอุดมสมบูรณ์เริ่มหายไปจากท้องดิน การนำสารเคมีมาใช้ในการทำนา ได้ทำลายความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดินและน้ำ จนทำให้เกิดปัญหาสาหร่ายน้ำลด จำนวนลง เช่น ปลา กบ เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว สารเคมีเหล่านี้ ยังปนเปื้อนไปกับหญ้าที่ชาวบ้านเกี่ยวตามคันนาไปให้วัวควายกิน ทำให้วัวควายที่กินเข้าไปนั้น เกิดปัญหาการแท้งลูก นอกจากนี้แล้ว สารเคมียังทำให้ดินเสื่อมคุณภาพลงอย่างรวดเร็ว การทำนาของชาวบ้านในชุมชนตำบลศรีสว่าง มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำนา นอกจากการใช้แรงงานคนในครอบครัว และการใช้แรงงานสัตว์ในการทำนา เปลี่ยนมาเป็นการนำเครื่องจักรทันสมัยเข้ามาช่วยในการทำนา ในปี พ.ศ.2500 ได้มีการนำเอารถแทรกเตอร์เข้ามาบุกเบิกปรับสภาพแปลงนาให้มีขนาดใหญ่ และในปี พ.ศ.2527 ชาวบ้านเริ่มมีการนำรถไถนาเดินตาม (ควายเหล็ก) เข้ามาใช้ในการไถนาแทนการใช้ควาย และต่อมาปี พ.ศ.2538 มีการนำรถสีข้าวมาใช้ในการนวดข้าวแทนการนวดโดยการใช้แรงงานคน ในปี พ.ศ.2543 เริ่มมีการนำรถเกี่ยวข้าวพร้อมสี เข้ามาใช้ในการเกี่ยวข้าว และเมื่อปี พ.ศ.2544 ชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงจากการทำนาดำ มาเป็นการทำนาหว่าน และในปัจจุบัน ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลศรีสว่าง เลิกทำนาดำหันมาทำนาหว่านกันหมดทุกคน ผลผลิตข้าวในปัจจุบันเฉลี่ย 326 กิโลกรัมต่อไร่ ปัจจุบัน ชาวบ้านต้องพึ่งเทคโนโลยี และสารเคมีในการเพิ่มผลผลิตข้าวให้ได้ในปริมาณมาก แต่การใช้สารเคมีและเทคโนโลยีก็ได้ทำให้ต้นทุนการทำนาเพิ่มสูงตามขึ้นไปด้วย ผลผลิตที่ได้เฉลี่ยประมาณไร่ละ 326 กิโลกรัม ราคาซื้อขายในปัจจุบัน 8-10 บาท (พ.ศ.2548) หากทำนาในพื้นที่ 10 ไร่ จะได้ผลผลิตข้าว 3,260 กิโลกรัม คิดเป็นเงินจำนวน 29,340 บาท (คิตราคากิโลกรัมละ 9 บาท) ชาวบ้านจะมีรายได้เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้วประมาณ 9,290 บาท จากการผลิตในเนื้อที่ 10 ไร่ การพึ่งเทคโนโลยีและสารเคมีจากภายนอก ซึ่งชุมชนไม่สามารถผลิตได้ทำให้เกิดการไหลออกของเงินจากชุมชนในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก เงินทุนที่ใช้ในการทำนาในพื้นที่ 10 ไร่ ใช้เงินทุนไปจำนวน 20,050 บาท เฉลี่ยไร่ละ 2,005 บาท เงินจำนวนนี้เหลืออยู่ชุมชนจำนวน 3,600 บาท เฉลี่ยไร่ละ 360 บาท และในขณะที่เงินจำนวน 16,550 เฉลี่ยไร่ละ 1,655 บาท ได้ไหลออกนอกชุมชน ขณะที่พื้นที่ทำนาในตำบลศรีสว่างมีจำนวนทั้งหมด 27,143 ไร่ มีการใช้เงินลงทุนทำนาในแต่ละปีจำนวน 54,421,715 บาท เงินทั้งหมดนี้จะเหลืออยู่ในชุมชนจำนวน 9,771,480 บาท ในขณะที่เงินจำนวน 44,921,665 บาท ซึ่งเป็นงบประมาณที่ชาวบ้านในตำบลศรีสว่างใช้ในการลงทุนในแต่ละปี จำนวนเงินเหล่านี้หมดไปกับการซื้อหาปัจจัยการผลิตจากภายนอก ชุมชน โดยเฉพาะเงินที่ต้องใช้ในการซื้อปุ๋ยเคมี ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ทิมวิชัยกับชาวบ้านในชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง และข้อมูลนี้ ได้มีการสื่อสารกับชาวบ้านคนอื่นในชุมชนตลอดเวลา เมื่อชาวบ้านได้รับข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลการไหลออกของเงินทุนในการทำนาแต่ละปี ซึ่งมีจำนวนมาก และสภาพความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรลดลงอย่างมาก ทำให้ชาวบ้านเริ่มตระหนักถึงวิกฤติที่กำลังเกิดขึ้นกับตนเอง ทำให้เกิดการตื่นตัวและเริ่มแสวงหาในการลดต้นทุนการผลิต รวมทั้งการปรับปรุงคุณภาพของแปลงนาให้มีความสมบูรณ์อีกครั้ง ทิมวิชัยได้พาชาวบ้านเดินทางไปศึกษาดูงานกับกลุ่มชาวบ้านที่ทำการผลิตข้าวอินทรีย์ที่อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

เพื่อเรียนรู้ขั้นตอน วิธีการเพิ่มผลผลิตข้าว การลดต้นทุนการผลิต องค์ความรู้เดิมที่มีอยู่ ถูกกล่อมเกลามาจากผู้มีประสบการณ์และประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดพลังในการแสวงหาทางออก จนเวทีการวางแผนการปรับเปลี่ยนการทำงานจากการใช้สารเคมี มาเป็นการทำเกษตรอินทรีย์ ได้เกิดมิติใหม่ของชาวนา จนกลายมาเป็นการขับเคลื่อนเพื่อผลักดันให้เกิดโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ อันเป็นแหล่งเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนการทำงานของชาวบ้านตำบลศรีสว่าง ทีมวิจัยจึงได้ร่วมกับชาวบ้านเพื่อทำหลักสูตรโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เป็นเครื่องนำทางสำหรับชาวบ้านผู้ที่จะเลิกการทำนาเคมี มาเป็นการทำนาเกษตรอินทรีย์ ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาชาวนาล้มละลายได้อย่างเป็นรูปธรรม

บุญเรือง จริยา และคณะ (2549) ในโครงการวิจัย “การผลิตแนวข้าวปลูกหอมมะลิคุณภาพดี ของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลศรีสว่าง อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด” สรุปว่า การทำนาเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านศรีสว่าง อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อมาจากบรรพบุรุษ โดยเฉพาะการทำนาปลูกข้าวหอมมะลิ ซึ่งเป็นข้าวคุณภาพดีอันดับหนึ่งของประเทศไทย เป็นสินค้าส่งออกที่มีประมาณถึง 5 ล้านตันต่อปี มีมูลค่าการซื้อขายถึงปีละ 155,000 ล้านบาท ในปริมาณข้าวหอมมะลิที่ส่งออกของประเทศนั้น เป็นข้าวหอมมะลิที่มาจากภาคอีสานถึงร้อยละ 90 (แสง รวยสูงเนิน, มหาวิทยาลัยขอนแก่น) จากการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาตำบลศรีสว่าง พบว่า คุณภาพข้าวหอมมะลิที่เคยขึ้นชื่อของชาวทุ่งกุลาร้องไห้ ปัจจุบันได้เปลี่ยนไป กล่าวคือ ข้าวหอมมะลิมีกลิ้นหอมลดลง และมีการปลอมปนเยอะมาก จากการแลกเปลี่ยนกันในเมืองต้นพบว่าสาเหตุที่ทำให้คุณภาพข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้เปลี่ยนไป อาจเป็นเพราะกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลง คือ การการทำนาในปัจจุบัน เปลี่ยนมาเป็นการไถนาหว่านมากขึ้น เมล็ดพันธุ์ที่ใช้ไม่มีการคัดเลือก เมื่อถึงเวลาทำนา เกษตรกรก็ไปดักเมล็ดพันธุ์ข้าวจากยุ้งฉางไปหว่านเลย เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวก็มีการใช้รถเกี่ยวมาทำการเกี่ยวเกี่ยวเมล็ดข้าวที่ได้จึงเป็นเมล็ดข้าวที่เปียกน้ำและยังสดๆ สุกอมไม่เต็มที่คุณภาพข้าวที่ได้มีเมล็ดหักเยอะมากกว่าเดิม กลิ่นหอมลดลง และมีเมล็ดข้าวสีขุ่นปนมากขึ้น ส่งผลให้ราคาข้าวต่ำกว่าความเป็นจริงที่ควรจะได้ และถูกต่อว่าจากผู้บริโภค ถ้าหากปล่อยให้เหตุการณ์เป็นอย่างนี้ต่อไป ย่อมจะส่งผลกระทบยาวต่อคุณภาพข้าวหอมมะลิของพื้นที่ และของประเทศ ซึ่งจะส่งผลให้ชาวนาได้รับผลกระทบในเรื่องราคาข้าว คือ ขายข้าวได้ราคาต่ำกว่าราคาลงทุน ชาวนาทั้งหมดผลิตข้าวหอมมะลิเพื่อการจำหน่าย กระบวนการทำนา ต้องพึ่งเครื่องจักร เทคโนโลยีและสารเคมี มาใช้ในการเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น เจ้าของที่ดิน ซึ่งเดิมเป็น “คนทำนา” ได้เปลี่ยนบทบาทมาเป็น “ผู้จัดการนา” เงินทุนจากแหล่งเงินทุนทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ได้ถูกนำมาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดความสามารถในการทำนาของแต่ละคน ใครมีทุนมาก ก็จะผลิตข้าวได้มาก คนที่มีทุนน้อยก็จะผลิตได้ต่ำ การทำนาของชาวบ้านในชุมชนตำบลศรีสว่าง มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงาน จากการใช้แรงงานคนในครอบครัวและการใช้แรงงานสัตว์ในการทำนา เปลี่ยนมาเป็นการนำเครื่องจักรทันสมัยเข้ามาช่วยทำนา ปี พ.ศ.2500 ได้มีการนำแท็กเตอร์ เข้ามาบุกเบิกปรับสภาพแปลงนาให้มีขนาดใหญ่ และในปี พ.ศ.2527 ชาวนาเริ่มนำรถไถเดินตาม

(ควายเหล็ก) เข้ามาใช้ในการไถนา แทนการใช้ควาย และต่อมาปี พ.ศ.2538 มีการนำรถไถเข้ามาใช้ในการนวดข้าว แทนการนวดโดยใช้แรงงานคน ในปี พ.ศ.2543 เริ่มมีการนำรถเกี่ยวข้าวพร้อมสีข้าวเข้ามาใช้ในการเกี่ยวข้าว และเมื่อปี พ.ศ.2540 ชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงการทำนา จากการทำนาดำ มาเป็นการทำนาหว่าน และในปัจจุบัน ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลศรีสว่าง เลิกทำนาดำเป็นการทำนาหว่านทุกครัวเรือน ผลผลิตข้าวในปัจจุบันประมาณเฉลี่ย 326 กิโลกรัมต่อไร่ เมื่อปี พ.ศ.2541 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้เริ่มแผนงาน 4 ปี (2541-2544) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการปลูกข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ให้เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้มีเป้าหมายที่จะเพิ่มผลผลิตข้าวหอมมะลิจาก 260 กิโลกรัมต่อไร่ เป็น 550 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งจะทำให้สามารถผลิตข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพได้เพิ่มขึ้นจาก 364,000 ตัน เป็น 777,000 ตัน โครงการส่งเสริมและพัฒนาข้าวหอมมะลิของกระทรวงเกษตรฯ ในช่วงปี พ.ศ.2541-2544 ใช้งบประมาณไปทั้งสิ้น จำนวน 3,425,685 ล้านบาท เป้าหมายของโครงการ คือ การส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน คือ การเพิ่มกำลังการผลิตเมล็ดพันธุ์ดีขายให้เกษตรกร โดยตั้งเป้า 200,000 ตันต่อปี เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากมีการประเมินว่า แต่ละปีเกษตรกรมีความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวประมาณ 900,000 – 1,000,000 ตันต่อปี ในขณะที่กรมส่งเสริมการเกษตรสามารถผลิตได้เพียง 50,000 ตันต่อปี ข้อจำกัดของหน่วยงานรัฐในการเพิ่มขีดความสามารถที่จะผลิตเมล็ดพันธุ์ให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรมีจำกัด กระทรวงเกษตรฯ โดยกรมวิชาการเกษตรจึงได้ร่วมมือกับภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจการเกษตร ให้เข้ามามีบทบาทในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ทดแทนหน่วยงานรัฐเพิ่มมากขึ้น ขณะที่ภาคธุรกิจก็มองเห็นผลประโยชน์มหาศาลในการเข้ามาเป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ เพราะเมล็ดพันธุ์ที่ผลิตขึ้นจะถูกนำไปจดทะเบียนลิขสิทธิ์ก่อนจำหน่าย ดังนั้น จึงเป็นโอกาสที่กลุ่มธุรกิจการเกษตรจะเข้ามาเป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ส่งให้แก่เกษตรกร เพื่อสนองตอบต่อนโยบายของรัฐบาล นั่นหมายความว่า ธุรกิจเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิกำลังมีแนวโน้มที่จะถูกควบคุมโดยภาคธุรกิจ หากย้อนกลับมาดูถึงระบบการปลูกข้าวหอมมะลิ จะทำให้พบว่า ต้นทุนของการผลิตข้าวหอมมะลิส่วนหนึ่งมาจากการซื้อเมล็ดพันธุ์ จึงทำให้ต้นทุนสูงขึ้น และกำลังเป็นปัญหาใหญ่ของเกษตรกรที่กำลังประสบอยู่ จากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ชาวนาในพื้นที่ตำบลศรีสว่างมีความตระหนักมากยิ่งขึ้นในเรื่องที่จะเป็นคนผลิตแนวข้าวปลูกไว้ใช้เองในครอบครัว และเพื่อเป็นการลดการเอาเปรียบจากพ่อค้าหรือโรงสีของนายทุน ชาวนาต้องหันมารักษาคูณภาพข้าวของตนเองให้มีคุณภาพดี เพื่อจะช่วยให้ขายได้ราคาสูงขึ้นด้วย และชาวนาต้องเป็นเจ้าของแนวข้าวปลูกเอง ต้องรักษาแนวข้าวเป็นเจ้าของพันธุ์กรรมข้าวไว้ให้ลูกหลานตนเองต่อไป

วิรัช สุวัฒน์ และคณะ (2549) ในโครงการวิจัย “ศึกษาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ อำเภอบัณฑุรรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด” สรุปว่า พื้นที่อำเภอบัณฑุรรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด มีระบบนิเวศ 3 ระบบ คือ โคก ทุ่ง ทาม ชาวบ้านได้คัดเลือกพันธุ์ข้าวพื้นเมืองปลูกให้เหมาะสมกับพื้นที่ตั้งแต่อดีตจำนวน 44 สายพันธุ์ ปัจจุบัน ชาวบ้านส่วนใหญ่ปลูกข้าวพันธุ์ส่งเสริม ทำให้ข้าวพันธุ์พื้นบ้านเหลือเพียง 15 สายพันธุ์ โดยปลูกไว้บริโภคเป็นหลัก นอกจากนี้ ข้าวพันธุ์ดังกล่าว

ยังมีคุณสมบัติเหมาะสมแก่การแปรรูปผลิตภัณฑ์ได้มากถึง 14 อย่าง ทำให้ค้นพบทางออก (ชอกหา) ทางเลือกในการปลูกข้าวพื้นบ้านที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่เศรษฐกิจและการนำไปใช้ประโยชน์ ในพื้นที่ที่มีแนวทางการจัดการผลผลิตข้าวพันธุ์พื้นบ้านให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น ส่วนเมล็ดพันธุ์สามารถเก็บรักษา พื้นฟูการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นบ้านในการผลิตไม่สูญเสียพันธุ์ไปจากอำเภอปทุมรัตน์ จากกระบวนการการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนเกิดขึ้น คือ เกษตรกรและชาวบ้านหันมาให้ความสนใจ และให้ความสำคัญกับการปลูกข้าวพันธุ์พื้นบ้านมากขึ้น โดยจะเห็นได้ว่าการต้องการเมล็ดพันธุ์พื้นบ้านไว้ทำพันธุ์และเก็บไว้กิน ผู้ที่เลิกทำไปแล้ว ก็หันกลับมาปลูกใหม่ มีการสนใจเอาใจใส่ในการคัดเลือกพันธุ์มากขึ้น เกิดการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มแปรรูปข้าวโป่ง นางเล็ด ลอดช่อง ขนมหจีน และกลุ่มผู้ปลูกข้าวพื้นบ้าน ทางหน่วยงานสนับสนุนให้พื้นที่ เช่น เกษตรอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบล ก็ให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ สำหรับจัดซื้อเมล็ดข้าวพื้นบ้าน การให้ความร่วมมือในเรื่องการให้ความรู้ เทคนิควิธีการให้กับกลุ่มผู้แปรรูปข้าวพื้นบ้านและกลุ่มผู้อนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นบ้าน รวมไปถึงการให้บริการให้คำแนะนำแก่เกษตรกรเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการปลูกข้าวและแปรรูปให้มีมูลค่าเพิ่มอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 4

กระบวนการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการฟื้นฟูวิถีชาวนาในพื้นที่นาร้าง ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส” เกิดจากการประสานของคุณอุบิบบรอฮิม เวหะมะ บุคลากรของวิทยาลัยชุมชนนราธิวาส ได้เห็นปัญหาการรุกเข้ามาของพื้นที่การปลูกปาล์ม จนชาวนาหลายคนปรับเปลี่ยนที่นาไปปลูกปาล์มเป็นจำนวนมาก แต่ยังมีชาวนากลุ่มหนึ่งที่ต้องการรักษาข้าวไว้เป็นความมั่นคงอาหารเพื่อเลี้ยงชีพ จึงได้เกิดการประสานกับผู้สนใจและเกิดเป็นกระบวนการงานวิจัยตามลำดับ ดังนี้

พัฒนาโจทย์และพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย

วันที่ 3 มีนาคม 2551 ณ บ้านผู้ใหญ่บ้าน ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส ได้มีการจัดประชุมเพื่อแนะนำหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส อธิบายแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และศึกษาบริบทชุมชน สภาพปัญหาที่พบ รวมไปถึงประเด็นที่ต้องการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

ผู้เข้าร่วมประชุมที่มีอาชีพทำนาได้เล่าให้ฟังว่า แต่ก่อนคนในพื้นที่ทำนากันมาก ต่อมามีปัญหาเรื่องน้ำ บางปีน้ำท่วม ข้าวเสียหาย บางปีแห้งแล้ง ข้าวไม่ทันสุกก็นตาย ไม่คุ้มกับการลงทุนหลายคนจึงขายเครื่องมือการทำนาไป สาเหตุที่คาดการณ์ว่าเป็นปัญหาคือคลองที่รับน้ำจากยิ่งอมาผ่านทุ่งนา หลังจากน้ำท่วม ทำนบพัง ทำให้น้ำเสียหาย น้ำในคลองแห้งเร็ว บางที่เดือน 2 เดือน 3 (มกราคม – กุมภาพันธ์) น้ำก็แห้ง แต่ระยะ 2 – 3 ปีให้หลังมานี้ ฝนฟ้าตกดี คนที่ยังทำนาอยู่ก็ได้ข้าวปริมาณมาก แม้จะมีต้นทุนผลผลิตสูง ค่าจ้างแรงงานแพงขึ้นก็ตาม แต่ก็ถือว่าคุ้มที่จะทำ พอชาวบ้านเสนอโครงการให้กับทางอำเภอก็ไม่ได้รับการอนุมัติ เพราะรัฐพยายามผลักดันเรื่องปาล์ม จากการชักชวนของนายหน้าบ้าง และรุกเข้ามาในพื้นที่

สภาพพื้นที่เมื่อก่อนนี้เป็นป่าเสม็ดและป่าพรุ เมื่อก่อนหาปลาไปขายได้มีนกน้ำในพื้นที่หน้าแล้ง น้ำในพรุยังมีแล้วค่อยๆ ซึมลงทะเล พอมีการทำคลองแล้วน้ำไหลจากพรุลงทะเลเร็ว สาเหตุมาจากคลองชลประทาน ต้องทำวิจัยผลกระทบของคลองชลประทานให้ดีกว่านี้ ไม่ใช่ทำให้ครบตามเป้าหมาย การศึกษาระบบน้ำทั้งระบบ มีหนองน้ำ น้ำจะขยายด้วยร่องส่งน้ำตรงกลาง การผันน้ำมีปัญหา คลองสูงกว่าแหล่งเก็บน้ำ ที่ สภาพความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลง ตั้งแต่มีคลองชลประทาน ทำให้น้ำไหลลงทะเลเร็ว เดิมตัดเลาะไปทางพรุและลงไปพื้นที่ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

งานวิจัยที่ชาวบ้านต้องการทำคือศึกษาพันธุ์ข้าว วิเคราะห์สภาพดิน นวัตกรรมเกี่ยวกับการทำนา ปัญหาการทำนา, ปัญหาแหล่งน้ำ, วิธีการกำจัดวัชพืช, วิธีการทำนาที่ถูกต้อง ชาวบ้านต้องการรู้อะไรที่มากกว่านั้น ต้องมีคนที่จะเริ่มต้นทำ ในละแวกนี้มีโรงสี 2 แห่ง อยู่ต่างหมู่บ้าน 1 แห่ง และในหมู่บ้านอีก 1 แห่ง

การปลูกข้าวของคนบ้านกาเต็งแบ่งแปลงไว้เป็นข้าวนก เป็นข้าวเม็ดเล็ก ๆ มีการทำนาในที่ลุ่ม และนาในที่ราบ นานในที่ลุ่มต้องถางหญ้าที่มีปล้องเป็นเหลี่ยม เป็นหญ้าที่นำมาทำเสื่อได้ นาลุ่มทำยากกว่า เวลาเก็บข้าวต้องลุยโคลนหรือต้องนั่งเรือไปเกี่ยวข้าว ชาวบ้านจึงนิยมทำนาในที่ราบมากกว่า

ชาวบ้านต้องการทดลองทำนาปรังต่อจากนาปี เนื่องจากหลังเก็บเกี่ยวข้าวนาปีแล้วยังมีน้ำเหลืออยู่ ทดลองปลูกข้าวอายุสั้น ลักษณะการทำนาเป็นนาดำ การทำนาจะช่วยฟื้นบรยากาศที่ดีของชาวบ้านให้กลับคืนมา

วันที่ 11 เมษายน 2551 ณ บ้านกาเต็ง หมู่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส เป็นการพัฒนาโจทย์ครั้ง 2 มีผู้ร่วมประชุม 34 คน บางรายทำนา บางรายหยุดไปแล้ว วันนี้คิดรูปแบบกิจกรรมที่จะทำในโครงการ ซึ่งทบทวนประเด็นที่เกี่ยวข้องคือ การจัดการน้ำ, ศึกษาพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่, ศึกษาวัฏจักรการปลูกข้าว, การกำจัดวัชพืชที่ถูกต้องวิธี, ศึกษาการทำปุ๋ยและการใช้ปุ๋ยที่ถูกต้องวิธี กิจกรรมที่ทางกลุ่มเสนอคือ ทดลองปลูกข้าว ทุ่นอยู่ที่ประมาณ 1,850 บาทต่อไร่, กิจกรรมลงแขกเกี่ยวข้าว (เมื่อถึงฤดูเกี่ยวข้าว) จัดกิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมแข่งขัน กิจกรรมสัมพันธ์ มีการเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมงาน มอบรางวัลและจัดเลี้ยงข้าวใหม่

วันที่ 25 เมษายน 2551 ณ บ้านผู้ใหญ่บ้านกาเต็ง ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส ทบทวนข้อเสนอโครงการวิจัย และหารือเรื่องหลังจากฟื้นฟูการทำนาและทดลองทำนาแล้ว แนวทางที่จะทำให้เกิดความต่อเนื่องในปีถัดไปจะอย่างไร การบริหารจัดการของผู้ทำนา จะรวมกลุ่มเพื่อปรึกษาหารือต่อเนื่องจนตั้งเป็นกลุ่มองค์กรในอนาคตอย่างไร

เตรียมความพร้อมทีมวิจัยและเรียนรู้การบริหารจัดการโครงการ

วันที่ 4 สิงหาคม 2551 ณ บ้านกาเต็ง ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส จัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมทีมวิจัย แนะนำวิธีการใช้เอกสารการเงินและทำรายงานผลการดำเนินงาน

วิเคราะห์ธาตุอาหารสำรวจความสมบูรณ์ของดินในพื้นที่ฟื้นฟูนาร้าง

วันที่ 7 สิงหาคม 2551 ณ บ้านกาเต็ง ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส นำคณะผู้ประสานงานโครงการวิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่ (Area-Based Collaborative Research-ABC) ลงสำรวจพื้นที่เตรียมปลูกข้าวพร้อมกับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน ในเบื้องต้นพบว่าพื้นที่นาร้างบ้านกาเต็งมีธาตุอาหารน้อย แนะนำให้หว่านปุ๋ยพืชสด เช่น ปอเทือง โสน เมื่อเมล็ดงอกเป็นต้นแล้วจะใช้เวลาประมาณ 45 วันจะออกดอก ช่วงนี้ให้ไถกลบ ทางเกษตรอำเภอรวบรวมรายชื่อผู้ที่ต้องการปลูกข้าวแล้วแจ้งไปที่สำนักงานพัฒนาที่ดิน ในปีนี้มีการปลูกข้าวที่ลูโบะบายะ 100 ไร่ ลูโบะปือชา 200 ไร่ บาแะ และยะโกะอีก 100 ไร่

วันที่ 22 สิงหาคม 2551 ณ บ้านกาเต็ง ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส กิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเก็บข้อมูลสภาพดิน โดยมีเจ้าหน้าที่จากสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดนราธิวาส

มาให้ความรู้และวิธีการเก็บตัวอย่างดินจากพื้นที่นาของทีมิวจัยแต่ละคนเพื่อตรวจวิเคราะห์สภาพดิน และแนะนำให้ความรู้วิธีการดูแลและรักษาหน้าดิน ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ดินจะอธิบายผลการตรวจสอบสภาพดินของแต่ละพื้นที่นาที่นาแล้วจึงจะใส่ปุ๋ยบำรุงดินอีกครั้งเนื่องจากแต่ละพื้นที่นามีสภาพดินที่แตกต่างกัน และวิธีครั้งต่อไปเมื่อได้ข้อมูลสภาพดินแล้วจะประสานงานกับนักวิชาการเกษตรจังหวัดนราธิวาสมาร่วมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำนา

วันที่ 5 กันยายน 2551 ณ กลุ่มงานวิเคราะห์ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 12 (สพข.) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ติดตามประสานงานและส่งตัวอย่างดินพื้นที่การทำนาของทีมิวจัย เพื่อทำการวิเคราะห์สภาพดิน ณ กลุ่มวิเคราะห์ดิน สพข.12 ภายใน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

วันที่ 31 ตุลาคม 2551 ณ หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ชั้น 4 วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส ถนนสุริยะประดิษฐ์ ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส คุณสายหยุด เพ็ชรสุข กลุ่มวิเคราะห์ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 12 จังหวัดนราธิวาส ได้ส่งผลการตรวจวิเคราะห์ดินจำนวน 19 ตัวอย่าง โดยข้อมูลจากแบบบันทึกตารางตัวเลขได้ระบุความเป็นกรด-ด่างของดิน (pH) อัตราความต้องการปุ๋ยของดินเพื่อปรับสภาพจากดินที่เป็นกรด ปริมาณอินทรีย์วัตถุ ปริมาณฟอสฟอรัสและโพแทสเซียมที่เป็นประโยชน์

วันที่ 19 ธันวาคม 2551 ณ บ้านกาเต็ง ตำบลละหาร อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส บุคลากรสำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัดนราธิวาส ได้อธิบายผลการตรวจคุณภาพดิน และแนะนำการใช้ปุ๋ยชนิดต่างๆ ระหว่างการเพาะปลูกข้าว

ทบทวนผลการดำเนินโครงการวิจัย

วันที่ 18 กันยายน 2551 ณ สำนักงานหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ชั้น 4 อาคารวิทยาลัยชุมชนนราธิวาส อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ติดตามดูเอกสารการเงินโครงการวิจัย และให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้หลักฐานใบรับรองแทนใบเสร็จ, ใบสำคัญรับเงิน และหลักฐานการเงินจากร้านค้า และครั้งต่อไปนัดดูเป็นประจำทุกเดือน

ปฏิบัติการฟื้นฟูนาร้างโดยชาวบ้านกาเต็ง

วันที่ 13 ตุลาคม 2551 ณ บ้านกาเต็ง หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส กิจกรรมช่วงเดือนกันยายน มีการประชุมทีมิวจัย 1 ครั้ง แต่เดือนตุลาคมยังไม่ได้นัดหมาย (ประมาณสัปดาห์ที่สามหรือสัปดาห์ที่สี่ของเดือน) ประเด็นที่หารือเป็นเรื่องมอบหมายให้นักวิจัยแต่ละคนรับผิดชอบไปฟื้นฟูนาร้าง หารือเรื่องปริมาณน้ำฝนที่ไม่ตกมาหลายสัปดาห์ ทีมิวจัยเสนอให้สร้างทำนบในคลองโดยใช้กระสอบทรายมากันเพื่อให้น้ำทะลักเข้าไปในพื้นที่นา และปัญหาหญ้าแฝกเน่าเสีย มีหนอนมากินราก กำลังประสานกับหมอดิน/เกษตร ผู้ที่มีความรู้มาดูแลหาวิธีแก้ปัญหา

วันที่ 17 มิถุนายน 2552 ณ บ้านกาเต็ง ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส สรุปผลการเก็บเกี่ยวข้าวที่ผ่านมา ทั้งในส่วนที่ฟื้นฟูนาร้างได้ผลผลิต และนาที่เสียหายจากน้ำท่วม คำนวณผลผลิตข้าวเปลือกทั้งหมด ผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ยต่อไร่ มูลค่าที่ได้ และต้นทุนที่ใช้ทำนาต่อไร่ ปัญหาที่พบระหว่างการทำนาคือศัตรูของข้าวอย่างนกและหนู นอกจากนี้ได้มีการออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูลเพื่อใช้เปรียบเทียบการฟื้นฟูนาร้างแต่ละฤดูกาล บทเรียนที่ได้คือการที่ได้มาประชุมทุกครั้ง ทำให้ได้รู้ปัญหาที่เกิดขึ้นและปัญหาที่จะต้องแก้ไขต้องทำอย่างไร ซึ่งอนาคตข้างหน้าต้องการให้หน่วยงานไหนเข้ามาช่วยเหลือนั้น ทีมวิจัยทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

วันที่ 23 พฤษภาคม 2554 ณ ที่ทำการกลุ่มทำนา บ้านกาเต็ง ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส สรุปผลการทำนาในฤดูกาลปี 2552 – 2554 ในเชิงขนาดพื้นที่ที่ใช้ อัตราพันธุ์ข้าว พื้นที่ที่ปลูก ปัญหาหนุนาที่เป็นปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้น ปัญหาระดับน้ำที่บางพื้นที่น้อยเกินไป บางพื้นที่มากเกินไป ระบบการผันน้ำและระบายน้ำออกจากนา

วันที่ 17 มิถุนายน 2554 ณ ที่ทำการกลุ่มทำนา บ้านกาเต็ง ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส กิจกรรมทำแผนผังพื้นที่นาและปลูกต้นตาลเพื่อสร้างรังธรรมชาติให้นกแสกหรือนกตระกูลที่กินหนุนาเพื่อแก้ปัญหาหนุนาระบาดในนาข้าวระยะยาว โดยมีคุณสถิตย์ ศรีชัยเกษตรอำเภอยิ่งอ, คุณอภิรัตน์ หะมะ นักวิชาการเกษตรอำเภอยิ่งอ, คุณแวนิโซ๊ะ สาเหาะ นวก.เกษตร สถานีพัฒนาที่ดิน จ.นราธิวาส, คุณอับดุลอาซิ กะละ ปส.ชป.นราธิวาส ร่วมเวที สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด ยินดีสนับสนุนการปรับสภาพดิน และการวิเคราะห์ดินแต่ละแปลงของชาวนา โครงการชลประทานนราธิวาสจะเสนอแผนการทำฝายและประตูระบายน้ำตามแผนผังพื้นที่นาที่ทีมวิจัยเสนอ

วันที่ 1 กันยายน 2554 ณ บ้านกาเต็ง ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส ลงพื้นที่วิจัยแก้ปัญหาหนุนาระบาดในนาข้าว ร่วมกับกรมวิชาการเกษตร ด้วยการใช้เชื้อโปรโตซัวที่สกัดจากจุลินทรีย์แล้วผสมลงในก้อนแ่งเพื่อเป็นเหยื่อล่อให้หนุนามากิน หลักการใช้มีหลายแบบ คือ โยนใส่ในรูหนู วางในทางเดินที่หนูนาใช้เป็นประจำ เมื่อหนูกินไปแล้วจะใช้เวลาประมาณ 10 วันจะออกมาจากรูเหมือนป่วยเป็นไข้และตายในที่สุด

ถอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวนาบ้านกาเต็ง

วันที่ 28 มกราคม 2552 และวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2552 ณ บ้านผู้ใหญ่บ้านกาเต็ง หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส ได้ถอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาการทำนาแบบดั้งเดิมของชาวนาบ้านกาเต็ง ทั้งการทำนาในที่ราบและการทำนาในลุ่ม พันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ใช้ปลูกซึ่งมีถึง 10 สายพันธุ์ เครื่องมือที่ใช้ทำนาในอดีต การแต่งกายระหว่างการทำนา ขั้นตอนการทำนาตั้งแต่ทำบุญก่อนเริ่มปลูกข้าว การดูดวงดาวและศึกษาฤดูกาลกำหนดจังหวะเริ่มทำนา ขั้นตอนการเพาะกล้า การดำนา ไปจนถึงการเก็บเกี่ยว การจัดการศัตรูของข้าว ได้แก่ หนอน ที่มีจะมาช่วงหลังดำนา หนู วัว และนก งานเทศกาลหลังการเก็บเกี่ยว อาหาร ขนมที่ได้จากข้าวใหม่ที่เก็บเกี่ยวได้ เพื่อใช้ในงานเทศกาล การให้ทานบริจาค (ชะกาต) จากผลผลิตข้าวเปลือกหรือข้าวสารที่ได้ การเก็บรักษาข้าวที่ได้

เพื่อใช้ในการบริโภคในครัวเรือน เก็บไว้เป็นเมล็ดพันธุ์ไว้ปลูกในฤดูกาลทำนาครั้งต่อไป และความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการทำนาและการเก็บรักษาข้าวในยุ้งฉาง

ตัวอย่างข้อคำถามที่ใช้ทดสอบทเรียนการทำนาก่อนการเก็บเกี่ยว

ภาคอดีต

1. นาที่ทำมีกี่แบบ (นาที่ลุ่ม นาที่ราบ นาที่ดอน นาขั้นบันได ฯลฯ เรียกเป็นภาษามลายูว่าอย่างไร) แต่ละแบบมีลักษณะหรือจุดเด่นอย่างไร มีข้อดี ข้อเสียอย่างไร
2. พันธุ์ข้าวที่ใช้ มีกี่พันธุ์ อะไรบ้าง เรียกเป็นภาษามลายูว่าอย่างไร และพันธุ์ข้าวแต่ละชนิดใช้กับที่นา แบบใด
3. เครื่องมือทำนาที่ใช้ (รวมทั้งวัว ควาย) มีอะไรบ้าง เรียกเป็นภาษามลายูว่าอย่างไร การดูแลรักษาหลังใช้งานเป็นอย่างไร
4. การแต่งกายของชาวนาก่อนทำนาเป็นอย่างไร เครื่องแต่งกายแต่ละชิ้น เรียกเป็นภาษามลายูว่าอย่างไร
5. ขั้นตอนการทำนา เป็นอย่างไร แต่ละขั้นตอนใช้เวลานานเพียงใด ดูอาห์ แต่ละขั้นตอนก่อนลงมือทำ
6. รู้ได้อย่างไรว่าถึงฤดูการทำนาแล้ว
7. พิธีกรรมก่อนทำนาเป็นอย่างไร
8. อายุของข้าวแต่ละช่วง แบ่งเป็นกี่ช่วง เรียกเป็นภาษามลายูว่าอย่างไร
9. มีศัตรูพืช วัชพืชอะไรบ้างในที่นา เรียกเป็นภาษามลายูว่าอย่างไร แล้วมีวิธีการกำจัดอย่างไร
10. การละเล่น การขับร้อง อนุชาต ระหว่างการทำนามีอะไรบ้าง
11. พิธีกรรมในการลงมือเกี่ยวข้าว และหลังเกี่ยวข้าวเป็นอย่างไร
12. จากรวงข้าวมาเป็นข้าวที่กินได้ มีขั้นตอนอย่างไร เรียกเป็นภาษามลายูว่าอย่างไร
13. โรงเรือน ยุ้งฉางที่ใช้เก็บข้าวเป็นอย่างไร สร้างอย่างไร เรียกเป็นภาษามลายูว่าอย่างไร
14. การทำบุญข้าวใหม่ เป็นอย่างไร
15. ข้าวใหม่ที่ได้นำไปใช้ทำอะไรบ้าง
16. ขนมหี้นบ้านที่ใช้ข้าวเป็นส่วนประกอบ
17. ในที่นาใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง นอกจากปลูกข้าว (หาปลา หอย ฯลฯ)
18. ข้าวที่เหลือจากการกิน แบ่งไปใช้ประโยชน์อย่างไร (ไว้ใช้ทำพันธุ์ในฤดูกาลหน้า, ขาย, นำไปแลกสินค้าอื่นๆ ในชุมชน, เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ)

ภาคปัจจุบัน

1. สภาพพื้นที่จากเดิมที่เป็นพรุ เป็นลักษณะใด เหตุใดที่พรุสามารถทำนาได้ แล้วพรุหายไปเมื่อใด เป็นเพราะอะไร
2. แรงจูงใจจากการปลูกปาล์ม นายหน้าเข้ามาติดต่ออย่างไร
3. เปลี่ยนที่นาไปทำอย่างอื่น ทำอะไรบ้าง

4. ความไม่คุ้มทุนในการทำนา

5. งานหนัก เหนื่อย คนรุ่นหลังไม่ทำนา แล้วไปทำอาชีพอะไร

วันที่ 28 เมษายน 2552 ณ กลางทุ่งนา บ้านกาเต็ง หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส กิจกรรมแข่งขันเกี่ยวข้าวและงานทำบุญข้าวใหม่ ร่วมงานและพาทีม สกว.ภาคพร้อมสื่อมวลชนร่วมงาน โดยในงานมีกิจกรรมพื้ละหมาดอ้ายัด (ละหมาดขอพร) นิทรรศการและการสาธิตขั้นตอนการดำตั้งแต่การเก็บข้าวเปลือกแปรรู้มาเป็นข้าวสารโดยอุปกรณ์ในสมัยโบราณ การทำขนมพื้นบ้านจากข้าวที่เก็บมาใหม่ๆ เช่น ขนมจีน ฯลฯ การแข่งขันเกี่ยวข้าว

จัดตั้งกลุ่มทำนบบ้านกาเต็งเพื่อฟื้นฟูนาร้างอย่างต่อเนื่อง

วันที่ 13 พฤศจิกายน 2552 ณ บ้านทิมวิชัย บ้านกาเต็ง ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส ประชุมทีมวิจัยเพื่อให้เครือข่ายที่ทำนาทุกคนได้เก็บข้อมูลการทำนาไว้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการจัดการฟื้นฟูนาร้างไว้ทุกๆ ปี ปัญหาจากการทำนาหรือสิ่งที่ยังขาดแคลน ให้บันทึกไว้เพื่อประสานกับหน่วยงานเสนอความช่วยเหลือต่อไป ตั้งกลุ่มทำนบบ้านกาเต็ง เก็บเงินออมทุกเดือนๆ ละ 50 บาท เพื่อใช้ในกิจกรรมของกลุ่มฯ ต่อไป

บทที่ 5

ผลการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการฟื้นฟูวิถีชาวนาในพื้นที่นาร้าง ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส” ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการไว้ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาสาเหตุการเกิดสภาพปัญหานาร้างทั้งระบบ สำหรับกำหนดแนวทางการฟื้นฟูการทำนาที่เหมาะสมและยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส 2) เพื่อศึกษารูปแบบและทดลองการทำนาบนพื้นฐานของความรู้การทำนาแบบดั้งเดิมของตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส ผสมผสานกับนวัตกรรมในการทำนาในแนวทางเกษตรอินทรีย์ 3) เพื่อแสวงหาแนวทางการรวมกลุ่มชาวนาบ้านกาเต็งสำหรับการทำนาเกษตรอินทรีย์อย่างยั่งยืน

สาเหตุการเกิดสภาพปัญหานาร้าง

สภาพพื้นที่ของบ้านกาเต็งสมัยก่อนนี้เป็นป่าเสม็ดและป่าพรุ มีน้ำขังเป็นบึงธรรมชาติสามารถหาปลาไปขายได้ มีนกน้ำบินโฉบอยู่ทั่วไป แม้ในหน้าแล้งน้ำในพรุยังคงหล่อเลี้ยงพื้นที่นาให้ชุ่มชื้นได้ ฤดูน้ำหลาก น้ำส่วนเกินจากพรุก็ค่อยๆ ซึมลัดเลาะจากพรุบ้านเต็งไหลผ่านตำบลโคกเคียน อำเภอมือฉ่องนราธิวาส ก่อนไหลลงทะเล แต่เมื่อมีการจัดสรรพื้นที่ทำคลองแล้ว น้ำที่เคยหล่อเลี้ยงรักษาความชุ่มชื้นของดินก็ไหลจากพรุลงทะเลอย่างรวดเร็ว ขาดการศึกษาเรื่องน้ำในพรุทั้งระบบ มีพรุเป็นหนองน้ำ หากคิดว่าจะระบายน้ำไม่ทัน ควรจะใช้วิธีขุดให้บึงหรือสายคลองธรรมชาติให้ลึกขึ้นเพื่อกักเก็บน้ำได้มากขึ้น การผันน้ำก็มีปัญหา สร้างคลองชลประทานสูงกว่าแหล่งเก็บน้ำ ผิดหลักธรรมชาติของน้ำเสียสิ้น

จากพื้นที่อยู่ข้าวอู่น้ำ เมื่อมีปัญหาเรื่องน้ำ บางปีน้ำท่วม ข้าวจมน้ำเน่าเสียหาย บางปีแห้งแล้งข้าวไม่ทันสุกก็แห้งตาย ไม่คุ้มกับการลงทุนลงแรง น้ำที่เคยเอ่อล้นน้ำพาปุ๋ยจากธรรมชาติก็ไหลลงคลองชลประทานหายไปหมด สภาพดินจึงอุดมสมบูรณ์น้อยลง ต้องลงทุนเรื่องปุ๋ยเพิ่มขึ้นไปอีก อย่างไรก็ตาม คนบ้านกาเต็งที่ยั่งยืนหยัดจะทำนาก็ยังมีอยู่ แม้จะมีต้นทุนการผลิตจะสูงชีย่ายคนทำนา แม้จะมากขึ้นจนบางครั้งต้องจ้างแรงงานมาช่วยทำก็ตาม แต่ก็ถือว่าคุ้มที่จะทำนาให้ได้ข้าวไว้เก็บกินในครัวเรือน ยิ่งนางที่ขาดข้าวกลายเป็นความรู้สึกที่ไม่มั่นคงในสายตาของคนทำนาบ้านกาเต็ง ปัญหาใหม่ที่คุกคามคือนโยบายรัฐที่ผลักดันเรื่องสวนปาล์มน้ำมัน กระตุ้นด้วยระบบนายหน้าที่เข้ามาสร้างแรงจูงใจเรื่องขุดปรับพื้นที่เพื่อทำสวนปาล์มน้ำมันให้ฟรี แจกเมล็ดพันธุ์ปาล์มฟรี พื้นที่นาจึงเริ่มเปลี่ยนเป็นสวนปาล์มมากขึ้นเรื่อยๆ ชาวนาบ้านกาเต็งที่ได้เสนอโครงการเพื่อการทำนาให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงไม่ได้รับการตอบสนองเท่าสวนปาล์มน้ำมัน

เมื่อได้พบทวนสาเหตุการเกิดการร้างในพื้นที่บ้านกาเต็งแล้ว สามารถประมวลร่วมกับชาวนาได้ 4 ประการ ดังนี้

1. สภาพพื้นที่จากเดิมที่เป็นพรุเปลี่ยนไป พื้นที่พรุจะมีลักษณะน้ำขังโดยตลอด เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการทำนาอยู่แล้ว แม้ว่าการทำนาในพื้นที่พรุหรือพื้นที่ลุ่มจะลำบากกว่านาในพื้นที่ราบด้วยเหตุที่ต้องลุยน้ำไปปักดำกล้า และต้องดูจังหวะการปลูกข้าวไม่ให้เสียหาย แต่เมื่อมีการสร้างประตูน้ำ มีการขุดคลอง ทำให้น้ำที่เคยท่วมขังไหลลงคลองอย่างรวดเร็ว ดินแห้ง เป็นกรด ทำนาไม่ได้ผล ประกอบกับเมื่อเข้าสู่ฤดูฝนแล้ว ปริมาณน้ำฝนไม่พอ ก็ไม่สามารถปลูกข้าวได้ ด้านหนึ่ง การที่มีประตูระบายน้ำที่ไม่ได้มีการเปิดปิดอย่างถูกต้อง เป็นผลให้ช่วงฤดูฝนเกิดน้ำท่วมซ้ำ ถ้ากำลังปลูกข้าวอยู่ก็ก่อให้เกิดความเสียหายตั้งแต่ต้นข้าวถูกพัดไปกับกระแสน้ำไปจนถึงเน่าตายด้วยน้ำที่แช่ขังเป็นเวลานาน เมื่อเกิดความไม่แน่นอนถึงผลผลิตข้าวที่จะได้ ชาวนาบ้านกาเต็งจึงไม่ทำนาและปล่อยพื้นที่ให้รกร้างไป

ภาพพื้นที่นาร้างก่อนฟื้นฟูการทำนา

ภาพคลองชลประทานที่มีการขุดเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งน้ำเกษตร
แต่กลับส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่พรุ

2. ความไม่คุ้มทุนในการทำนา เป็นผลสืบเนื่องจากสภาพพื้นที่พรุเปลี่ยนไป แหล่งน้ำที่เคยได้จากพรุไหลลงพื้นที่ทำนาจะพาดินที่มีแร่ธาตุอันอุดมสมบูรณ์ ทำให้การทำนามัยก่อนไม่จำเป็นต้องพึ่งปุ๋ยเคมี แต่พอไม่มีน้ำ ปล่อยดินให้แห้งจนเป็นกรด ความสมบูรณ์ในดินก็หายไป หากยืนยันที่จะทำนา ต้องใช้ปุ๋ยเคมีเร่งการเติบโตของข้าว วัชพืช ศัตรูพืชก็เพิ่มขึ้น มีความจำเป็นต้องใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช ศัตรูพืช ซึ่งล้วนเป็นต้นทุนที่สูงขึ้นทั้งสิ้น ขณะที่ราคาข้าวไม่แพงนัก บางครั้งอาจจะขาดทุนด้วยซ้ำไป จึงไม่เกิดแรงจูงใจในการทำนา และละทิ้งที่นาไปในที่สุด

3. การทำนาเป็นงานที่หนัก เหนื่อย คนรุ่นหลังไม่ทำ สังเกตได้ว่าชาวนาบ้านกาแดงที่เข้าร่วมโครงการวิจัยทั้งสิ้น 34 คน มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 52 ปี บ่งบอกถึงชาวนาที่ยังคงยึดมั่นที่จะทำนาต่อไปนั้น อยู่ในวัยสูงอายุ เมื่อเทียบกับข้าราชการก็ถือว่าอยู่ในวัยใกล้เกษียณ เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับชาวนาในภูมิภาคอื่นด้วยเช่นกัน ความนิยมในการส่งบุตรหลานไปเรียนสูงๆ แม้จะเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายเห็นว่าดี เป็นปัจจัยที่คนรุ่นใหม่พยายามหาทางเลือกอาชีพที่คิดว่าดีกว่าการทำนาของพ่อแม่ด้วย ประกอบกับหลักสูตรการสอนในระดับต่างๆ ไม่ได้คราคร่ำฐานด้านเกษตรกรรมอันถือเป็นบริบทของสังคมไทยมากนัก จึงไม่เห็นจุดเชื่อมต่อไปว่าจะนำความรู้สมัยใหม่มาช่วยสังคมเกษตรให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้อย่างไร ทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป และการบริหารจัดการ

ชาวบ้านกาเต็งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เยาวชนคนรุ่นใหม่เริ่มห่างจากอาชีพการทำนา
ที่บรรพบุรุษถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

4. นโยบายของจังหวัดนราธิวาสที่สนับสนุนการปลูกปาล์ม ทำให้เกิดวงจรนายหน้าเข้ามาพร้อมกับระบบราชการที่เชิญชวนให้ละทิ้งการทำนา ละทิ้งนาร้าง จูงใจด้วยการแจกพันธุ์ปาล์ม รับเหมาปรับสภาพพื้นที่ ยกร่องขึ้นเพื่อทำแนวดินสำหรับปลูกปาล์ม ผลที่ตามมาคือ การสูญเสียสภาพพื้นที่ จนไม่สามารถกลับมาทำนาได้อีก เนื่องจากการจะปรับสภาพดินให้เรียบเพื่อการทำนาอีกครั้งต้องใช้ทุนสูง ขณะที่อายุของปาล์มที่จะให้ผลผลิตต้องใช้เวลานาน เมื่อเทียบกับข้าวที่ให้ผลชัดเจนเพียงไม่กี่เดือน หากสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวย แต่ด้วยทางเลือกของอาชีพชาวนามีไม่มากนัก การปล่อยพื้นที่รกร้างไม่ได้ทำประโยชน์ บางคนจึงคิดว่าก็เปลี่ยนไปปลูกปาล์มก็คงไม่เสียหาย ไม่ต้องดูแลเอาใจใส่มากเท่ากับการทำนา ลงแรงน้อยกว่า โดยหวังว่าหน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนการปลูกปาล์มน้ำมัน ตลอดจนการมีโรงงานปาล์มน้ำมันที่นิคมอุตสาหกรรมบาเจาะ จะเป็นหลักประกันความมั่นคงในอาชีพได้ จึงเป็นปัจจัยที่ชาวนาละทิ้งพื้นที่นาแล้วหันไปปลูกปาล์มน้ำมันแทน

ภาพการขุดร่องพื้นที่นาร้างเพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน

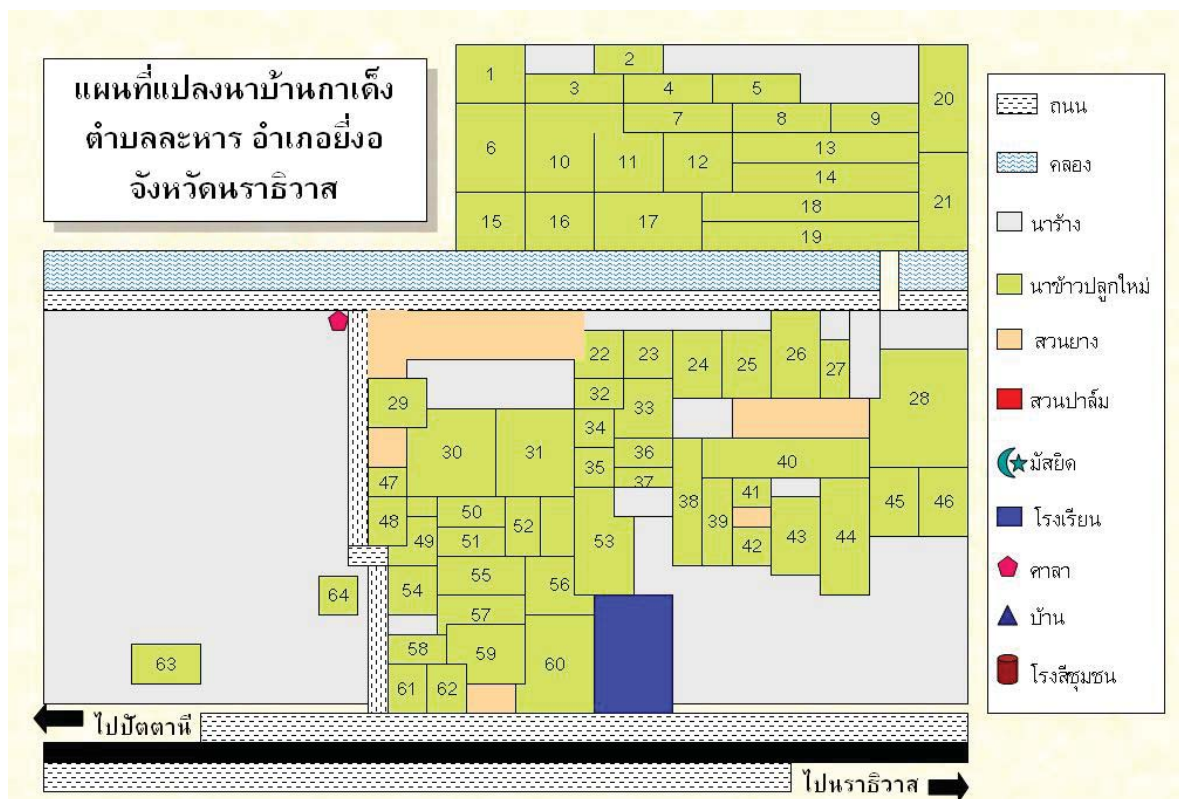

สวนปาล์มน้ำมันผุดขึ้นแซมบนพื้นที่ที่เคยเป็นผืนนาของบ้านกาเต็ง

ผลการฟื้นฟูบ้านกาเต็ง

พื้นที่เป้าหมายที่กำหนดในโครงการวิจัย ได้มอบหมายให้ทีมวิจัย 30 คน รับผิดชอบฟื้นฟูบ้านร้างเพื่อปลูกข้าวคนละ 3 ไร่ รวมเป้าหมายที่ตั้งไว้ 90 ไร่ แต่นักวิจัยบางคนได้ทำมากกว่าเป้าหมาย มีชาวบ้านในบ้านกาเต็งสนใจหันมาทำนาเพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากบางคนตัดสินใจช้า จึงเลยช่วงเวลาที่เหมาะสมในฤดูทำนาไป

ผลจากการเก็บข้อมูลในพื้นที่ พบว่าชาวบ้านกาเต็งสามารถฟื้นฟูบ้านร้างได้ถึง 63 แปลง รวม 134 ไร่ สามารถกระตุ้นให้พื้นที่ข้างเคียงตื่นตัวและหันมาทำนาเพิ่มเติมอีก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะราคาข้าวที่สูงขึ้น ชาวนาที่เคยละทิ้งอาชีพของตนไปก็มองเป็นรายจ่ายของครอบครัวที่ต้องซื้อข้าวกิน จึงกลับมาทำนาขึ้นใหม่ ปรากฏผลตามแผนผัง ดังนี้

แผนผังแสดงผู้ครอบครองพื้นที่นาแต่ละแปลงจำนวน 64 ราย

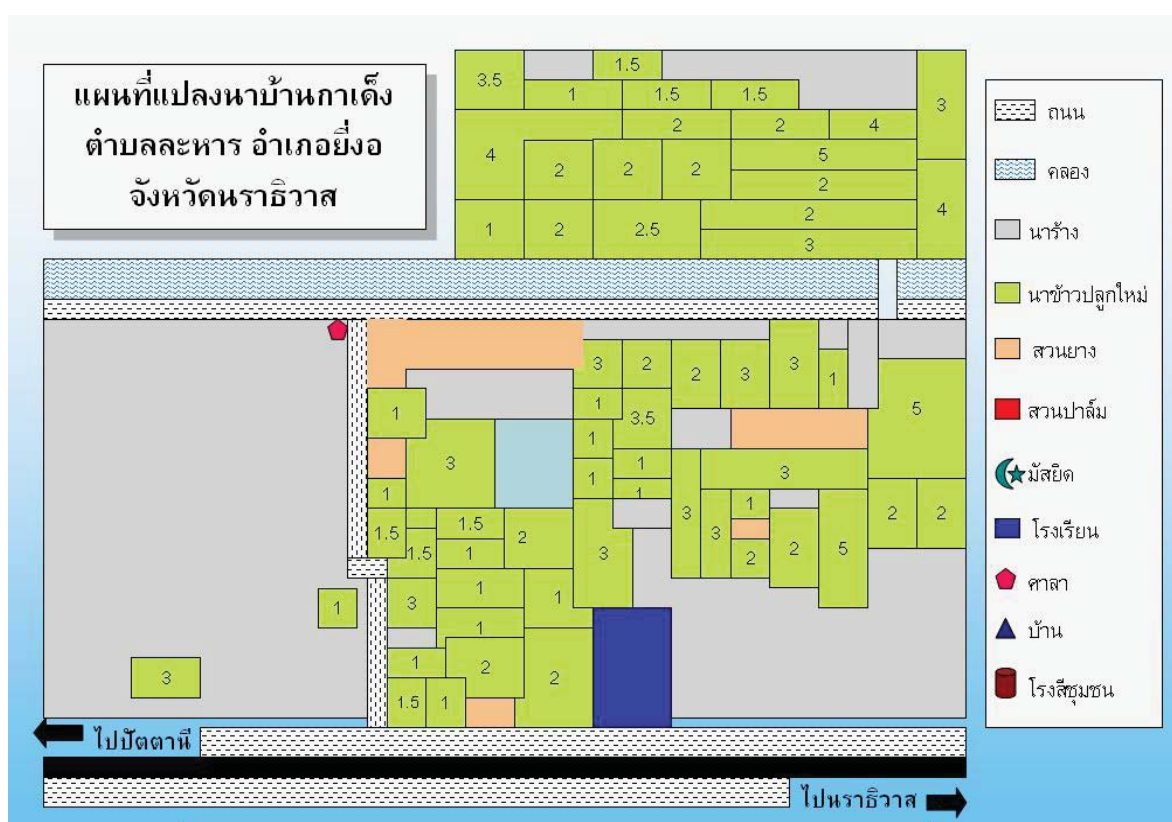
สำรวจ ณ วันที่ 12 ตุลาคม 2551

แปลงที่	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่	จำนวนนา (ไร่)
1	นางหมะ แซ่ปี้ดิง	55/3	3.5
2	นางแมะซ๊ะ ตาเละ	78	1.5
3	นายสาเหาะ อาแว	71	1
4	นางแมะซ๊ะ ตาเละ	78	1.5
5	นายสาเหาะ อาแว	71	1.5
6	นางมีล๊ะ ตาเละ	36/3	4
7	นายยะยา साळे	93/2	2
8	นางสปีน๊ะ มะยูโซะ	66	2
9	นายอาแว ยาฮา	77	4
10	นางสปีน๊ะ มะยูโซะ	66	2
11	นายยะยา साळे	93/2	2
12	นางสปีน๊ะ มะยูโซะ	66	2
13	นายอาเตะ มะลี	36/4	5
14	นายแซ่มิง โซะ	77	2
15	นายเจ๊ะโต เจ๊ะเต๊ะ	71/1	1
16	นางอาซีสะ หะยีนีเลาะ	1/1	2
17	นายอาบ๊ะ ลีมอปาแล	90	2.5
18	นางแมะซ๊ะ ตาเละ	78	2
19	นายดอเลาะ ตาเละ	78	3
20	นายอาชิ อามิงตีเยาะ	71	3
21	นายรอมือลี ดอฆอ	89/1	4
22	นายรอมือลี ดอฆอ	89/1	3
23	นางแมะซ๊ะ ตาเละ	78	2
24	นางอาซีสะ หะยีนีเลาะ	1/1	2
25	นางนินะ หะยีนีเลาะ	90	2
26	นายสะมะแอ สะอะ	55/1	3
27	นายสะมะแอ สะอะ	55/1	1
28	นายบากา ยูโซะ	244	5
29	นายยะยา साळे	93/2	1

แปลงที่	ชื่อ – สกุล	บ้านเลขที่	จำนวนนา (ไร่)
30	นายสาเหาะ อาแว	71	3
31	นางสาวมีน๊ะ ดาแมยี	59/1	1
32	นางสาวมีน๊ะ ดาแมยี	59/1	3.5
33	นายแซมิง โชะ	77	1
34	นายสาเหาะ อาแว	71	1
35	นางนิรอกีเยาะ หะยีนิเลาะ	1	1
36	นายสาเหาะ อาแว	71	1
37	นายอับดุลรอแม มะสุละ	94/1	3
38	นายอาแซ สามะ	1/1	3
39	นายอับรอเอ็ง ทาหะ	1/1	3
40	นางอาสนะ ยูโชะ	48	1
41	นายรุควาน นิเลาะ	28	2
42	นายเจ๊ะโต เจ๊ะเต๊ะ	71/1	2
43	นายมะอือซอ แวหามะ	59/1	5
44	นายมาหะมะตอลา สามะ	1/1	2
45	นายสะมะแอ สะอะ	55/1	2
46	นายยะยา สาและ	93/2	1
47	นายรอมือลี ดอฆอ	89/1	1.5
48	นายรอมือลี ดอฆอ	89/1	1.5
49	นายอับดุลรอแม มะสุละ	94/1	1.5
50	นางนิรอกีเยาะ หะยีนิเลาะ	1	1
51	นางอาสนะ ยูโชะ	48	2
52	นางนิรอกีเยาะ หะยีนิเลาะ	1	3
53	นางสือมะะ แวหะมะ	57	3
54	นายรุควาน นิเลาะ	28	1
55	นายมาหะมะตอลา สามะ	1/1	1
56	นางมีลี๊ะ ตาเละ	36/3	1
57	นางอาสนะ ยูโชะ	48	1
58	นางอาสนะ ยูโชะ	48	2

แปลงที่	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่	จำนวนนา (ไร่)
59	นายนิโษะ แวหะมะ	55/3	2
60	นางนินะ หะยีนีเลาะ	90	1.5
61	นายอาบ๊ะ ลีมอปาแล	90	1
62	นางอาชีสะ หะยีนีเลาะ	1/1	1
63	นางซากีเรา ดือระ	81	3
รวม			134

ตารางแสดงรายชื่อชาวบ้านบ้านกาเต็งที่ได้ร่วมฟื้นฟูนาไร่

แผนผังแสดงจำนวนพื้นที่นาแต่ละแปลง รวม 134 ไร่ ใน 63 แปลง

สำรวจ ณ วันที่ 12 ตุลาคม 2551

ตรวจสอบสภาพดินเพื่อวัดความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอินทรีย์และวิธีปรับปรุงดิน

นวัตกรรมการทำงานของคนบ้านกาเต็งที่ไม่เคยทำมาก่อนคือการตรวจสอบสภาพดิน นับเป็นการเรียนรู้ในเรื่องใหม่ที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม เกิดทักษะการเก็บตัวอย่างดินเพื่อส่งให้กลุ่มงานวิเคราะห์ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 12 กรมพัฒนาที่ดิน เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2551 จำนวน 19 ตัวอย่าง ปรากฏผลดังนี้

ที่	Lab No.	ชื่อ-ที่อยู่เกษตรกร	PH	LR (kg/rai)	OM (ppm)	P (ppm)	K (ppm)
1	FS51-5450	นายยะยา สาและ บ้านเลขที่ 93/2	3.9	1,440	2.14	6	32
2	FS51-5451	นางรอกีเยาะ หะยีนิเลาะ บ้านเลขที่ 1	4.7	1,620	2.10	7	32
3	FS51-5452	นางนิโชะ แวหะมะ บ้านเลขที่ 55/3	3.7	1,620	2.06	4	36
4	FS51-5453	นายอาบ๊ะ ลีมอปาแล บ้านเลขที่ 90	3.7	1,260	2.01	6	12
5	FS51-5454	นายตอละาะ ตาละ บ้านเลขที่ 78	4.4	1,440	3.81	6	22
6	FS51-5455	นายอาชี อามิงดีเยาะ บ้านเลขที่ 35/4	3.6	1,260	0.77	8	10
7	FS51-5456	นายอาสะนะ ยูโห๊ะ บ้านเลขที่ 48	3.4	2,160	2.64	8	34
8	FS51-5457	นายอับดุลอาชี มะมิง บ้านเลขที่ 3	4.2	1,440	1.73	6	54
9	FS51-5458	นางปาดีเมาะ สะมะแอ บ้านเลขที่ 97	4.5	900	1.46	7	50
10	FS51-5459	นางซาก็เราะ ดือระ บ้านเลขที่ 97	4.8	1,620	6.23	7	12
11	FS51-5460	นายอาแซ สามะ บ้านเลขที่ 1/1	4.5	2,160	3.78	6	72
12	FS51-5461	นายมาหะมะตอลา สามะ บ้านเลขที่ 1/8	4.3	1,980	3.36	6	36
13	FS51-5462	นางแมะชะ ตาละ บ้านเลขที่ 78/2	3.7	1,620	5.03	6	50
14	FS51-5463	นายเจ๊ะอุเซ็ง สะมะแอ	4.2	1,260	4.00	5	24
15	FS51-5464	นายนิเนาะ หะยีนิเลาะ บ้านเลขที่ 94	4.1	1,440	3.37	6	18
16	FS51-5465	นายสอหาะ อาแว บ้านเลขที่ 71	3.4	1,440	2.09	5	32
17	FS51-5466	นายรอมือลี ดอฆอ บ้านเลขที่ 89/1	3.6	1,800	2.78	5	28

ที่	Lab No.	ชื่อ-ที่อยู่เกษตรกร	PH	LR (kg/rai)	OM (ppm)	P (ppm)	K (ppm)
18	FS51-5467	นายแหวะมะ นิเลาะ บ้านเลขที่ 28	4.3	1,080	1.13	5	34
19	FS51-5468	นางดีเมาะ ลาแย	3.7	2,340	2.14	5	20

หมายเหตุ

pH = ค่าความเป็นกรด – ต่าง

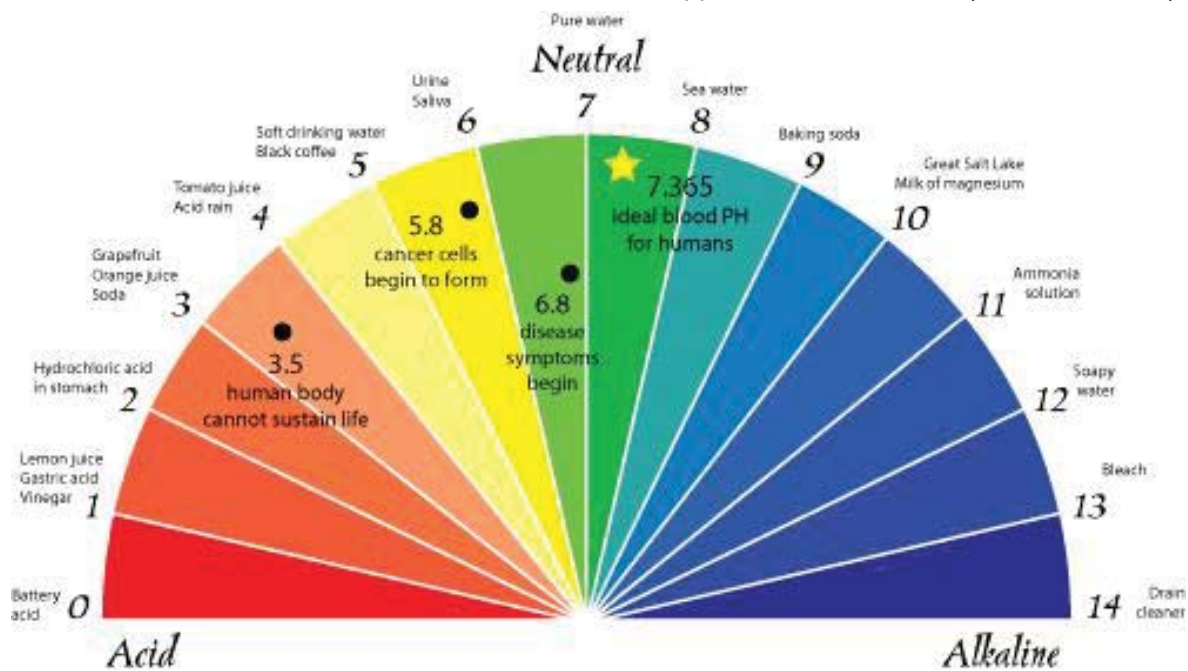
OM = ปริมาณอินทรีย์วัตถุในดิน

K = ปริมาณโพแทสเซียมในดิน

LR = ปริมาณความต้องการปุ๋ยของดิน

P = ปริมาณฟอสฟอรัสในดิน

ppm = ส่วนในล้านส่วน (Part Per Million)

แผนภูมิแสดงค่าสีความเป็นกรด-ต่าง

บุคลากรสำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัดนราธิวาส ได้อธิบายผลการตรวจคุณภาพดิน อินทรีย์วัตถุ ตรวจไนโตรเจน ฟอสฟอรัส มีปริมาณต่ำมาก ค่า pH เป็นกรด ผลของความเป็นกรด จะทำให้ดูดซึมธาตุอาหารไม่ได้ ถ้าดินแห้ง กรดจะเพิ่มขึ้น แต่ถ้ามีน้ำเข้านา ความเป็นกรดจะเริ่มคงที่ และอาจเจือจางลง วิธีแก้ไขคือต้องเติมปูน 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ เมื่ออินทรีย์วัตถุต่ำ การทำนาครั้งนี้ ต้องใช้ปุ๋ยยูเรียไปก่อน โดยใช้สูตร 46-0-0 หรือสูตรเสมอ 15-15-15 และเวลาไถลี้เก็บเกี่ยวให้ใช้สูตร 0-0-60 อาจจะผสมผสานระหว่างปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยน้ำหมัก และปุ๋ยเคมีคู่กัน นับเป็นระยะ “การเปลี่ยน ผ่านไปสู่เกษตรอินทรีย์”

ระยะ “เกษตรอินทรีย์เต็มรูปแบบ” จะเริ่มจากต่อซังที่เหลือจากการเก็บเกี่ยวให้ไถกลบ รดด้วยปุ๋ยอินทรีย์น้ำอัตราส่วนปุ๋ยน้ำ 3 ลิตร เจือจางน้ำ 100 ลิตร จะเพิ่มจุลินทรีย์ เพิ่มธาตุเหล็กได้ ก่อนปลูกข้าวฤดูกาลใหม่ให้ใส่ปุ๋ยพืชสดอย่างพอเทือง หรือ โสน เพื่อเพิ่มไนโตรเจน เพื่อจับธาตุใน อากาศมาไว้ในปมราก พออายุ 40 – 45 วัน ออกดอกก็ไถกลบ หมักไว้เป็นปุ๋ยเพื่อรอการทำนา ซึ่งกรมพัฒนาที่ดินมีแจกให้ ปริมาณที่ใช้อยู่ที่ 7 กิโลกรัมต่อไร่

การใช้ปอเทืองหวานในพื้นที่นาร้าง เมื่อออกดอกไถกลบเป็นปุ๋ยพืชสด

การใช้โสนหวานในพื้นที่นาร้าง เมื่อออกดอกไถกลบเป็นปุ๋ยพืชสด

ปริมาณผลผลิตข้าวและมูลค่าที่ได้จากการฟื้นฟูนาไร่บ้านกาแดง

ผลการเก็บเกี่ยวข้าวในปี 2552 ที่ผ่านมา พื้นที่ทำนา 134 ไร่ ทำได้ 94 ไร่ เสียหายจากน้ำท่วม 60 ไร่ พื้นที่ได้ 20 ไร่ ส่วนอีก 40 ไร่ เสียหายหนักจนต้องขอความช่วยเหลือจากสำนักงานเกษตรอำเภอเพื่อขอค่าชดเชย

ผลการฟื้นฟูนาไร่ปี 2553 จำนวน 189 ไร่ ข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ใช้กลุ่มทั้งหมด 6 สายพันธุ์ คือ กุญิง, ลิ้มะ, สามี่แลตากา, จือเนาะ, จาเตะ และ บูมเม ได้ผลผลิตไร่ละ 125 กัณฑ์ $\times 2.7$ กิโลกรัม = 337.50 กิโลกรัม/ไร่ (2.7 กิโลกรัม = 4 ลิตร = 1 กัณฑ์) พื้นที่ฟื้นฟูนาไร่ที่เก็บเกี่ยวได้โดยไม่นับพื้นที่เสียหายจากน้ำท่วม จะได้ผลผลิต 337.50 กิโลกรัม $\times 94$ ไร่ = 31,725 กิโลกรัม

เมื่อคำนวณมูลค่าที่ได้ เทียบกับราคาข้าวนาบ้านกาแดงกำหนดกันเอง โดยให้ข้าวเปลือกราคากัณฑ์ละ 40 บาท (กิโลกรัมละ 15 บาท) ข้าวสารราคากัณฑ์ละ 70 บาท (กิโลกรัมละ 26 บาท)

มูลค่าเมื่อเป็นข้าวเปลือกคิดเป็นเงิน 31,725 กิโลกรัม $\times 15$ บาท = 475,875 บาท ถ้าแปรรูปเป็นข้าวสาร น้ำหนักจะลดลงประมาณ 20% ทำให้มีมูลค่าเมื่อเป็นข้าวสารคิดเป็นเงิน 25,380 กิโลกรัม $\times 26$ บาท = 659,880 บาท

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	บ้าน เลขที่	ฤดูเก็บเกี่ยว ปี 2552		ฤดูเก็บเกี่ยว ปี 2553		ผลผลิตที่ได้ ปี 2553 (ลิตร ข้าวเปลือก)	ฤดูเก็บเกี่ยว ปี 2554	
			พันธุ์ข้าว ที่ใช้	จำนวน (ไร่)	พันธุ์ข้าว ที่ใช้	จำนวน (ไร่)		พันธุ์ข้าว ที่ใช้	จำนวน (ไร่)
1	นิรอกีเยาะ หะยีนีเลาะ	1	กุญิง	3	กุญิง	4	1,200	กุญิง	4
2	อาแซ สามะ	1/1	ลิ้มะ	3	ลิ้มะ	6	1,600	ลิ้มะ	6
3	อาชีสะ หะยีนีเลาะ	1/1	กุญิง	3	กุญิง	5	2,000	กุญิง	5
4	อับร่อเฮ็ง ทาหะ	1/1	ลิ้มะ	4	ลิ้มะ	5	1,600	ลิ้มะ	5
5	นือดีอริส บูละ	1/1	กุญิง		กุญิง	4	1,200	กุญิง	4
6	มะร่อชือดี ดอเลาะ	1/6							
7	มาหะมะตอลา สามะ	1/8	กุญิง	4	กุญิง	4	1,200	กุญิง	4
8	รูดูวาน นิเลาะ	28							
9	แหวะมะ นิเลาะ	28	กุญิง	3	กุญิง	3	800	กุญิง	3
10	ชีตะ ปะเงาะ	35			สามี่แล ตากา	5	1,200	สามี่แล ตากา	5
11	อาชิ อามิงดีเยาะ	35/4			สามี่แล ตากา	5	1,200	สามี่แล ตากา	5
12	อายุ ดีอราชาเตอร์	35/8			สามี่แล ตากา	5	800	สามี่แล ตากา	5
13	เจ๊ะอูเซ็ง สะมะแอ	36/1							
14	มีลี สะดะ	36/3	ทำร่วมกับซากะเร ดีอริะ						

ลำดับ ที่	ชื่อ – สกุล	บ้าน เลขที่	ฤดูเก็บเกี่ยว ปี 2552		ฤดูเก็บเกี่ยว ปี 2553		ผลผลิตที่ได้ ปี 2553 (ลิตร ข้าวเปลือก)	ฤดูเก็บเกี่ยว ปี 2554	
			พันธุ์ข้าว ที่ใช้	จำนวน (ไร่)	พันธุ์ข้าว ที่ใช้	จำนวน (ไร่)		พันธุ์ข้าว ที่ใช้	จำนวน (ไร่)
15	อาเตะ มะลี	36/4			สามี่แล ตากา	5	1,200	สามี่แล ตากา	5
16	บุสตาแม ดาหะแม	43/2							
17	อาสนะ ยูโตะ	48	กุนิง	3	กุนิง จือเนาะ	5.5 1.5	2,200 200	กุนิง จือเนาะ	5.5 1.5
18	อาชิ ดาละ	50							
19	สะมะแอ สะอะ	51/1							
20	มานะ เจ๊ะแฉ	53			กุนิง	4	1,200	กุนิง	4
21	แสเราะ มามะ	53	กุนิง	4	กุนิง	6	1,600	กุนิง	6
22	นิโตะ แวะหะมะ (เสียชีวิต)	53/3							
23	หมะ แซบิ์ดิง	55/3	กุนิง	5	กุนิง	2	400	กุนิง	2
24	นิอาลี แวะหะมะ	55/3			กุนิง	5	1,200	กุนิง	5
25	สือเมาะ แวะหะมะ	57	กุนิง	3					
26	มีน๊ะ ดาแมยี่	59/1			กุนิง	5	1,200	กุนิง	5
27	มะอือซอ แวะหามะ	59/1							
28	รอดือมะ หะยีสากู	63/1			กุนิง	7	2,800	กุนิง	7
29	ดาละ สะ	64/1	กุนิง	3	กุนิง	5	1,200	กุนิง	5
30	สปีน๊ะ มะยูโตะ	66							
31	สาเหาะ อาแว	71	ทำร่วมกับแมะแย อาแว						
32	แมะแย อาแว	71	สามี่แล ตากา	10	สามี่แล ตากา	10	2,800	สามี่แล ตากา	10
33	เจ๊ะโด เจ๊ะเต๊ะ	71/1							
34	การียา สะ	74/1	กุนิง	3	กุนิง	3	800	กุนิง	3
35	แซมิง โตะ	77	กุนิง	4					
36	อาแว ยาฮา	77	กุนิง	4					
37	ดอละาะ ดาละ	78	กุนิง	5	กุนิง	5	1,600	กุนิง	5
38	แมะฮะ ดาละ	78/2	กุนิง	6	กุนิง	7	2,400	กุนิง	7
39	ซากีเราะ ดือเราะ	81	จาเตะ	7	จาเตะ	7	2,000	จาเตะ	7
40	แอเสาะ ดาละ	81			จาเตะ	3	800	จาเตะ	3

ลำดับ ที่	ชื่อ – สกุล	บ้าน เลขที่	ฤดูเก็บเกี่ยว ปี 2552		ฤดูเก็บเกี่ยว ปี 2553		ผลผลิตที่ได้ ปี 2553 (ลิตร ข้าวเปลือก)	ฤดูเก็บเกี่ยว ปี 2554	
			พันธุ์ข้าว ที่ใช้	จำนวน (ไร่)	พันธุ์ข้าว ที่ใช้	จำนวน (ไร่)		พันธุ์ข้าว ที่ใช้	จำนวน (ไร่)
41	รอมือลี ดอหมอ	89/1	ลิ้มะ	8	ลิ้มะ	8	2,800	ลิ้มะ	8
42	อับดุลเลาะ ดอหมอ	89/2	กุนิง	6	กุนิง	6	2,000	กุนิง	6
43	นิมะ หะยีนิเลาะ	90	ลิ้มะ	3	ลิ้มะ จาเตะ	2 1	500 300	ลิ้มะ จาเตะ	2 1
44	อาบ๊ะ ลีมอปาแล	90	ลิ้มะ	3	ลิ้มะ	3	800	ลิ้มะ	3
45	นิมะ ลีมอปาแล	90	กุนิง	3	กุนิง	5	1,200	กุนิง	5
46	ยะยา สาและ	93/2	กุนิง	7	กุนิง บูแม	7 3	2,000 400	กุนิง บูแม	7 3
47	นิมะ หะยีนิเลาะ	94/1	กุนิง	3	กุนิง	5	1,200	กุนิง	5
48	อับดุลรอแม มะสุละ	94/1	กุนิง	9	กุนิง	7	2,400	กุนิง	7
49	ปาตีเมาะ สะมะแอ	97	กุนิง	5	กุนิง	5	1,200	กุนิง	5
50	ยะ โนะ	97	กุนิง	5	กุนิง	5	1,200	กุนิง	5
51	อับรอเฮง แป	104			กุนิง	5	1,200	กุนิง	5
	รวม			129		143	40,800		197

ตารางแสดงผลผลิตการทำนาจากพื้นที่นาร้าง บ้านกาเต็ง หมู่ที่ 7

ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

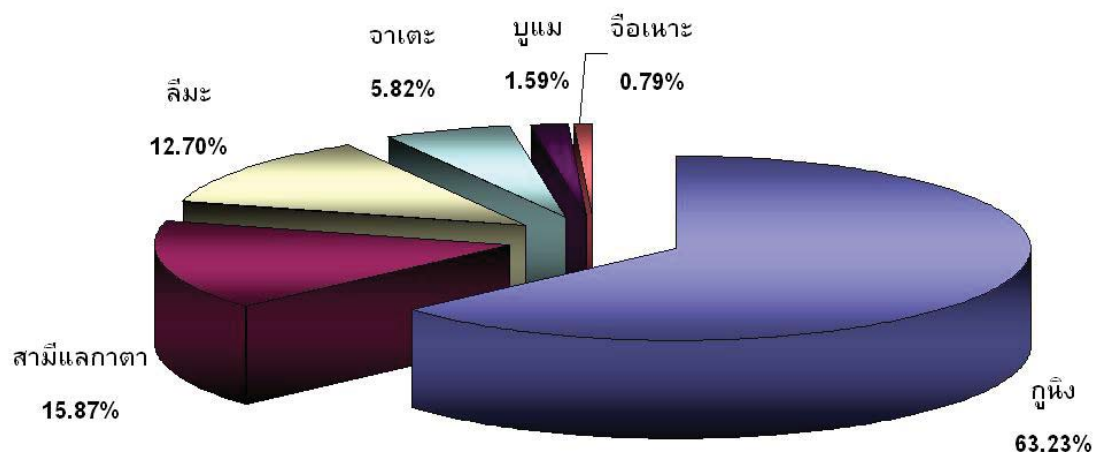
หมายเหตุ

- เก็บข้อมูลการทำนาไม่ครบถ้วน
- การทำนาปี 2552 เก็บเกี่ยวปี 2553 สมาชิกทั้งหมด 36 คน เป็นที่มิวจัยโครงการ 18 คน และสมาชิกใหม่ 18 คน พื้นที่การทำนา ปี 2553 จำนวน 189 ไร่

- พันธุ์ข้าวที่ใช้

1.พันธุ์กุนิง	119.5 ไร่	คิดเป็น 63.2 %
2.พันธุ์สามีแลตากา	30.0 ไร่	คิดเป็น 15.9 %
3.พันธุ์ลิ้มะ	24.0 ไร่	คิดเป็น 12.7 %
4.พันธุ์จาเตะ	11.0 ไร่	คิดเป็น 5.8 %
5. พันธุ์บูแม	3.0 ไร่	คิดเป็น 1.6 %
6.พันธุ์จือเนาะ	1.5 ไร่	คิดเป็น 0.8 %
รวมทั้งสิ้น	189.0 ไร่	คิดเป็น 100.0 %

- 1 ลิตร ข้าวเปลือก เท่ากับ 650 กรัม , 1 ลิตร ข้าวสาร เท่ากับ 850 กรัม

แผนภูมิแสดงอัตราส่วนพื้นที่ชาวพื้นเมืองที่ใช้ในการฟื้นฟูบ้านร้าง

ต้นทุนการฟื้นฟูบ้านร้าง

ค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูบ้านร้างต่อไร่ มีดังนี้

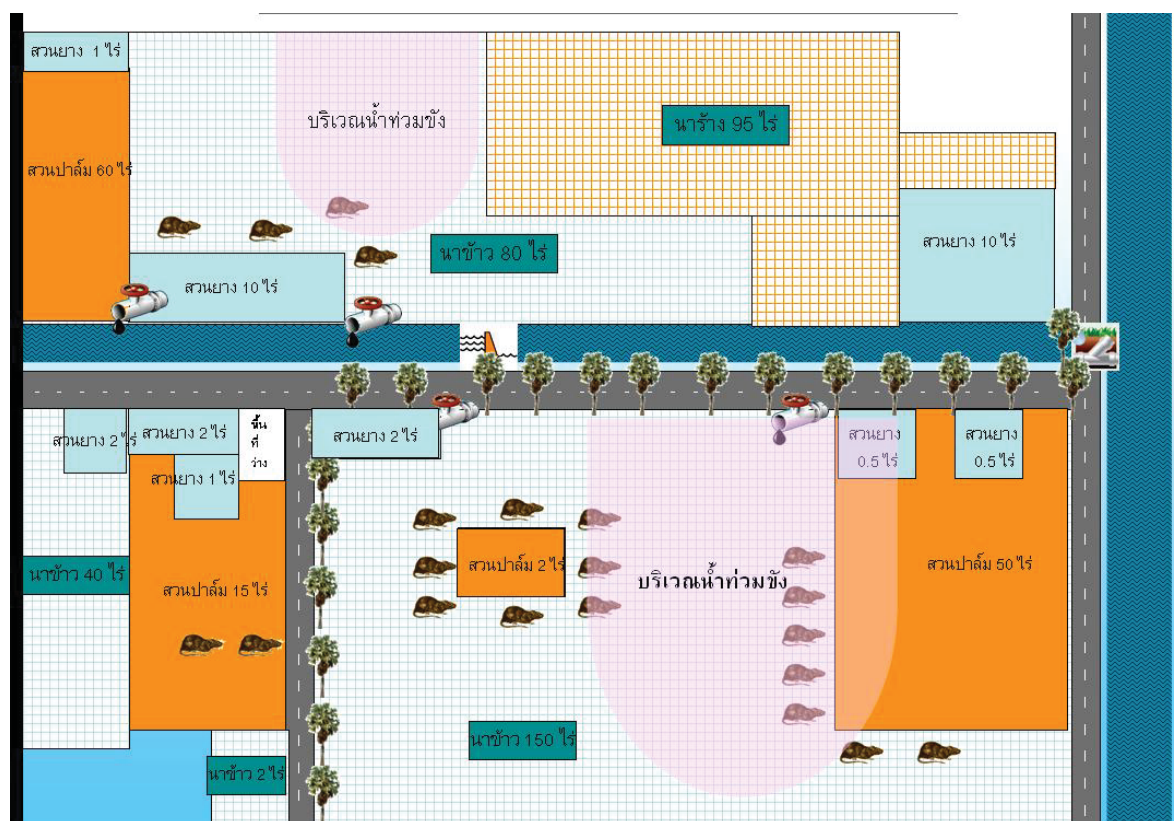
รายการ	จำนวนเงิน
- ค่าน้ำมันสำหรับรถไถ 7 ลิตร X 25 บาท	175 บาท
- ค่าแรง + ค่าเสื่อมรถไถ	625 บาท
- ค่าพันธุ์ข้าว 5 ลิตร X 10 บาท	50 บาท
- ค่าปุ๋ย 20 กิโลกรัม X 28 บาท	560 บาท
รวมต้นทุน (ยังไม่รวมค่าแรง)	1,410 บาท

หมายเหตุ : ค่าสีข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร 1 ปีบ (5 ก็นั่ง หรือ 13.5 กิโลกรัม) = 10 บาท

ปัญหาอุปสรรคจากการฟื้นฟูบ้านร้าง

1. ปริมาณน้ำที่ใช้ในการฟื้นฟูบ้านร้าง ลักษณะการทำนาของบ้านร้างเป็นการทำนาปี พึ่งพาฝนตามฤดูกาลเป็นหลัก เป็นปัจจัยภายนอกที่ควบคุมไม่ได้ ในปีแรก (ปลายปี 2551) ของการฟื้นฟูบ้านร้าง ฝนไม่ตกมาหลายสัปดาห์ ทำให้การไถนาเตรียมดินต้องหยุดชะงักไป เนื่องจากไม่แน่ใจว่าการเพาะกล้าไปแล้วจะมีน้ำฝนหล่อเลี้ยงต้นข้าวหรือไม่ ทีมวิจัยจึงต้องอาศัยน้ำจากคลอง แต่ด้วยระดับน้ำที่ต่ำ ไม่สามารถผันน้ำเข้าแปลงนาได้ จึงดำเนินการใช้กระสอบทรายมากั้นเป็นฝายทดน้ำเข้านา

ความสูงต่ำของพื้นที่ที่มีผลต่อระดับน้ำในนาจนเป็นปัญหาได้เช่นกัน โดยเมื่อสร้างทำนบทดน้ำแล้ว ฝั่งตะวันออกของแปลงนาไม่ต้องการน้ำ เนื่องจากเป็นที่ลุ่มต่ำ ได้รับน้ำฝนก็พอเพียงต่อการทำนาแล้ว ขณะที่ฝั่งด้านตะวันตกเป็นที่ราบที่สูงกว่า ได้รับน้ำไม่พอก็หาไม่มีการผันน้ำจากคลองเข้ามาเสริม ตลอดจนคลองชลประทานที่สร้างขึ้น ไม่มีจุระบายมากพอที่จะควบคุมการไหลเข้าไหลออกของน้ำให้เหมาะสมกับจังหวะการทำนาแต่ละขั้นตอน

องค์ความรู้และภูมิปัญญาการทำนาบ้านกาเต็ง

คำว่า “ข้าว” ในภาษามลายู มีชื่อเรียกตามลักษณะต่าง ๆ คือ ข้าวเปลือกจะเรียกว่า “ปาดิ” พอสีเป็นข้าวสารจะเรียกว่า “บือรธ” พอนำไปหุงเป็นข้าวสวยจะเรียกว่า “นาซิ”

รูปแบบการทำหา

การทำนาแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ทำนาที่ราบ (บึงแบนบาริระ) และที่ราบลุ่ม (บึงแหนบเบ) เมื่อก่อน น้ำขังตลอดทั้งปี ไม่มีลำคลอง ดินนุ่ม เหมาะแก่การทำนามาก ต่อมาได้มีการขุดคลอง (ประมาณ 25 ปีมาแล้ว) ทำให้น้ำไหลลงทะเลอย่างรวดเร็ว โดยไม่ขัง ทำให้ดินเริ่มแข็งขึ้นการปลูกข้าวของคนบ้านกาเต็งแบ่งแปลงไว้เป็นข้าวนก เป็นข้าวเม็ดเล็ก ๆ มีการทำนาในที่ลุ่ม และนาในที่ราบ

นาในที่ลุ่มต้องถางหญ้าที่มีปล้องเป็นเหลี่ยม เป็นหญ้าที่นำมาทอเป็นเสื่อได้ นาลุ่มทำยากกว่า เวลาเก็บเกี่ยวข้าวต้องลุยโคลนหรือต้องนั่งเรือไปเกี่ยวข้าว ชาวบ้านจึงนิยมทำนาในที่ราบมากกว่า

พันธุ์ข้าวพื้นเมือง

พันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก มี 10 สายพันธุ์ แบ่งเป็นสายพันธุ์ที่เคยมีและสูญหายไปแล้ว 5 สายพันธุ์ คือ ปาติสะฆอรอ ปาติบุแม ปาติชาเยาะ ปาติลือมูบาเซาะ และสายพันธุ์ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบันมีเพียง 5 สายพันธุ์ คือ ปาติจาเตะ ปาติบุรง ปาติลิมะ ปาติอาเนาะนาขอ ปาติปูโละ ปาติสามิแลตากา

เครื่องมือที่ใช้ในการทำนา

เครื่องมือในการทำนาของบ้านกาเต็ง ได้แก่ เคียวดายหญ้า (ตาเยาะ), จอบ (เจ้าะ), คันไถ (เอียงกาลอ), คันไถที่พาดคอ (ดือนิง), คันบึงคับ (นางา), พานไถ (นอเลาะ), คราด (ฆือระ), กะละมัง (แบแซ็ง), ที่ใส่ข้าวหลังเกี่ยว (ฆารง), ชูเป๊ะ ที่หาบของ (ดาจา), กระดัง (บาแด), หนั้ววัว(บลูแล), ครกตำข้าว (ลือซง), สากตำข้าว (ฮูลู)

ภาพกระสอบใส่ข้าวหลังเก็บเกี่ยว

เสื่อหนังวัวนำมาปูรองแล้วเหยียบบวดข้าวให้หลุดจากรวงก่อนนำไปมัด

เครื่องแต่งกายของชาวบ้านกาเต็ง

เครื่องแต่งกายระหว่างการทำนา เสื่อแขนยาว (บายูตาเงปาแย), กางเกงขายาว (สลุวากากีปาแย), รองเท้าบูธ (กาซึเบาะ - สมัยก่อนใช้เท้าเปล่า), หมวกทำจากเปลือกสาธุ (แกเนาะ), ผ้าโพกหัวโดยใช้ผ้าขาวม้าแล้วใส่หมวกทับ (กายจือลือกง), ถุงมือ(ซารงตาเง)

ภาพการโพกผ้าตามแบบฉบับชาวบ้านกาเต็ง

ขั้นตอนการทำนา

ก่อนทำครั้งแรกจะทำบุญเลี้ยง โดยหุงข้าวเหนียว (นาชิปุโล๊ะ) ทำเลี้ยงที่บ้านและ ที่แปลงนา ดูเดือนขึ้นเดือนหงาย ดูสภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำในพื้นที่ทำนา (แต่ละปีไม่เหมือนกัน) ดูอาร์ (ขอพรจากพระผู้เป็นเจ้า) ให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน ไม่ให้มีสิ่งใดมาทำลายนาข้าว

ชาวนาให้ข้อมูลเกี่ยวกับพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกอย่างปาดิสิมา ปลูกในพื้นที่ต่างกันจะให้ผลผลิตไม่เหมือนกัน ปลูกในที่ราบให้ผลน้อยกว่าที่ลุ่ม ในฤดูกาลนี้ ปลูกข้าวพันธุ์ปาดิสิมาร้อยละ 90 และข้าวพันธุ์จะนะร้อยละ 10 วิธีการสังเกตว่าถึงฤดูกาลทำนาแล้วจะดูดวงดาว ที่เป็นดาว 7 ดวงเรียงตัวเป็นรูปสามเหลี่ยมหัวคว่ำ ตอนเช้ามีตจะอยู่ในมุม 9 นาฬิกา เดิมจะอยู่ทางตะวันออก แต่พอเคลื่อนตัวไปอยู่ทางทิศตะวันตกหรือมองไม่เห็นกลุ่มดาวนั้น จะถือว่าพ้นช่วงการทำนาไปแล้ว

การปลูกข้าวจะเริ่มจากแช่เมล็ดข้าวเปลือกไว้สองคืน จากนั้นก็ยกขึ้นมาสะเด็ดน้ำตั้งทิ้งไว้อีกสามคืน จะเห็นว่าเริ่มมีรากงอกออกจากเมล็ดข้าวเปลือก ช่วงนี้เรียกว่า “งอกราก” (ตุโมะอากา) จากนั้นจะนำไปหว่านในแปลงเพาะกล้า รอสัก 3-4 วันจะเริ่มแทงเป็นต้นกล้า (ชีอมา) เมื่อแทงต้นกล้าจะเริ่มเติบโตมากขึ้น รอไปอีก 40 วันจะได้อายุข้าวที่สามารถถอนจากแปลงเพาะกล้านำไปปักดำในนาข้าว ถ้าทิ้งไว้นานกว่า 40 วัน เช่นผลอทิ้งไว้ 2 เดือน จะเกิดรากงอกที่กลางลำต้น (ชีอมากูบู) ต้นกล้าแบบนี้จะนำไปใช้ปักดำไม่ได้ เพราะรากจะไม่ยึดดิน ทำให้ต้นข้าวล้ม แต่ถ้าจำเป็นต้องใช้จริงต้องปักลงให้ลึกกว่าปกติ เพื่อให้รากอยู่ในดินทั้งหมด แต่ถ้าปักลึกมากเกินไปต้นข้าวจะไม่โต เคล็ดลับคือจะมีการแช่ต้นกล้าด้วยปุ๋ยมูลค่างควา 2 คืบ ก่อนนำไปปักดำ ซึ่งจะไม่ต้องใช้ปุ๋ยระหว่างทำนาอีกเลย หลังจากดำนาได้ 1 สัปดาห์ จะเริ่มแทงยอด แสดงว่าอาการดี คือรอด (ปุโล๊ะ) ต้นกล้าไม่ตายประมาณ 1 เดือนจะแตกหน่อ อาจจะใส่ปุ๋ยในช่วงนี้อีกครั้ง ต่อไปอีก 3 เดือนเริ่มออกเป็นรวง เรียกว่าระยะตั้งท้อง (บูติง) จากนั้นจะแทงช่อเป็นรวงข้าวไปจนถึงเก็บเกี่ยวได้

ศัตรูของต้นข้าวและการจัดการของชาวนาบ้านกาเต็ง

ศัตรูของนาข้าวในพื้นที่บ้านกาเต็ง ได้แก่ หนอน ที่มีจะมาช่วงหลังดำนา หนู วัว และนก ซึ่งชาวนามีวิธีกำจัด ดังนี้

หนอน ชาวนาไม่ได้แก้ไขเนื่องจากไม่ระบาดมากนัก เพียงระวังในบางแห่งที่น้ำแห้งจนเกิดหนอน

หนู จะมาในช่วงข้าวเริ่มตั้งท้องออกรวงต้องใช้ยาเบื่อหนู แต่สมัยก่อนจะเกณฑ์ชาวนาไปหารูหนู เพื่อขุดรูล่อให้ออกมาแล้วช่วยกันตี

วัว ในสมัยก่อนไม่มีปัญหา เพราะมีการแบ่งเป็นฤดูปลูก (ข้าว) และฤดูปล่อย (วัว) ที่ชัดเจน ปัญหามาเกิดในช่วงหลังๆ มีวิธีแก้ไขคือประชาสัมพันธ์ ตั้งกฎระเบียบ ปรับเป็นเงินกับเจ้าของวัวที่ปล่อยให้วัวไปกินข้าวในนา

นก ไม่ได้แก้ปัญหา เนื่องจากมีความเสียหายน้อยมาก ไม่มีการใช้หุ่นไล่กาเหมือนภาคอื่น

เทศกาลหลังเก็บเกี่ยว

หลังเก็บเกี่ยวจะมีการละหมาดฮายัต มีการเล่นว่าว ส่วนการละเล่นที่ไม่ได้จัดกันแล้วคือชนวัว มีการนำข้าวใหม่มาทำขนมเลี้ยงกัน เช่น ข้าวเม่า (เบ็ง) โดยนำข้าวเหนียวมาแช่น้ำ ก้อนนำไปคั่วและตำ กินกับกะทิ น้ำตาลแว่น และบดกับครกตำข้าว ใส่มะพร้าวอ่อนขูด ใส่น้ำตาลปี๊บ เกลือ แล้วมาตำอีกครั้ง จนเป็นแป้งนิ่มๆ พอนำมาผึ่งลมจะเริ่มแข็งตัว เก็บได้นาน 4-5 วัน เป็นที่นิยมทำหลังเก็บเกี่ยว แต่ปัจจุบันหากินได้ยาก เพราะปีไหนที่ข้าวสุกพร้อมกันทั้งหมดก็ไม่มีข้าวที่ยังไม่สุกคัดันมาทำขนมปอเอาะ

สมัยก่อน มีการเก็บเกี่ยวข้าวได้ถึงสองรอบ เมื่อเกี่ยวรอบแรกไปแล้ว ชาวนาจะรอให้ต้นข้าวเดิมออกรวงขึ้นมาใหม่ เพื่อเก็บเกี่ยวข้าวได้อีกรอบ เรียกว่า “ลูกเช่า” (อาเนาะลูตูก หรือ อาเนาะลูตุ้) แต่ปัจจุบันไม่นิยมทำแล้ว เพราะหลังเก็บเกี่ยวรอบแรกเสร็จ จะปล่อยวัวให้ไปกินตอซังที่เหลือ

วัตถุดิบที่ใช้ในการทำขนมปอเอาะ

ข้าวซ้อมมือและขนมปอเอะที่ได้จากข้าวที่เก็บเกี่ยวใหม่

ข้าวเก็บเกี่ยวใหม่ นำมาไม่แป้นแบ่ง ห่อใบตองไปนึ่ง
แล้วนำมากดด้วยพิมพ์รีดเป็นเส้นขนมจีน (ละซอ)

ชะกาดข้าว ทานบรีจาคเพื่อสังคม

หลังจากเก็บเกี่ยว สิ่งที่มีมุสลิมต้องทำคือการจ่ายชะกาด (Zaekae) โดยชาวนาคณใดที่ปลูกข้าวได้ปริมาณ 300 กันตัง (1 กันตัง = 2.4 กิโลกรัม หรือถ้าคิดเป็นลิตรแบบอาหรับจะเท่ากับ 5 ลิตร กับ 1/3 ลิตร ถ้าเป็นลิตรแบบไทยจะเท่ากับ 4 ลิตร เนื่องจากลิตรของอาหรับจะมีขนาดเล็กกว่าไทย) ขึ้นไป ต้องจ่ายเป็นทานในอัตราส่วน 100 กันตัง : 10 กันตัง โดยใช้เครื่องซังที่ทำจากไม้ในการตวง ชะกาดมักจะจ่ายให้กับคนจนที่มาช่วยเกี่ยวข้าว ซึ่งจะได้ทั้งค่าจ้างและข้าวเปลือก ตาซังมานำมาผูกไว้กับซัง แล้วนำข้าวมาซังให้ซิดที่กำหนดไว้ ะให้เท่าๆ กันทุกครั้งก็นำมาซัง พอซังได้ 9 ครั้ง ครั้งที่ 10 จะถือเป็นชะกาดที่ต้องบริจาคไป การจ่ายชะกาดอีกรูปแบบหนึ่งคือนับจำนวนมัด โดย 100 มัด (ซีอมา) จะจ่ายชะกาดให้ 10 มัด แต่ไม่นิยม เพราะเสี่ยงต่อจำนวนข้าวที่คลาดเคลื่อน และอาจไม่ตรงตามหลักศาสนาอิสลามได้

ภาพแสดงวิธีการใช้เครื่องซังเพื่อจ่ายชะกาด (ทานบรีจาค)

ยุงฉาง ความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือน

การเก็บข้าวเปลือกที่ได้จากการเก็บเกี่ยว จะนำเข้ายุงฉาง (รูเมาะปาดิ) ไว้ทั้งหมด ไม่ได้แยกว่าจะเก็บข้าวไว้กินกี่ส่วน เก็บไว้เป็นพันธุ์ข้าวสำหรับทำนาในฤดูกาลหน้าก็ส่วน เพราะไม่เคยมีเหตุการณ์ที่ข้าวหมดยุงฉางจนไม่เหลือไว้ปลูกเลย ลักษณะของยุงฉางจะยกพื้นขึ้นสูง มีช่องเป็นเหมือนหน้าต่างสูงประมาณ 1 คอกไว้ช่องเดียว สำหรับใส่ข้าวเปลือก เมื่อก่อนยุงฉางจะสร้างได้แข็งแรงกว่าสมัยนี้ มีความเชื่อในสมัยก่อนว่าเวลาจะไปนำข้าวเปลือกออกจากยุงฉาง ห้ามพูด และห้ามส่งเสียงดัง เพราะจะทำให้ข้าวตื่น แต่สมัยนี้ไม่ถือความเชื่อแบบเดิมแล้ว

การรวมกลุ่มชาวบ้านกาเต็ง

หลังจากมีกิจกรรมฟื้นฟูนาร้างมาอย่างต่อเนื่อง มีชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วมในการทำนาเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ตัดสินใจจัดตั้งกลุ่มเพื่อบริหารจัดการให้การทำนามีความยั่งยืนต่อไปได้ เริ่มจากให้สมาชิกรวบรวมข้อมูลพื้นที่ทำนาของตนเองว่าอยู่ที่ใด จำนวนกี่ไร่ และปลูกข้าวสายพันธุ์ใด เพื่อเป็นฐานข้อมูลของกลุ่ม

วัตถุประสงค์ของการมีกลุ่ม เพื่อจะได้เป็นกลไกประสานงานให้ส่วนราชการมาสนับสนุนการทำนาของชาวบ้านกาเต็งได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากการรวมกลุ่มจะมีอำนาจต่อรองมากกว่าส่วนบุคคล

บรรดางบประมาณ อุปกรณ์หรือครุภัณฑ์ที่ได้รับการสนับสนุน จะนำมาเป็นเงินกองกลางของกลุ่ม โดยให้มีฝ่ายบัญชีรับผิดชอบ

สรุปแล้ว สมาชิกตั้งกลุ่มโดยให้ชื่อว่า “กลุ่มทำนาบ้านกาเต็ง” สมาชิกแรกเริ่มในการตั้งกลุ่มฯ จำนวน 36 คน มอบหมายให้นายมะรือซอดี ดอเลาะ เป็นประธานกลุ่ม ตั้งฝ่ายบัญชีเพื่อเก็บเงินจากสมาชิก 3 คน คือ 1) นายดอเลาะ ตาเยะ 2) นางอาชีสะ 3) เมาะเตะห์ เปิดบัญชีของกลุ่มฯ ที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สาขาเย็งอ เก็บเงินจากสมาชิกเดือนละ 50 บาท เริ่มต้นเก็บเงินวันที่ 1 มกราคม 2553 หลังจากเก็บเงิน 2 ปี คาดว่าจะสามารถนำมาเป็นทุนหมุนเวียนได้โดยไม่ต้องเก็บเงินจากสมาชิกเพิ่มเติมอีก สามารถรับสมาชิกเพิ่มได้ตลอด กรณีสมาชิกขาดประชุมติดต่อกัน 3 ครั้งให้ตัดออกจากกลุ่มฯ โดยคืนเงินเก็บของสมาชิกคนนั้นคืนให้ทั้งหมด ปันผลเงินกำไรแบ่งให้คณะทำงาน 20%

บรรณานุกรม

ธนาทร พานทอง และคณะ.2549.แนวทางส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลศรีสว่าง
อำเภอโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด.ร้อยเอ็ด : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
(รายงานการวิจัย)

นันทิยา หุตานุวัตร, สุวัฒน์ วีรพงษ์ธนากร และนพมาศ นามแดง.2549.ความเป็นไปได้ของการ
ผลิตข้าวหอมมะลิในระบบเกษตรอินทรีย์ที่จะเป็นอาชีพทางเลือกที่มีศักยภาพ
ในการแก้ไขปัญหาความยากจนสำหรับเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ตอนล่าง : กรณีศึกษาจังหวัด อุบลราชธานี.อุบลราชธานี : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย. (รายงานการวิจัย)

บุญเรือง จริยา และคณะ.2549.การผลิตแนวข้าวปลูกหอมมะลิคุณภาพดี ของเกษตรกรในพื้นที่
ตำบลศรีสว่าง อำเภอโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด.ร้อยเอ็ด : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.(รายงานการวิจัย)

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์.2548.ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้.กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

พฤกษ์ ยิบมันตรະສິຣີ ແລະ ຄະນະ.2548.โครงการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาระบบ
เกษตรยั่งยืน ระยะที่ 2 : การเพิ่มศักยภาพชุมชนเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว
คุณภาพ.เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.(รายงานการวิจัย)

วิรัช สุวัฒน์ และคณะ.2549.ศึกษาพันธุ์ข้าวพื้นบ้านที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่อำเภอ
ปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด.ร้อยเอ็ด : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
(รายงานการวิจัย)

แสวง รวยสูงเนิน.2548.สภาพและประเด็นปัญหาในระบบการผลิตและการตลาด
ข้าวอินทรีย์.ขอนแก่น : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (รายงานการวิจัย)

ภาคผนวก 1 ภาพกิจกรรม

แนะนำหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส และอธิบายแนวคิด
กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น วันที่ 3 มีนาคม 2551
ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านกาเต็ง หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

พัฒนาจิตวิทยวิจัยเพื่อการฟื้นฟูร่างกาย วันที่ 11 เมษายน 2551
ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านกาเต็ง หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

พัฒนาข้อเสนอโครงการร่วมกับชาวบ้านกาเต็ง วันที่ 25 เมษายน 2551
 ณ มัสยิดอัสดีนียะห์ บ้านกาเต็ง หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

เตรียมความพร้อมทีมวิจัยเรื่องการใช้งบประมาณและวางแผนกิจกรรมการวิจัย
วันที่ 4 สิงหาคม 2551 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านกาเต็ง หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร
อำเภอเยื้อง จังหวัดนราธิวาส

ลงพื้นที่ร่วมกับหมอดิน เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาที่ดิน เพื่อกำหนดพื้นที่ฟื้นฟูนาไร่
วันที่ 7 สิงหาคม 2551 ณ บ้านกาเต็ง หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาที่ดิน ให้ความรู้เรื่องการเก็บตัวอย่างดินส่งตรวจ
เพื่อการฟื้นฟูสภาพดิน วันที่ 22 สิงหาคม 2551 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านกาเต็ง
หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาที่ดิน แจ้งผลการตรวจสอบสภาพดิน แนะนำการปรับปรุงให้เหมาะสม
กับการทำนาข้าว วันที่ 19 ธันวาคม 2551 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านกาเต็ง
หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

ถอดองค์ความรู้การทำนาแบบดั้งเดิมของชาวบ้านกาเต็ง วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2552
ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านกาเต็ง หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

งานทำบุญข้าวใหม่บ้านกาเต็ง วันที่ 28 เมษายน 2552
ณ หุ่นบ้านกาเต็ง ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

ถอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาการทำนา วันที่ 17 มิถุนายน 2552
ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านกาเต็ง หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

สรุปผลการฟื้นฟูนาร้างและหารือจัดตั้งกลุ่มทำน้าบ้านกาเต็ง วันที่ 13 พฤศจิกายน 2552
ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านกาเต็ง หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

สรุปผลการทำนาในฤดูกาลที่ผ่านมา การเก็บพันธุ์ข้าว และการแก้ปัญหาหุนหาระบาด
วันที่ 23 พฤษภาคม 2554 ณ บ้านกาเต็ง ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

เก็บเมล็ดตาลมาปลูกเพื่อเป็นรังนกแสดธรรมชาติในระยะยาว วันที่ 16 มิถุนายน 2554
ณ ตำบลท่าข้าม อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

ทำแผนผังที่นาและปลูกต้นตาลเพื่อเป็นบ้านนกแสกในอนาคตเพื่อแก้ปัญหาหนูนา
วันที่ 17 มิถุนายน 2554 ณ ทุ่งนาบ้านกาเต็ง ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

ร่วมกับกรมวิชาการเกษตรในการแก้ปัญหาหนูละบาดด้วยเชื้อโปรโตซัว
วันที่ 1 กันยายน 2554 ณ ศูนย์บ้านกาเต็ง ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

ภาคผนวก 2 รวมข่าวการฟื้นฟูนาไร่และการอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นเมือง

วันอังคาร ที่ 26 เมษายน 2554 เวลา 0:00 น

หวั่นข้าวพื้นเมืองสูญพันธุ์

นายเลิศวิโรจน์ โกวัฒนะ เลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) เปิดเผยว่า ในปี 2554 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 84 พรรษา ดังนั้น ส.ป.ก. ได้ร่วมมือกับเครือข่ายปราชญ์เกษตร แกนนำเกษตรกร ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชน พื้นที่นิคมการเกษตร และนิคมเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน จัดทำโครงการรวบรวม ข้าว 84 สายพันธุ์ เพื่อเฉลิมฉลองพระบารมี โดยมีการรวบรวมพันธุ์ข้าวจากพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดิน และเครือข่าย 69 จังหวัด ทั่วประเทศ

ทั้งนี้ การรวบรวมข้าวมากถึง 84 สายพันธุ์ถือเป็นโครงการน่ายกย่องที่จะประกาศให้รู้ปัจจุบัน ยังมีข้าวพื้นเมืองที่สามารถฟื้นฟู และพัฒนาไม่ให้อาณาจักรจากแหล่งผลิต หรือท้องถิ่นที่ผลิตข้าวด้วยความ เป็นไทย การพึ่งพาตนเองในการปลูกข้าวและบริหารจัดการข้าวได้ครบวงจร รวมทั้งยังเป็นการ ประชาสัมพันธ์ ให้ผู้บริโภคข้าวได้รู้จักพันธุ์ข้าวของไทยเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งเกษตรกรเองยังสามารถ แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างผู้ผลิตข้าวและ เกษตรกรทั่วประเทศ ตลอดจนช่วยอนุรักษ์ และพัฒนาพัฒนาข้าวของไทย ไม่ให้สูญหายไปจาก ประเทศได้อีกด้วย.

วันพฤหัสบดี ที่ 13 มกราคม 2554 เวลา 0:00 น

ข้าวล้มต่อช่วงผลผลิตดี

ข้าวล้มต่อการทำนาข้าวด้วยต่อช่วงข้าวเดิมแทนการหว่านด้วยเมล็ดพันธุ์ข้าวโดยย่ำต่อข้าว เดิมให้ล้มหลังการเกี่ยวข้าว ตามฤดูกาลเสร็จเรียบร้อย ภายในเวลา 10-15 วัน ต้นข้าวรุ่นที่ 2 จะแตก หน่อขึ้นมาจากกอข้าวเดิม

ต้นข้าวที่งอกขึ้นมาใหม่จะเติบโตและให้ผลผลิตเช่นเดียวกับข้าวนาหว่านน้าตามในครั้งแรก หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้วโดยไม่ต้องไถพรวนดินและหว่านกล้า เหมือนการทำนาหว่านน้าตาม ตามปกติ เพียงแต่เกลี่ยฟางข้าวให้สม่ำเสมอ ย่ำให้ต่อข้าวล้ม หลังจากนั้น 10-15 วัน ก็วิดน้ำเข้านา

และคอยดูแลไม่ให้ขาดหลังย่ำต่อข้าวแล้ว อย่าให้น้ำขังจนกว่าข้าวจะงอก หลังจากข้าวงอก วิตน้ำเข้านาอย่าให้ดินแห้งเกิน 10 วัน ไม่เช่นนั้นข้าวเปลือกที่ตกอยู่บนพื้นดินในนาจะงอกขึ้นมาแทรกกับต้นข้าวที่งอกจากตอ ทำให้มีข้าวสองรุ่นอยู่ในแปลงเดียวกัน ข้าวสองรุ่นอายุไม่เท่ากันก็จะแกไม่เท่ากันทำให้เก็บเกี่ยวลำบาก

การปลูกข้าวโดยใช้ตอซังเดิมเกิดผลดีต่อดินคือ ฟางข้าวที่เน่าแล้ว จะเน่าเปื่อยผุพัง เป็นปุ๋ยธรรมชาติ ทำให้ดินร่วนซุยดีขึ้น และช่วยลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีลงได้ครั้งต่อครั้ง ข้อดีอีกประการของการทำนาข้าวล้มตอคือได้ต้นข้าวที่แข็งแรง และทนทานต่อการรบกวนของศัตรูพืชอย่างหอยเชอรี่ และเพลี้ยไฟมากกว่าข้าวหวานน่าน้ำนม ข้อควรคำนึงในการปลูกข้าวล้มตอซัง คือแปลงนาต้องสม่ำเสมอ พื้นที่ที่เป็นท้องกระทะ แบบตรงกลางลึก ข้างๆ เป็นที่ดอน ไม่ควรทำการปลูกข้าวล้มตอซัง เพราะจะทำให้มีน้ำขังและจะทำให้ตอซังเน่า ต้นข้าวที่ปลูกครั้งแรกด้วยเมล็ดต้องแข็งแรงปราศจากโรคแมลง

เก็บเกี่ยวข้าวในระยะพลับพลึง โดยระบายน้ำออกจากแปลงนา ให้ดินมีความชื้นเหมาะสม ประมาณ 50% ทดสอบได้ด้วยการหยิบบดินในแปลงนานั้นเป็นลูกกระสุนได้แสดงว่าความชื้นเหมาะสม

การปลูกข้าวตอซัง จะเริ่มตั้งแต่หลังการเก็บเกี่ยวให้กระจายฟางคลุมตอซังทั่วแปลงนา ใช้ลูกยางย่ำตอซัง ประมาณ 4 เทียว ย่ำให้ราบติดกับพื้นดิน ฟางที่คลุมให้ราบเรียบ อย่าให้ตอซังกระดกขึ้นจากนั้นประมาณ 3-4 วัน ข้าวจะเริ่มแทงหน่อเล็กจากข้อที่ 2-3 หรือปลายตอซังออกมา

หลังย่ำตอซังเกษตรกรต้องตรวจสอบว่าฟางที่คลุมจุดใดหนาให้เอาออกคลุมบาง ๆ ปล่อยให้วัชโรจนกว่าหน่อข้าวงอกขึ้นมามี 2-3 ใบ ซึ่งอายุข้าวจะประมาณ 10 วัน นับจากวันย่ำฟาง สังเกตว่าการเจริญเติบโตจะแตกต่างกันกับข้าวหวานน่าน้ำนม โดยต้นจะใหญ่กว่า รากจะหนาแน่นกว่า หาดอาหารได้ดีกว่า ข้าวล้มตอซังที่สมบูรณ์ จะแตกหน่อ 3-4 หน่อ ต่อ 1 ต้นซัง

สูบน้ำเข้าแปลงนาและใส่น้ำหมักชีวภาพในอัตรา 200 ลิตรต่อพื้นที่ 15 ไร่ พอแฉะ แต่อย่าให้น้ำมากจะทำให้ฟางที่คลุมลอย หลังระบายน้ำเข้า 1 วัน ใส่ปุ๋ยสูตรเร่งการเจริญเติบโต และเร่งขบวนการย่อยสลายของตอซังและฟาง จากนั้นรักษาน้ำในนาไม่ให้รั่ว เพื่อไม่ให้ปุ๋ยที่ใส่สูญหาย จากนั้นก็คอยดูแลการเจริญเติบโตของต้นข้าวและรอวันเก็บเกี่ยว

การปลูกข้าวแบบล้มตอซังจะช่วยให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนในการเพาะปลูกได้มาก ขณะที่ผลผลิตที่ออกมาไม่ต่างจากการปลูกในครั้งแรก.

วันอังคาร ที่ 24 สิงหาคม 2553 เวลา 0:00 น

กองทุนชาวนา ใกล้เคียงจริง

ชาวนาคือกระดูกสันหลังของชาติ ผู้ที่มีบุญคุณต่อคนไทยทุกคนที่ปลูกข้าวให้เราได้มีกินอย่างไม่ออดอยาก แต่ทุกวันนี้ยังเห็นชาวนาออกมาประท้วงขอความเป็นธรรมอยู่ตลอดเพราะทำนาหลังสู้ฟ้า หน้าสู้ดิน แต่ไม่เคยลืมตาอ้าปากมีชีวิตที่สุขสบายอย่างอาชีพอื่นเขาเลย มีหน้าซำยังต้องเป็นหนี้สิน ชักหน้าไม่ถึงหลัง จนทำให้ลูกหลานชาวนาไม่มีคนไหนอยากจะสืบทอดอาชีพต่อจากบรรพบุรุษ เพราะมองไม่เห็นอนาคต...

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้มีความพยายามที่จะจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชาวนา เพื่อรักษาผลประโยชน์ให้กับชาวนาทุกคน ซึ่งขณะนี้ ความพยายามดังกล่าว เริ่มจะเป็นผลชัดเจน เมื่อคณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ ได้มีมติเห็นชอบตามที่กระทรวงเกษตรฯ เสนอเรียบร้อยแล้ว

นายธีระ วงศ์สมุทร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ขณะนี้ กระทรวงเกษตรฯ ได้ทำการยกร่างพระราชบัญญัติกองทุนสวัสดิการชาวนาไว้เรียบร้อยแล้ว โดยมี 7 หมวดที่สำคัญ ได้แก่ หมวด 1 ว่าด้วยเรื่องการจัดตั้งกองทุนและลักษณะของกิจการกองทุน หมวด 2 เรื่องการควบคุมและการบริหารจัดการของกองทุน หมวด 3 สำนักงานกองทุนสวัสดิการชาวนา หมวด 4 สมาชิกและสิทธิประโยชน์ของสมาชิก หมวด 5 การเงิน การบัญชีและการตรวจสอบ หมวด 6 การควบคุมกำกับกับการจัดการทุน หมวด 7 บทกำหนดโทษ

ร่างพระราชบัญญัติกองทุนสวัสดิการดังกล่าวมีทั้งสิ้น 57 มาตรา โดยขอยกตัวอย่างมาตราที่สำคัญ คือ องค์ประกอบของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการ ชาวนา มีชื่อย่อว่า คณะกรรมการ กสช. ทำหน้าที่ควบคุมและบริหารกิจการของกองทุน ซึ่งประกอบด้วยปลัดกระทรวงเกษตรฯ เป็นประธานกรรมการ และมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านข้าวและกฎหมายด้านละ 1 คน และด้านเศรษฐศาสตร์ การเงิน หรือการธนาคารอีกด้านละ 1 คน และที่สำคัญจะต้องมีผู้แทนชาวนา 6 คน

สำหรับกรอบแนวคิดที่สำคัญ ของการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชาวนา นั้นมีอยู่ 5 แนวทางหลักด้วยกัน คือ 1) เป็นสวัสดิการ เพื่อประโยชน์สำหรับสมาชิกที่ประกอบอาชีพทำนาโดยเฉพาะและมีรายได้แน่นอน 2) มีการเก็บเงินเข้ากองทุน โดยคำนวณจากฐานรายได้ของการจำหน่ายข้าวเปลือกในแต่ละปี 3) จัดให้มีสวัสดิการด้านอื่นๆ เช่น การจัดหาปัจจัยการผลิตและอื่นๆ ให้กับผู้ประกอบอาชีพทำนา 4) รัฐบาลสามารถพิจารณาเงินสมทบจากฐานภาษีรายได้ของผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับข้าว ซึ่งจะทำให้กองทุนมีความมั่นคงและยั่งยืนมากขึ้น 5) เป็นการสร้างแรงจูงใจให้ชาวนาเห็นว่าอาชีพทำนามีเกียรติศักดิ์ศรีและมั่นคง ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนรุ่นใหม่มีความรักและยึดถือการประกอบอาชีพทำนาต่อไป

กองทุนสวัสดิการชาวนาเปิดโอกาส ให้เกษตรกรสมัครเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจ โดยมีข้อจำกัดขั้นสูงของพื้นที่นา เพื่อป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์จากกองทุนดังกล่าว นอกจากนี้ กระทรวงเกษตรฯ จะเปิดรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสีย โดยเฉพาะชาวนาให้เข้ามามีส่วนร่วมในกำหนดรูปแบบการส่งเงินสะสมเข้ากองทุนให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ สิทธิประโยชน์ที่ชาวนาจะได้รับจากกองทุน เช่น เงินบำนาญชราภาพ เงินชดเชยกรณีทุพพลภาพและเสียชีวิต เงินสงเคราะห์บุตร รวมทั้งการจัดหาปัจจัยการผลิตโดยไม่ซ้ำซ้อนกับส่วนที่รัฐบาลจัดหาให้อยู่แล้ว

เช่น ค่ารักษาพยาบาล พร้อมกันนี้ กระทรวงเกษตรฯ จะเร่งหาวิธีบริหารจัดการกองทุนสำหรับสมาชิก บางรายไม่ให้เข้าช้อนกับกองทุนอื่น โดยจะศึกษาข้อมูลการจัด ตั้งกองทุนสวัสดิการสำหรับเกษตรกร แยกออก จากสวัสดิการพื้นฐานสำหรับประชาชนทั่วไปมาประกอบด้วย

...การที่รัฐบาลเห็นควรให้จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชาวนาขึ้นมานั้น เพื่อต้องการให้เป็นอาชีพที่มีศักดิ์ศรี เพราะเห็นว่าประเทศไทยมีชาวนามากถึง 3.7 ล้านครัวเรือนหรือ 15-17 ล้านคนหรือคิดเป็น 64% ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด โดยในแต่ละปีสามารถปลูกข้าวได้ผลผลิตมากถึง 30 ล้านตัน สร้างรายได้เข้าประเทศปีละ 180,000-200,000 ล้านบาท และมีการบริโภคในประเทศ คิดเป็นมูลค่าสูงถึง 230,000 ล้านบาท นอกจากนี้ ข้าวยังเป็นวิถีชีวิตของคนไทย และชาวนาเป็นอาชีพยากลำบากตากแดดตากฝน ฐานะยากจน ที่สำคัญชาวนามีอายุมากขึ้น ขณะที่คนรุ่นใหม่ปฏิเสธการสืบทอดอาชีพ หากสถานการณ์ยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไปจะทำให้อนาคตประเทศไทยอาจไม่มีผู้ทำหน้าที่เพาะปลูกข้าว จะก่อให้เกิดปัญหาด้านความมั่นคงทางอาหารของประเทศ และสูญเสียความเป็นผู้นำด้านข้าวของโลกในที่สุด.

วันอังคาร ที่ 04 พฤษภาคม 2553 เวลา 0:00 น

พลิกฟื้นนาร้างคืนนาดี ให้เกษตรกรขายแดนใต้

ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนใต้ของไทย ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่รบกวนการเยียวยาแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องด้วยเป็นปัญหาที่เรื้อรังมานาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการดำรงชีวิตที่ไม่ปกติสุข หรือแม้กระทั่งการประกอบอาชีพก็ค่อนข้างลำบาก

ดังนั้น รัฐบาลจึงได้กำหนดแผนพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลาและสตูลขึ้นมา โดยวางกรอบงานระยะยาวไว้ 4 ปี เริ่มตั้งแต่ ปี 2552-2555 มุ่งเน้นนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีมุสลิมเป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาความไม่สงบและเร่งรัดพัฒนาพื้นที่พิเศษจังหวัดชายแดนใต้ ยกระดับรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยจาก 64,000 บาทต่อปี เป็นไม่ต่ำกว่า 120,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และเพิ่มมูลค่าการผลิตภาคการเกษตรประมาณปีละ 10,600 ล้านบาท

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาภาคเกษตรภายใต้ แผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งนายธีระ วงศ์สมุทร รัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกษตรฯ กล่าวว่า แผนพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนใต้ในส่วนที่กระทรวงเกษตรฯรับผิดชอบ นั้นมีทั้งด้านพืช ประมง และปศุสัตว์ โดยเฉพาะด้านพืชนั้น ได้เน้นเรื่องการฟื้นฟูนาร้างเพื่อปลูกข้าว เป้าหมาย 2 แสนไร่ เนื่องจากที่ผ่านมาการปลูกข้าวในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่เพียงพอต่อ การบริโภคในท้องถิ่น เพราะมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น พื้นที่ที่เหมาะสมในการทำนามีน้อย พื้นที่ บางส่วนเป็นดินเปรี้ยวและดินเค็มทำให้ได้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ประกอบกับเกษตรกรหันไปปลูกพืช เศรษฐกิจตัวอื่นที่ให้ผลตอบแทน สูงกว่า

นอกจากนี้ ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ที่มีอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกษตรกร ไม่สามารถปลูกข้าวได้อย่างเต็มที่ เกษตรกรจำนวนมากได้ปล่อยที่นาให้กร้างว่างเปล่าและหันไป ประกอบอาชีพอื่นแทนส่งผลให้มีการสั่งซื้อข้าวจากจังหวัดอื่นมาบริโภคปีละไม่ต่ำกว่า 2,000 ล้านบาท

ดังนั้น เพื่อเป็นการฟื้นฟูนาร้างที่ถูกทิ้งร้างในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ทั้ง 5 จังหวัด ให้กลับมา เป็นแหล่งอาหารอย่างยั่งยืน สามารถบริโภคได้อย่างพอเพียงในครัวเรือน กระทรวงเกษตรฯ จึงได้จัด ให้มีโครงการฟื้นฟูนาร้างเพื่อการปลูกข้าวขึ้น โดยมีเป้าหมายดำเนินการใน 696 หมู่บ้าน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งขณะนี้เกษตรกรเข้าร่วม 912 ราย พื้นที่ 4,064 ไร่

รูปแบบการดำเนินงานของโครงการฟื้นฟูนาร้างเพื่อการปลูกข้าวขึ้นนั้นเป็นการบูรณาการ ระหว่างกรมการข้าว กรมพัฒนาที่ดิน และกรมส่งเสริมการเกษตร โดยกรมพัฒนาที่ดินรับหน้าที่ปรับ สภาพพื้นที่นาร้างให้มีความเหมาะสมสามารถทำการปลูกข้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ กรมการข้าว ให้การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวน 15 กก.ต่อไร่ และปุ๋ยเคมี 20 กก.ต่อไร่ ให้กับเกษตรกรที่ เข้าร่วมโครงการ พร้อมกันนี้กรมการข้าวจะร่วมมือกับกรมส่งเสริมการเกษตรในการถ่ายทอด เทคโนโลยีการปลูกข้าวที่เหมาะสมให้กับเกษตรกรต่อไป

“กระทรวงเกษตรฯ มีความมุ่งมั่นอย่างยิ่งว่าจะสามารถพลิกฟื้นผืนนาที่เคยเป็นอู่ข้าวอู่น้ำ ของพื้นที่ชายแดนใต้ ให้กลับคืนความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง เพื่อให้เกษตรกรสามารถทำนาควบคู่กับ การประกอบอาชีพอื่นได้อย่างยั่งยืน นำมาซึ่งการสร้างรายได้ที่มั่นคงต่อไปในอนาคต” นายธีระ กล่าว

นอกจากโครงการฟื้นฟูนาร้างเพื่อการปลูกข้าวแล้ว กระทรวงเกษตรฯ ยังได้ทำโครงการฟื้นฟู นาร้างเพื่อปลูกปาล์มน้ำมันขึ้นด้วย ซึ่งก็แล้วแต่ความสมัครใจของเกษตรกรในพื้นที่ 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ว่าต้องการจะปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ทิ้งร้างเพื่อประโยชน์ในการปลูกพืชชนิดใดนั่นเอง.

วันที่ 26 มกราคม 2552 01:00

ข้าวพื้นเมือง ข้าวแท้ ของไทย

โดย : ภัทรดา ฤทธิ์แดง, กมลพร สิทธิชัย

หลังจากข้าวกล้องเบียดตัวสู่ตลาดด้วยกระแสห่วงใยสุขภาพ ล่าสุดพบข้าวชื่อแปลก ๆ ถูกนำเสนอเพื่อเป็นทางเลือกใหม่ ข้าวสังข์หยด หอมมะลิแดง ฯลฯ

ก่อนซื้อข้าวสักถุงนอกจากราคา ยี่ห้อ ความอร่อยและหุงขึ้นหม้อแล้ว คุณเลือกจากอะไรอีกบ้าง...

ผู้ผลิต แหล่งที่มา หรือพันธุ์ ที่อาจพิมพ์กำกับไว้ตัวเล็กๆ ปลายถุง คนที่ใส่ใจตัวเอง คงต้องดูบ้างล่ะ แต่ครั้งจะให้ลึกลงไปอย่างไประยะไร พันธุ์ข้าวมาจากไหน เก็บเกี่ยวกันอย่างไร คงสุดวิสัยจริงๆ

แล้วถ้าไปให้ไกลถึง 'ข้าวพื้นเมือง' คงต้องถามตัวเองก่อนว่า เรารู้จักข้าวอะไรบ้าง นอกจากข้าวหอมมะลิ ข้าวกล้อง ข้าวเหนียว และข้าวสาลี!

แต่ถ้าเราคิดว่า มันคือ 'จานหลัก' ที่เราต้องกินทุกวัน เรื่องยิบย่อยพวกนี้ล้วนส่งผลต่อร่างกายทั้งสิ้น

'ข้าวพื้นเมือง' เรื่องพื้นพื้น (บ้าน)

'ข้าวพื้นเมือง' หรือ 'ข้าวพื้นบ้าน' กำเนิดจากการเพาะพันธุ์และคัดเลือกพันธุ์ข้าวที่ทรหดต่อแดดฝน เหมาะกับดินในท้องที่โดยฝีมือการคัดเลือกของชาวนาในท้องถิ่น ปลูกแล้วจึงเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ส่งต่อจากลูกสืบหลาน อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการกลายพันธุ์ของข้าวตามธรรมชาติเมื่อเพาะปลูกข้าวหลายๆ พันธุ์ในท้องนาเดียวกัน ข้าวสายพันธุ์เดิมก็แอบผสมปนกันเป็นข้าวพันธุ์ใหม่ แต่เมื่อไม่พอสายตาชาวนาผู้เฝ้าสังเกต ข้าวพันธุ์ใหม่ที่เกิดขึ้นจะถูกเก็บรักษาพันธุ์ไว้หว่านนาในฤดูต่อไป

ชื่อเรียกพันธุ์ข้าวที่ชาวนาพบจึงออกมาเป็นแบบบ้านๆ อย่างตาแห้ง หน่วยเขือ หอมมะลิแดง เล้าแตก แม่หม้ายคานหัก เจ๊กกระโดด ชัยนาทหรือชื่ออื่นๆ อีกสารพัน ซึ่งอาจตั้งตามสถานที่สีเปลือกและอีกร้อยแปดสุดแต่ชาวบ้านจะคิดสรรค์

การคัดเลือกพันธุ์ข้าว ไม่ใช่ผู้ปลูกเท่านั้นที่ทำการเก็บรวบรวมเพื่อหาสิ่งที่ดีที่สุด ทางราชการเอง เริ่มอย่างเป็นทางการในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้จัดประกวดสายพันธุ์ข้าว เพื่อยกระดับมาตรฐานการส่งออกข้าวของไทย ให้นำพันธุ์ดีมาปลูก และส่งออกต่างประเทศต่อไปตั้งแต่ พ.ศ.2441

แต่ปัจจุบัน ข้าวพื้นเมืองถูกแย่งตำแหน่งด้วยข้าวพันธุ์ผสมที่ทางราชการส่งเสริม ตามมาด้วยการหนุนนำจากบริษัทภัยรายใหญ่ ทำให้สายพันธุ์ส่วนใหญ่ไม่อยู่ในกำมือของเกษตรกรอีกต่อไป แต่ต้องตามง้อบริษัทตั้งแต่ซื้อเมล็ดพันธุ์ ยาปราบศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี วิถีแห่งชีวิตเดิมๆ จึงกลายเป็นฝันกลางวันกลางทุ่งที่แห้งผาก เพราะดินเสื่อมคุณภาพจากสารเคมี

ตั้งหลักไมล์ให้ข้าวพื้นเมือง

วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ ผู้อำนวยการมูลนิธิชีววิถี(ไบโอไทย) ให้เหตุผลสี่ข้อว่าทำไมต้องกลับมามองหาข้าวพันธุ์พื้นเมือง

เหตุผลประการแรก คือ การผสมพันธุ์ข้าวสมัยใหม่เน้นผลผลิตต่อไร่ แต่ไม่ให้ความสำคัญด้านอื่น

“การปรับปรุงพันธุ์ข้าวสมัยใหม่เน้นอย่างเดียวคือ การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ เพื่อให้เป็นอาหารเพียงพอแก่ประชากรโลก เวลาขายเป็นเงินจะได้เยอะๆ แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญด้านอื่นเลย เช่น สภาพแวดล้อม หรือโภชนาการข้าว ซึ่งได้รับความสนใจน้อยมาก”

ประการต่อมา ข้าวสมัยใหม่ทำลายฐานพันธุ์ข้าวพื้นเมือง หากไม่มีการอนุรักษ์ข้าวพันธุ์พื้นเมือง ฐานพันธุ์กรรมข้าวจะแคบลงจนไม่หลงเหลือสายพันธุ์กรรม ที่จะนำมาเชื่อมต่อเพื่อปรับปรุงพันธุ์ในอนาคต

ตามมาติดๆ ด้วยเหตุผลสองประการสุดท้ายที่วิฑูรย์บอกว่า เราต้องกลับมาหาข้าวพื้นเมือง ก็เพื่อป้องกันการผูกขาดพันธุ์ข้าวในระยะยาว ทั้งยังตอบรับกับกระแสเกษตรอินทรีย์ออร์แกนิกผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ ในยุคที่ใครต่อใครเริ่มหันมาใส่ใจสุขภาพมากขึ้น

“ปัจจุบันพันธุ์ข้าวอยู่ในมือของบริษัทใหญ่ๆ ที่เป็นเมืองขึ้นของต่างชาติ ระยะยาวถ้าเกิดผูกขาด เกษตรกรจะไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ จึงต้องจริงจังกับการฟื้นข้าวพื้นเมืองขึ้นมา เพื่อต่อสู้และฟื้นคุณค่าด้านต่างๆ ของข้าวกลับคืน ทั้งโภชนาการ ทั้งการไม่พึ่งพาเคมี ข้าวพันธุ์ใหม่ที่ถูกปรับปรุงต้องใช้ยาฆ่าแมลง แต่ข้าวพื้นเมืองใช้ปุ๋ยอินทรีย์และแข็งแรงกว่า” วิฑูรย์คร่ำหวอดในวงการข้าวบอก

ด้าน เดชา ศิริภัทร ผู้อำนวยการมูลนิธิข้าวขวัญ จังหวัดสุพรรณบุรี หนึ่งในองค์กรเอกชนที่สนับสนุน ให้เกษตรกรเพาะปลูกตามแนวเกษตรอินทรีย์ และพัฒนาสายพันธุ์ข้าวด้วยตนเอง บอกว่า ทุกวันนี้ชาวนาทั่วไปต้นทุนสูง ต้องเป็นหนี้เพราะทำพันธุ์ข้าวเองไม่เป็น จึงต้องไปซื้อพันธุ์ข้าวมา แถมยังจะต้องเสียค่าปุ๋ยค่ายาเพิ่มอีกต่างหาก ทำให้ต้นทุนสูงแต่ผลผลิตคุณภาพต่ำ กำไรลด

“รัฐบาลกลับไปส่งเสริมให้ปลูกข้าวพันธุ์ลูกผสม ทั้งที่บริษัทใหญ่คุมพันธุ์หมด ชาวนาที่ปลูกก็ต้องซื้อพันธุ์ตลอดทุกฤดู เพราะพันธุ์ข้าวลูกผสมพวกนี้ เก็บพันธุ์ไว้ปลูกต่อเองไม่ได้ มันจะกลายหมดราคาก็อยู่ที่ตันละ 150,000 บาท ทั้งที่ชาวบ้านทำพันธุ์เองต้นทุนแค่ตันละ 6,000-7,000 บาท” เดชา แจกแจง

ส่วนสนนราคาของพันธุ์ข้าวจากกรมการข้าวที่มีบริการจำหน่ายพันธุ์ ให้เกษตรกรนำไปปลูก หว่าน ราคาอยู่ที่กิโลกรัมละประมาณ 20 บาท

“ตอนนี้ชาวบ้านซื้อพันธุ์ข้าว 20 กว่าบาทยังเป็นหนี้เป็นสินขนาดนี้ คิดดูว่าถ้าต้องไปซื้อพันธุ์ข้าวราคาขนาดนั้นมาปลูกจะเป็นอย่างไร ถ้าเขาผูกขาดได้” เดชาจารย์ในถึงปัญหาเรื้อรัง

ยังไม่รวมค่าปุ๋ยค่ายาที่จะค่อยๆ เพิ่มสัดส่วนปริมาณมากขึ้น เพราะเดชาเปรียบเทียบว่าข้าวที่ใช้ปุ๋ยเคมีก็เหมือนคนกินเหล้าติดบุหรี่ ยิ่งใช้มีแต่ยิ่งต้องเพิ่มปริมาณมากขึ้นเพราะดินเสื่อมสภาพ ข้าวก็อ่อนแอลงเหมือนคนติดยา ต้นทุนทับถมขึ้นไปในขณะที่ราคาข้าวไม่ได้เพิ่มขึ้น

“บางคนบอกว่าไม่มีทางหροก ปลูกโดยไม่ใช้ปุ๋ยใช้เคมีผลผลิตต่ำแต่มันทำได้ ไม่ต้องกลัวเลยว่าจะไม่มีข้าวกิน ลองมาดูที่นี่สิ เผลอๆ ได้ผลผลิตมากกว่าใช้ปุ๋ยใช้เคมีด้วยซ้ำ” เดชาทำให้พิสูจน์

ต่างมุมมองมอง

ดูเผินๆ ข้าวพื้นเมืองอาจมีแต่เมล็ดๆ ควรสนับสนุนให้ปลูกในวงกว้าง แต่เมื่อมองจากอีกด้าน ความผันนี้ก็ดูเหมือนจะเลื่อนลอย ไกลความจริง

“เทียบเป็นเปอร์เซ็นต์กำลังการซื้อมันศูนย์จุดกว่า เป็นแค่จุดเล็กๆ อย่างวัยทำงานอาจไม่ทานตลาดอาหารประเภทนี้มักเป็นคนเกษียณ คนมีเวลาว่างหรือให้ลูกหลานบริโภค ตลาดหลักคงไม่สนใจเพื่อการพาณิชย์ก็ไม่น่ามีคนมาทำลักษณะนี้” ทวีพันธ์ ซื่อต่อศักดิ์ เจ้าของบริษัทมิราเคิลไรซ์ จำกัด ผู้ทำธุรกิจเกี่ยวกับการจัดจำหน่ายและส่งออกข้าวทั้งในและต่างประเทศ ชี้

แม้ข้าวพันธุ์พื้นเมืองจะแข็งแรง ทนแล้งทนฝน ไม่ต้องใช้สารเคมี แต่ข้อด้อยคือ สามารถให้ผลผลิตได้แค่ปีละ 1-2 ครั้ง เท่านั้น แตกต่างจากข้าวพันธุ์ใหม่ที่สามารถปลูกให้ผลผลิตได้สามถึงสี่ครั้งต่อปี

“ข้าวสายพันธุ์ดั้งเดิม มันเป็นข้าวที่ถูกต้องตามฤดูกาล ซึ่งสมัยนี้เรารอฤดูกาลไม่ได้หροก 1 ปีทำ 1 ครั้ง แต่ภาคกลางเรา 1 ปีทำ 3-4 ครั้ง มันต้องเป็นเพื่อการพาณิชย์ คนเราแค่หนึ่งวันเราทำอะไรตั้งมากมายกายกอง จะมารอ 1 ปีเพื่อรอฝนตก ทั้งที่ฝนทุกวันนี้ก็ไม่ได้ตกตามเวลา” หม่อมเจ้าของบริษัททั้งไว้ให้คิดต่อ

ทวีพันธ์บอกอีกด้วยว่า เป้าหมายของการกินข้าว คือการหาอาหารใส่กระเพาะให้อิ่มท้อง และคนไม่เลือกหροกว่าจะเป็นข้าวอะไร

“มาถึงหน้าร้านข้าวแคง ข้าวอะไรก็ตักใส่ปาก รับประทานเพื่อสั่งาน ที่สำคัญวัยแรงงานเป็นตลาดใหญ่ของประเทศด้วย”

แต่ก็มีการเสนอมุมมองของนักเคลื่อนไหวจากมูลนิธิชีววิถีที่มองว่า ภายใต้สภาวะที่คนสนใจสุขภาพมากขึ้น คนต้องการข้าวที่ปลูกโดยไม่ใช้สารเคมี ข้าวพื้นเมืองจึงได้รับการยอมรับมากขึ้น

“อย่างข้าวหอมมะลิแดงที่คนนิยมมากขึ้น ข้าวสังข์หยดจากพัทลุงที่มีการสั่งซื้อขายในตลาดท้องถิ่นหรือการเข้ามาทำตลาดเฉพาะของตลาดข้าวเหนียวที่อุบลก็มีความเป็นไปได้มากขึ้นที่พันธุ์เมืองจะสามารถแข่งกับข้าวพันธุ์ผสม” วิฑูรย์

แนวคิดของวิฑูรย์ยังมองเห็นถึงโอกาสโตขึ้นของข้าวพื้นเมืองไทย ที่จะเข้ามามีส่วนแบ่งทางตลาด แข่งกับข้าวพันธุ์ลูกผสม เหมือนที่ วิฑูรย์ เรื่องเลิศปัญญากุล รองประธานและกรรมการมูลนิธิสายใยแผ่นดินและกรีนเนท องค์กรซึ่งดำเนินงานเกี่ยวกับการเปิดตลาดพืชปลอดสารพิษ บอกเล่าเกี่ยวกับตลาดนี้ว่า

“เป็นการตื่นตัวเรื่องอาหารพื้นถิ่น เราอยากหาของพื้นบ้านมาบริโภคมากขึ้น หลังค้นพบคุณค่าทางโภชนาการ โดยผู้บริโภคส่วนมากจะเป็นคนที่มีการศึกษา และสนใจสุขภาพ”

คำบอกเล่าแ่งบวกรยังมีอีกเมื่อสอบถามเกษตรกร ผู้ปลูกข้าวพื้นเมืองหลายสายพันธุ์ที่จังหวัดยโสธร บุญสม มาดขาว เล่าว่า

“เพิ่งเปลี่ยนมาปลูกข้าวพื้นเมืองเมื่อ 5 ปีที่แล้ว เพราะข้าวพื้นเมืองสามารถแปรรูปสร้างมูลค่าแก่ข้าวได้สูงขึ้น และปัจจุบันก็ผลิตไม่ทันแล้วและที่ไม่ปลูกข้าวลูกผสมอื่นๆ เพราะมันล้นตลาดเกินไป”

แต่ในความเป็นจริง เมื่อเดินสำรวจตามห้างสรรพสินค้าชั้นนำต่างๆ หลายแห่งพบชั้นวางสินค้าผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก [organic] โดยเฉพาะ แต่ในส่วนของการปลูกข้าวพื้นเมือง มีเพียงข้าวหอมมะลิแดง และข้าวสังข์หยดจากจังหวัดพัทลุงเท่านั้นที่เบียดพื้นที่ขึ้นมาเป็นฮีโร่ ออกหน้าเทียบเคียงกับหอมมะลิทุ่งกุลารั้ว ทว่าเมื่อสำรวจในดีสเคิร์ทส์โทรศัพท์ทั้งหลาย ร่องรอยของข้าวพื้นเมืองมีเพียงชนิดเดียวคือข้าวหอมมะลิ อันเป็นข้าวที่มีต้นกำเนิดมาจากสายพันธุ์พื้นเมือง ก่อนจะปรับตัวพัฒนามาครองตลาดข้าวทุกหัวระแหง

แล้วอย่างนี้จะบอกได้ไหมว่า ตลาดข้าวพื้นเมืองกำลังจะโต หรือเป็นเพียงอีกกระแสหนึ่งที่พัดมาและจะผ่านไป...

ชื่อข้าว(ว)ใครอย่าแตะ...

การตั้งชื่อข้าวพันธุ์พื้นเมืองไม่ใช่เรื่องเล่นๆ หลายชื่อสะท้อนความขำคิดขำสังเกตของชาวบ้านสมัยก่อน เช่น

- ชื่อที่ตั้งเพื่อแสดงความรักชาติ : กุบ้านกุเมือง กุเมืองหลวง กษัตริย์ในหลวง สมเด็จ
- ชื่อบอกความหมาย : แขกทั้งเดียว ขอมไบลาน พญาหยุดรถ พญาหยุดช้าง พม่าแหกคุก แม่ยายข้า แม่หม้ายคานหัก ลอยขอหอก สำเภาลอย ตะเภาทอง ตะเภาแก้ว ตะวันขึ้น เจ็กกระโดด เล้าแตก
- ชื่อสถานที่ : ภาพสินธุ์ ชัยนาท ชุมพร เชียงใหม่ เพชรบูรณ์ มหาสารคาม กันตัง แก่งคอย นาโพธิ์ ตลิ่งชัน บางพระ บ้านนา โคกโพธิ์
- ชื่อตามเครื่องประดับ : กำไล เข็มเงิน เข็มทอง เข็มเพชร ปิ่นทอง สังวาล
- ชื่อตามลักษณะเมล็ด : ก้นจูด ก้นงอน ข้าวป้อม ข้าวลาย เมล็ดสั้น เมล็ดเล็ก เมล็ดยาว
- ชื่อตามสีเปลือก : ขาว เขียว แดง ดำ ม่วง เหลือง
- ชื่อคน : บุญมา บุญมี เนียง อินตา ตาเชื้อ ตาเรือง ตาแมน สุรพล เพชรรา แจ็กเฮง จินตรา จันทรา คุณอาจ ลุงฉ่อย ยางผุด นางปรุง นางฝ้าย
- ชื่อผลไม้ : ช่อละมุด ช่อลางสาต ช่อมะพร้าว มะขาม มะม่วง มะปราง
- ชื่อดอกไม้ : กระดังงา มะลิ ลำเจียก จำปี จำปา ดอกแก้ว ดอกพะยอม ดอกพุด ดอกรัก ดอกประดู่ บังหลวง บัวขาว บัวแดง
- ชื่อสัตว์ : จิ้งหรีด นกเขา นกกระทา นกเอี้ยง ปลาชีวาขาว ปลาบุญ ปลาหลด ปลาไหล หางกระรอก หางชะมด หางช้าง หางนกยูง หางนาค หางม้า หางหมาใน หางหมู

เสียงเล็ก ๆ จากคนกิน

จักรกฤษณ์ พูนสวัสดิ์กิติกุล คนทำงานในมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติที่ติดต่อซื้อข้าวจาก บุญสม มาดขาว โดยตรง จนเดี๋ยวนี้ ทำตัวเป็นยี่ปู้จ๋าเป็นนำไปกระจายต่อให้คนในละแวกบ้าน (เพราะสิ่งที่เป็นร้อยกิโลกรัม)

"เริ่มจากพ่อเป็นโรคเบาหวานแล้วหาข้อมูลลองซื้อมาทาน อาการก็ดีขึ้น ผมคิดว่าตลาดกลุ่มนี้จะโต เพราะต่อไปสังคมไทยคนแก่จะมากขึ้น ที่จริงข้าวพวกนี้ก็ได้แพงเกินไป ตกกิโลกรัมละประมาณ 50 บาท นับว่าสู้กับข้าวถุงละสิบบาทนั้นแหละ เพราะเมื่อเทียบคุณค่าด้านอาหารและรสชาติที่ดีแล้ว นับว่าคุ้มมาก ไม่ได้เพิ่มรายจ่ายเท่าไร"

ใครเก็บพันธุ์ข้าว?

"มีอยู่ 2 ทาง ทางแรก เก็บในธนาคารพันธุ์ข้าวของทางรายการเพื่อผสมพันธุ์แช่เย็นไว้รวบรวมได้กว่า 20,000 ตัวอย่างพันธุ์ บางส่วนอาจเป็นสายพันธุ์เดียวกันที่มีชื่อพ้องกัน คาดว่าจะจำแนกได้ราวๆ 4,000 สายพันธุ์ กับอีกสาย จากนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในช่วงปี 2549-2551 ได้กว่า 200 สายพันธุ์" ข้อมูลจาก วิฑูร เลี่ยนจำรูญ

'หนาว' สะท้อนรวง

ลมหนาวสะท้อนรวงในช่างอาทิตย์สองอาทิตย์ที่ผ่านมา ทำอะไรข้าวพันธุ์พื้นเมืองไม่ค่อยได้ เพราะอาการหนาวสะท้อนรวงจนต้นเหลืองดีช้านั้น เป็นแค่เฉพาะข้าวนาปรัง

"ข้าวพันธุ์พื้นเมืองเป็นข้าวนาปี ส่วนใหญ่ให้ผลผลิตในช่วงเดือนตุลาถึงธันวา ดังนั้นอากาศที่เย็นจัดในช่วงที่ผ่านมาไม่ส่งผลกระทบต่อข้าวพันธุ์พื้นเมือง เพราะส่วนใหญ่เก็บเกี่ยวผลผลิตไปหมดแล้ว จะมีเหลือเป็นบางสายพันธุ์ในภาคใต้ที่ให้ผลผลิตช่วงมกราคมถึงกุมภาพันธ์ แต่ก็ไม่ใช่ปัญหาอยู่ดี เพราะข้าวพันธุ์พื้นเมือง มักชอบอากาศเย็น" สุขสันต์ กันตริ หนุ่มประจำมูลนิธิข้าวขวัญ ยืนยันจากประสบการณ์

แถมยังแนะอีกว่า การจะแก้ปัญหาห่มผ้าให้ข้าวหายหนาว ในระยะยาวต้องแก้ทั้งระบบ ทั้งส่วนของสายพันธุ์ข้าวและระบบการเพาะปลูก ซึ่งมูลนิธิฯ ทดลองแล้วพบว่าข้าวที่ปลูกในระบบอินทรีย์จะทรหดอดทนต่ออากาศมากกว่า ต่อให้ไม่ใช่พันธุ์พื้นเมืองเดิมก็ตามที่

วันที่ 23 พฤษภาคม 2554 06:00

เมล็ดพันธุ์ : อธิปไตยในไร่นา

โดย : ชุตินา ชื่นเจริญ

จุดประกายเสนอซีรีส์3ตอน"การเดินทางของเมล็ดข้าว" เบื้องหลังความอึดอ้อยย่นที่ไม่ได้ง่ายและงามราวกับใส่ปุ๋ยเคมี ประเดิมตอนแรกด้วย "เมล็ดพันธุ์"

มีหลักฐานว่าคนไทยทำนามากกว่าห้าพันปี แต่เพียงไม่กี่ทศวรรษหลังชาวนาไทยเป็นหนี้และติดอยู่ในวงจรอุบาทว์ เชื่อหรือไม่ว่าจุดเริ่มต้นของปัญหาอยู่ตรงสิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่า "เมล็ดพันธุ์" นี่เอง

"กินข้าวหรือยัง" คำทักทายแบบไทยๆ ที่สะท้อนนิสัยใจคอและความอุดมสมบูรณ์ของข้าวปลาอาหารเมื่อครั้งอดีต อาจกลายเป็นเพียงมรดกทางภาษาที่เจือจางด้วยข้อเท็จจริง เช่นเดียวกับคำว่า "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" หากว่าสถานการณ์ข้าวยังดำเนินไปตามครรลองที่เป็นอยู่

บางทีอาจจะดีกว่าหากใครต่อใครหันมาทักทายกันด้วยคำว่า "กินข้าวอะไรมา" เพราะนั่นจะเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ สำหรับอนาคต"ข้าว" อาหารหลักของคนไทย

เรื่องนี้คงไม่มีใครให้ความกระจ่างได้ดีเท่ากับพอบุญส่ง มาตรขาว ชาวนาอีสาน ผู้เป็นต้นแบบของการประกาศอิสรภาพในไร่นาของตนเอง

ย้อนหลังไปกว่าสิบปี พอบุญส่ง ออกเดินทางจากบ้านเกิดในอำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธรด้วยหัวใจที่เปี่ยมไปด้วยความหวัง ปลายทางไม่ใช่ทำเนียบรัฐบาลอย่างที่เพื่อนเกษตรกรปฏิบัติสืบเนื่องกันมาแทบทุกปี

ที่แห่งนั้นคือ เวทีแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ของชาวนาที่หันหลังให้กลับเกษตรเชิงเดี่ยว พอบุญส่งมองหาเมล็ดพันธุ์พื้นบ้านที่เหมาะสมกับผืนนามรดกที่บ้านกำแมด ด้วยเหตุผลง่ายๆ คือ "ไม่มีเมล็ดพันธุ์พื้นบ้านหลงเหลืออยู่ในพื้นที่อีกแล้ว"

การออกตามหาเมล็ดพันธุ์ของชาวนาคนหนึ่ง อาจฟังดูน่าเศร้า ทว่าสำหรับคนที่กำลังจมดิ่งอยู่ในวังวนของหนี้สินและปัญหาสุขภาพ นี่คือการก้าวแรกของการคืนศักดิ์ศรีให้กับตนเองบนพื้นฐานของเกษตรกรรมยั่งยืน

เมล็ดพันธุ์ที่หายไป

สำหรับคนทั่วไป "ข้าวหอมมะลิ" จะเป็นข้าวไทยสายพันธุ์เดียวที่รู้จักและภาคภูมิใจ

ทว่ากับชาวนาดั้งเดิมแล้ว ข้าวมีหลากหลายสายพันธุ์แตกต่างกันไปตามพื้นที่เพาะปลูก บางชนิดเหมาะกับนาลุ่ม บางชนิดเหมาะกับนาดอน บางชนิดอายุการเก็บเกี่ยวสั้น บางชนิดอายุปานกลาง นาในอดีตจึงปลูกข้าวมากกว่าหนึ่งพันธุ์ นอกจากจะทำให้สามารถจัดสรรแรงงานได้เพียงพอในการเก็บเกี่ยว ยังทำให้มีข้าวกินตลอดทั้งปี

ข้าวดำรงอยู่ในสังคมไทยมานานนับพันปี มากกว่าการเป็นอาหาร คือมิติทางวัฒนธรรมที่เชื่อมร้อยอดีตกับปัจจุบัน คนในครอบครัวชุมชนให้ฟังพาอาศัย โดยเฉพาะคนที่ได้ชื่อว่า “กินข้าวหม้อเดียวกัน”

กระทั่งการปฏิวัติเขียวเริ่มต้นขึ้นเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว สถาบันวิจัยข้าวได้ส่งข้าวพันธุ์ใหม่ที่ให้ผลผลิตมากกว่าเดิมไปยังไร่นาทั่วประเทศ เพื่อให้ข้าวเป็น “สินค้า” ที่สมบูรณ์แบบ

พอบูญส่งแล้วว่า แรกๆ คนก็ยังไม่นิยมมากนัก เพราะข้าวพันธุ์ใหม่ถอนกล้ายาก

“พอประมาณปี 2520 ตลาดขยายตัวขึ้น ข้าวที่ตลาดมีความต้องการคือข้าวเม็ดเรียวยาว เม็ดยาวก็เริ่มมีข้าว กข. ข้าวหอมมะลิ เข้ามา ราคาที่สูงขึ้นเป็นแรงจูงใจให้คนทิ้งข้าวที่เคยใช้ เมล็ดพันธุ์ที่เคยเก็บไว้ก็เริ่มหายไป”

พร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง คือสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะข้าวพันธุ์ใหม่เหล่านี้ตอบสนองต่อปุ๋ยเคมีเท่านั้น หลังจากพวกมันรุกรานไปทั่วทุกหัวระแหง ใช้เวลาไม่ถึงทศวรรษ ปรกาศแห่งความหวังจากปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นก็ดับวูบลงพร้อมกับต้นทุนที่สูงขึ้นเรื่อยๆ

“ปุ๋ยต้องใช้เพิ่มขึ้นทุกปีจากเดิมที่นา 20 กว่าไร่ ใช้ปุ๋ยไม่เกิน 4-5 กระสอบก็กลายเป็น 6, 7, 8 กระสอบ จนสุดท้ายต้องใช้ถึง 15-20 กระสอบ แล้วก็เริ่มมีหญ้า มีเพลี้ยกระโดด มีหนอน มีแมลงอะไรขึ้นมา ต้องหาอย่างอื่นมาเพิ่มอีก ผลก็คือกบเขียดปูปลาในนาในนาตายไปด้วยกัน สิ่งแวดล้อมเริ่มเจอปัญหา”

ที่ย่ำแย่ที่สุดคือสุขภาพ พอบูญส่งแล้วว่าระยะหลังเริ่มวิ่งเวียนศีรษะแน่นหน้าอก ไม่สบายบ่อย จึงตัดสินใจเปลี่ยนวิธีการผลิตไปสู่การทำเกษตรอินทรีย์

แม้หนี้สินหลักล้านจะสร้างความยากลำบากในช่วงต้น แต่ด้วยความมุ่งมั่นและทุ่มเท หลังจากเมล็ดพันธุ์พื้นบ้านจากเพื่อนชาวนาต่างถิ่นได้ถูกหว่านลงไปบนผืนดิน ข้าวมะลิแดงแห่งอำเภอกุดชุมได้มอบชีวิตใหม่ในฐานะเกษตรกรตัวอย่างให้กับพอบูญส่ง

ปราชญ์อีสานผู้จุดประกายความหวัง ให้กับชาวนานับล้านครอบครัว ที่ยังจมอยู่ในกองหนี้สิน และคำโฆษณาชวนเชื่อของบริษัทผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ ส่งเสียงไปถึงเพื่อนชาวนาด้วยความเป็นห่วง

“ชาวนาเฮา ถ้าต้องพึ่งเมล็ดพันธุ์จากบริษัทผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ ก็ถึงจุดที่เขาจะบีบก็ตาย จะคลายก็รอด”

ทว่าเสียงที่สะท้อนกลับมานั้น กลับตอกย้ำถึงความเจ็บช้ำน้ำใจที่ยังไม่ได้รับการเยียวยา

“เมล็ดพันธุ์พื้นบ้านเขาบอกว่าไม่ดี ต้องซื้อเมล็ดพันธุ์จากบริษัท ปุ๋ยชีววิ ชีควาย มันไม่ได้ผล ต้องใช้ปุ๋ยเคมี เสร็จแล้วชาวนาก็ต้องหอบข้าวไปที่โรงสี ถามว่า...ข้าวของฉันราคาเท่าไร”

“เราเสียอธิปไตยไปแล้วใช่ไหม...ชาวนา”

ข้าวไทยในวิกฤตอาหาร

“กินข้าวอะไร” คำถามง่ายๆ ที่แม้จะคาดหวังคำตอบว่าข้าวแม่แดง ข้าวพญาสีมแดง ข้าวดอกอี ข้าวคำผาย ข้าวเจ้าแตก หรือสารพัดชื่อแปลกหูของข้าวพื้นบ้านที่ได้รับการอนุรักษ์กว่า 20,000 พันธุ์

แต่คำตอบที่ได้คงวนเวียนอยู่แค่ ข้าวหอมมะลิ ข้าว กข. ข้าวชัยนาท

“พื้นที่ปลูกข้าว 60 กว่าล้านไร่ในบ้านเรา ครึ่งหนึ่งปลูกข้าวแค่ 2 สายพันธุ์ คือ หอมมะลิ กับ ชัยนาท, 90 เปอร์เซ็นต์ปลูกข้าวประมาณ 15 สายพันธุ์ ซึ่งทั้งหมดเป็นพันธุ์ลูกผสมที่ต้องใช้ปุ๋ยและ ยาฆ่าแมลง”

วิทยุรีย์ เลียนจำรูญ จากมูลนิธิชีววิถี ให้ข้อมูลพื้นฐาน ก่อนจะยืนยันว่า พันธุกรรมคือหัวใจ สำคัญของความมั่นคงทางอาหาร

“ฐานเรื่องพันธุกรรมเป็นจุดตั้งต้นของการกำหนดแบบแผนการผลิต เพราะฉะนั้นถ้าพันธุ์พืช ไม่ได้อยู่ในมือของเกษตรกร ผ่องถ่ายไปอยู่ในมือของภาควิยาศาสตร์คือหน่วยงานของรัฐ ทำยี่สุดมันก็ถูกผ่องถ่ายไปยังบริษัท แบบแผนการผลิตก็จะถูกกำหนดโดยบริษัท รวมถึงชะตากรรม ของเกษตรกรด้วย”

นั่นคือคำอธิบายว่า ทำไมราคาข้าวที่สูงขึ้นเป็นประวัติการณ์ จึงไม่อาจทำให้ชาวนาลืมตา อ้าปากได้

“แต่เดิมต้นทุนการผลิตข้าว ประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์ แต่พอมาเป็นข้าวลูกผสมจะขึ้นไปถึง 35 เปอร์เซ็นต์ ไม่รวมค่าปุ๋ยค่ายา แต่อันนี้ไม่ใช่ทั้งหมด ปัจจัยที่มีผลเยอะตอนนี้ก็คือฐานทรัพยากรอื่น เช่น เรื่องที่ดิน ในภาคกลาง เกษตรกรที่เป็นผู้เช่านาประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ ทั้งประเทศมีคนที่ต้อง เช่านาประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ ขณะที่ค่าเช่าเพิ่มสูงขึ้นเกือบ 3 เท่า”

นอกจากนี้ปัญหาที่ซ้อนทับเข้ามาก็คือราคาค่าน้ำมันและพืชอาหารที่มีแนวโน้มแพงขึ้น นายทุนเริ่มสนใจพื้นที่เกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกพืชพลังงาน ทำให้มีการแย่งใช้ทรัพยากรภาค เกษตรมากขึ้น

“ตรงนี้ถ้าจัดการไม่ดี มันก็คือวิกฤติที่ดีนี่เอง” วิทยุรีย์ แสดงความกังวล

เมื่อราคาข้าวหักกลบลบหนี้แล้วขาดทุน ที่ดินก็หลุดไปจากมือชาวนา การก้าวเข้ามาของ บริษัทยักษ์ใหญ่ทั้งสัญชาติไทยและข้ามชาติที่เล็งเห็นกำไรจากพืชอาหาร กำลังจะเปลี่ยนชาวนาให้ กลายเป็นแค่ “เกษตรกรรับจ้าง” ซึ่งนั่นหมายถึงคนเพียงไม่กี่กลุ่มคือ ผู้ครอบครองความมั่นคงทาง อาหารของคนทั้งประเทศ

“ตอนนี้ต้องยอมรับว่า คนที่ถือครองอาหารในสังคมไทยมีไม่กี่บริษัท แม้แต่ข้าวก็มีคนที่ถือไว้ แล้วเป็นส่วนใหญ่จะเหลืออยู่กับเกษตรกรบ้างเล็กน้อย ความน่าเป็นห่วงก็คือบริษัทไม่กี่บริษัทนี้แหละ ที่บอกว่าราคาอาหารวันนี้เท่าไร ไม่ใช่เกษตรกรหรือผู้บริโภค” สุเมธ ปานจำลอง ผู้ประสานงาน โครงการเสริมสร้างอธิปไตยทางอาหารฯ สกว. ตั้งข้อสังเกต

ล่าสุดธนาคารโลกคาดการณ์ว่าหากราคาข้าวและพืชอาหารพุ่งสูงขึ้นอีก 10 เปอร์เซ็นต์ จะ ผลักดันให้ประชาชนประมาณสิบล้านคนทั่วโลก ลงไปอยู่ต่ำกว่าเส้นความยากจน

ปัญหาสังคม การแย่งชิงทรัพยากรจะรุนแรงขึ้น บางคนเริ่มจินตนาการถึงสงครามที่มีชนวน เหตุจากอาหาร หลายประเทศคิดถึงการพึ่งพาตนเองในเรื่องอาหาร แล้วอะไรคือทางออกของ สังคมไทย

อิสรภาพทางพันธุกรรม

เมล็ดข้าว ทั้งกลมสั้น เรียวยาว หน้าตาสีสันแตกต่างกันไป คือมรดกล้ำค่าที่พ่อบุญส่งและชาวบ้านในเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนไม่เพียงถนอมรักษา แต่ยังพัฒนาต่อยอดจนได้รับการยอมรับจากสถาบันวิชาการ

“ข้าวมะลิแดงนี้มีงานวิจัยรับรองว่ามีคุณค่าทางโภชนาการสูง กินแล้วไม่เป็นเบาหวาน” คำบรรยายสรรพคุณนี้แม้จะชวนให้หลายคนสนใจซื้อหาไปเป็นเสบียง แต่ปัญหาของการทำเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะกลุ่มที่ปลูกข้าวพันธุ์พื้นบ้านก็คือ การตลาด ที่ไม่อาจเชื่อมระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึง

ดังนั้นแม้จะถกมองด้วยความคาดหวังว่า จะเป็นทางเลือกที่ตอบโจทย์ทั้งคนปลูกข้าวและคนกินข้าวที่รักสุขภาพ แต่การเติบโตแบบค่อยเป็นค่อยไป ของเกษตรกรรมแบบยั่งยืน เทียบไม่ได้เลยกับการก้าวกระโดดของกลุ่มทุนด้านการเกษตร

ยิ่งไปกว่านั้น บริษัทเหล่านี้ยังพยายามผลักดันอย่างหนัก ให้เกิดการยอมรับการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวลูกผสม หรืออีกนัยก็คือ การผูกขาดตลาดเมล็ดพันธุ์

“กฎหมายเมล็ดพันธุ์ ปี 2518 ถูกออกแบบมาโดยฐานคติที่ว่าเกษตรกรเป็นผู้ใช้เมล็ดพันธุ์ เพราะฉะนั้นคนที่ผลิตก็คือรัฐบาลหรือบริษัท สองก็คือควบคุมมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ ของบริษัท เพื่อให้ได้คุณภาพที่ดี วัตถุประสงค์ก็โอเค แต่ในทางปฏิบัติ มันไม่เอื้อเพื่อการพัฒนา และผลิตเมล็ดพันธุ์ของวิสาหกิจชุมชน

ซ้ำร้ายก็คือ บริษัททั้งหลายซึ่งผูกขาดเมล็ดพันธุ์นี้ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการขัดขวางการพัฒนาพันธุ์ของเกษตรกร ไปจับชาวบ้าน แต่เราแทบไม่เห็นการจับนี้เลยในหมู่พวกบริษัทด้วยกัน” วิฑูรย์ ชี้ปัญหาที่เกิดขึ้น

การรวมตัวกันเพื่อประกาศอิสรภาพทางพันธุกรรมเรียกร้องให้ภาครัฐออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์แก่เกษตรกรในการผลิต แลกเปลี่ยน และจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ จึงเป็นแนวทางหนึ่งของชาวนาในช่วงเปลี่ยนผ่านนี้

พวกเขายืนยันหลักการว่าเมล็ดพันธุ์ต้องกระจายอยู่ในมือของเกษตรกรรายย่อยเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของสังคมไทย

“เรามีชาวนา 3.5 ล้านครอบครัวขึ้นไปเป็นฐานการผลิตที่กว้างมากแต่ถ้าเปลี่ยนแบบแผนการผลิต ต้นทุนสองในสามจะไหลไปอยู่ในมือบริษัท นั่นกลายเป็นว่าจุดแข็งของเรา ในการกระจายการผลิต ต้นทุนต่ำ ไม่พึ่งพาฟอสซิล อาจจะกลายเป็นวิกฤติซ้ำเติมความมั่นคงทางอาหาร ซ้ำเติมเกษตรกรให้แย่ลงไปอีก” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อวิกฤติอาหารที่เกิดขึ้นถือเป็น “วิกฤติการณ์ถาวร”

“ตอนนี้ดัชนีอาหารมันไปสู่อันดับที่เคยเกิดวิกฤติการณ์แล้วโดยที่ไม่เกิดสงครามเลยมันเกิดขึ้นเพราะราคาน้ำมัน ประเด็นก็คือการที่อาหารแพงน่าจะเป็นโอกาสของเกษตรกรรายย่อย ผู้สร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับประเทศไทยมาโดยตลอดในประวัติศาสตร์ เราจึงมีข้อเสนอว่าพันธุ์ข้าวเราต้องรักษาไว้และขยายพื้นที่ให้ได้ อันนี้เป็นโอกาสสุดท้ายที่จะรักษาระบบการเกษตรให้อยู่ในมือเกษตรกร” วิฑูรย์ กล่าวถึงจุดยืนของเครือข่ายเกษตรกร

ทั้งนี้เพราะความหลากหลายของพันธุ์กรรม นอกจากจะสัมพันธ์กับวิธีการผลิตและวัฒนธรรมชุมชนแล้ว ในทางวิชาการยังเป็นการสร้างสมดุลในระบบนิเวศน์ ลดความเสี่ยงในกรณีที่เกิดภัยธรรมชาติด้วย

เรื่องน่ายินดีก็คือ ทุกวันนี้เกษตรกรจำนวนไม่น้อยมีศักยภาพในการพัฒนาพันธุ์ข้าวและได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ข้าวพันธุ์พื้นบ้านไม่ต้องใช้สารเคมีและให้ผลผลิตดีเกินคาด

หากตัดอุปสรรคด้านนโยบายที่ไม่หนุนเสริมเกษตรกรรายย่อย และขวากหนามที่เกิดจากวิธีคิดที่มอง “ข้าว” เป็น “สินค้า” มากกว่า “ความมั่นคงทางอาหาร” ซึ่งเป็นประเด็นที่ทั่วโลกกำลังให้ความสำคัญ

ข้าวไทย ก็จะเป็นทั้ง “คลังเสบียง” และ “ความหวัง” ของคนไทย

วันที่ 25 พฤษภาคม 2554 06:00

ทุ่งรวงทอง : ความหวังของผืนดิน

โดย : ชัยณรงค์ กิตินารธินทรานี

ปิดท้าย ซีรีส์ "การเดินทางของเมล็ดข้าว" มองวันพรุ่งนี้ของผืนนาไทยผ่าน นวัตกรรมพันธุ์ข้าว โมเดลตลาดบ้านทุ่ง และความหวังของชาวนารุ่นใหม่

จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) ทำให้รู้ว่าพื้นที่ภาคการเกษตรกว่า 131 ล้านไร่ของประเทศไทย มี "นาข้าว" แซมพื้นที่อยู่ราว 57-69 ล้านไร่

แม้ในช่วง 10 ปีหลัง พื้นที่ปลูกข้าวจะถูกโรงงานอุตสาหกรรม ระบบสาธารณูปโภคและการขยายตัวของสังคมเมืองเบียดเบียนไปกว่า 13 เปอร์เซ็นต์ หรือ ด้วยกลไกตลาดทำให้ชาวนากว่า 50 เปอร์เซ็นต์ต้อง "เช่าทำกิน" ก็ตาม แต่ "ข้าว" ยังคงถือเป็นอาหารหลัก และสินค้าส่งออกอันดับ 1 ของประเทศอยู่ดี

ไม่ต่างกับ ชีวิตรันทตของชาวนา ครามาม้วนเดิม ที่วนฉายซ้ำไปซ้ำมา ไม่น้ำท่วมก็ฝนแล้ง หนี้ท่วมหัว และยากจนอยู่เป็นนิจ

แม้จะมีความพยายามแก้ปัญหาจากภาครัฐ แต่ตอนจบก็ยังคงเป็น "กระดุกสันหลังของชาติ" ที่ต้องหลังน้ำตา

คำถามถึงวันพรุ่งนี้ของเกษตรกรที่ราบลุ่ม (และปลูกข้าว) จึงมีมากกว่าแค่ทำอะไร ผลผลิตจึงจะได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เมื่อรูปแบบการแข่งขันของตลาดโลกกำลังเปลี่ยนไป พร้อมกับฟ้าฝนที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ข้าวครบจักรวาล

ดูเหมือนสถานการณ์น้ำท่วมในช่วงปี พ.ศ.2553 - 2554 จะพลิกความเข้าใจเรื่องภัยธรรมชาติของประเทศไทยไปพอสมควร ยิ่งเมื่อถูกเชื่อมโยงกับกระแสภาวะโลกร้อนที่นับวันยิ่งเห็นชัดขึ้น ความวิตกเรื่องวิกฤติอาหารโลก (World Food Crisis) ส่งผลให้ราคาอาหารปรับตัวขึ้นอย่างต่อเนื่องกว่า 15 เปอร์เซ็นต์ ตั้งแต่ไตรมาส 3 ของปีก่อน มาจนถึงไตรมาสแรกปีนี้

แม้ภาครัฐกิจส่งออกจะยืนยันถึงโอกาสในฐานะประเทศส่งออกอาหารเป็นหลัก แต่จะแน่ใจได้อย่างไรว่าปัจจัยแวดล้อมเหล่านี้จะไม่ย้อนกลับมาส่งผลกระทบต่อไทยเอง โดยเฉพาะพืชที่มีความละเอียดอ่อนสูงอย่าง "ข้าว" อาหารหลักของคนทั้งประเทศ

"ข้าวเป็นพืชที่ต้องการความสม่ำเสมออย่างมาก" รศ.ดร.อภิชาติ วรรณวิจิตร จากศูนย์วิทยาศาสตร์ข้าว และหน่วยปฏิบัติการค้นหาและใช้ประโยชน์ข้าว (Rice science center) ยืนยัน

ความสม่ำเสมอของ ดิน น้ำ อากาศ ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ข้าว "ดีตรง" หรือ "ไม่ดีตรง" แทบทั้งสิ้น รวมทั้งโรคระบาด และศัตรูพืช ด้วย

"ลักษณะทั่วไปของข้าวจะมีปัจจัยแวดล้อมที่ละเอียดอ่อนมาก เวลาออกรวง ข้าวจะออกรวงพร้อมกัน แต่หากเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเฉียบพลัน ก็จะส่งผลกระทบต่อการผสมเกสรที่จะทำให้ติดเมล็ด ปีที่แล้วอากาศเปลี่ยนแปลงบ่อย รวมถึงภัยธรรมชาติอย่างน้ำท่วม ส่งผลให้ผลผลิตออกมาไม่ดีเท่าที่ควร และเป็นที่รู้กันดีว่าประเทศไทยส่งออกข้าวในปริมาณมาก โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ กลิ่นหอมของข้าวก็ดึงดูดแมลงเข้ามาทำให้น้ำเสียหาย หากบางพื้นที่ที่ปลูกข้าวได้เพียงปีละครั้ง หรืออย่างพันธุ์ข้าวหอมฯ เองที่ปลูกได้ปีละครั้ง นั่นคือการเสียแล้วเสียเลย ทุกอย่างล้วนถือเป็นความเสี่ยงแทบทั้งสิ้น"

การปรับปรุงสายพันธุ์ จึงกลายเป็นทางออกในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับข้าว โดยโจทย์สำคัญข้อแรกๆ อยู่กับการปรับปรุงสายพันธุ์ให้สามารถรับมือกับสภาพอากาศ และสามารถต่อสู้กับโรคระบาด หรือแมลงได้

ขณะที่สิ่งที่ทำให้การปรับปรุงสายพันธุ์กลายเป็นเรื่อง"หิน" ขึ้นไปอีกอยู่ตรงที่นอกจากจะพัฒนาสายพันธุ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นแล้ว แต่ก็ยังต้องคงสภาพความเป็นข้าวชั้นดีเอาไว้อย่างครบถ้วนด้วย

"พัฒนาอย่างไรไม่ให้คนรู้สึกว่าข้าวที่กินเปลี่ยนไป หอมมะลิก็ยังคงต้องเป็นหอมมะลิ ข้าวเรียงเม็ดสวย หอม อร่อยเหมือนเดิม แต่มีภูมิต้านทานแมลงมากขึ้น ทนร้อนทนแล้งมากขึ้น"

ปัจจุบันถึงจะสามารถพัฒนาสายพันธุ์ข้าวทนน้ำ ข้าวทนโรค ข้าวทนแมลงออกมาได้ แต่ก็จัดเป็นความสำเร็จระดับหนึ่ง เพราะสิ่งที่ต้องมองต่อมาก็คือการเสริมคุณค่าให้กับข้าวเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการบริโภคปัจจุบันที่เน้น "สุขภาพ" เป็นสำคัญ พันธุ์ข้าวสีเหลืองและข้าวไรซ์เบอร์จึงกลายเป็นคำตอบต่อมาสำหรับการเติม "โภชนาการ" และเทรนด์ "กินแล้วไม่อ้วน" ลงไปในข้าว

ขณะที่ในอนาคต รศ.ดร.อภิชาติ ยังมองถึงความเป็นไปได้ ในการพัฒนาสายพันธุ์ให้ข้าวสามารถต้านทานกับภาวะโลกร้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

"แต่มันก็ขึ้นอยู่กับความร่วมมือ นโยบาย และความเอาใจจริงเอาใจของภาครัฐ เพราะเรื่องนี้ต้องทำความร่วมมือกันในระยะยาว ไม่ใช่ต่างคนต่างทำไว้ทิศทางกันอยู่อย่างทุกวันนี้" สิ่งเหล่านี้เขาถือเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะนำข้าวสายพันธุ์ดีๆ ออกสู่ตลาดได้ในที่สุด

นอกจากนี้ ยังมีการมองข้าวในแง่มุมมองของการพัฒนานวัตกรรมที่มีข้าวเป็นฐานสำคัญไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร สารสกัดเพื่อความงาม หรืออาหารสำเร็จรูปที่มีข้าวเป็นส่วนประกอบสำคัญ ซึ่ง ศ.ดร.อรอนงค์ นัยวิกุล ผู้อำนวยการศูนย์ความเป็นเลิศแห่งนวัตกรรมข้าว มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์การันตีว่า มีงานวิจัยของไทยหลายชิ้นรองรับ และมีประสิทธิภาพเทียบเท่ากับระดับนานาชาติ แต่ก็ไม่ต่างกับที่รศ.ดร.อภิชาติให้ความเห็น ว่า รูปธรรม และความเอาใจจริงเอาใจยังเป็นเรื่องที่จับต้องไม่ได้อยู่ในวันนี้

"รัฐก็เห็นความสำคัญ ทุกคนต่างพูดถึง แต่การลงมือทำจริงๆ กลับไม่เป็นรูปธรรม ไม่มีความต่อเนื่อง และเห็นเป็นผลสำเร็จออกมา" เธอสรุป

"คุณธรรม" โมเดลร้านข้าวของชาวนา

ต้นน้ำ – รัฐออกมาตรการประกันราคาข้าว

กลางน้ำ – เกษตรกรรายย่อย (10-20 ไร่) เช่าที่เพิ่ม (บางราย 100 ไร่) ด้วยความเชื่อว่าไม่ขาดทุนเพราะรัฐอุดหนุน เพิ่มอัตราการผลิตทั้งในแง่ความถี่ และพื้นที่ โดยไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมทั้งเรื่องน้ำ และคุณภาพ หรือกระทั่งโรคระบาด

ปลายน้ำ - ข้าวคุณภาพลดลง จิตวิญญาณชาวนาหายไป เงินตกในมือผู้มีอำนาจต่อรอง (แทนที่จะเป็นชาวนา) ข้าวไทยถูกข้าวนอก (เขมร/เวียดนาม) สวมสิทธิ์ และแบรนด์ข้าวไทยจะถูกกลืนหายไป

เพราะความตระหนักถึงปัญหาระยะยาวที่จะเกิดขึ้นกับชาวนาไทย รศ.จุฑาทิพย์ ภัทรวาท ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ จึงสังเคราะห์โมเดล "ข้าวคุณธรรม" หรือ Moral Rice ขึ้นมา โดยมีใจหทัยง่ายๆ เพียงข้อเดียวว่าทำอย่างไรชาวนาจึงจะไม่สนใจนโยบายรัฐ ปลุกเองกำหนดราคาเอง สร้างแบรนด์ตัวเอง

"ปลูกข้าวอินทรีย์ ทำอย่างไรคนจะเชื่อมั่นมันเป็นอินทรีย์ ก็เขาถือศีล 5 ลดอบายมุข 3 ประการ ไม่สูบบุหรี่ ไม่กินเหล้า ไม่เล่นพนัน มีกระบวนการตรวจสอบที่ชัดเจน และอยู่ในจิตสำนึกของความเป็นชาวนา" เธอจำกัดความสั้นๆ

กลยุทธ์เริ่มต้นที่ชวนชาวนาปลูกข้าวให้มีศักดิ์ศรี อีกด้านวางแผนแบรนด์ให้คนเกิด "ความรู้สึก" และ "คุณค่า" ของข้าวแต่ละเมล็ดที่อยู่ในถุง

"ข้าวหัก ข้าวแหว่งก็ต้องกิน เพราะข้าวในถุงเป็นของชาวนาขนาดเล็ก และตั้งใจทำดี เอาข้าวคุณภาพดีการันตีโดยสหกรณ์ขายให้กับประชาชน แต่ซื้อข้าวก็เกิดบุญแล้วเพราะคุณช่วยซื้อข้าวชาวนาขนาดเล็ก ไม่ปลอมปน"

เรื่องต่อมาที่เธอย้ำกับสหกรณ์คือการดูแลชาวนา ไม่ใช่เอาแต่รับนโยบายมาขัดแย้งขัดขานทำให้ชาวนาแท้ๆ ตกเป็นรองอย่างเบ็ดเสร็จในตลาดค้าข้าว ที่มีบริษัทใหญ่ๆ คบคุมอยู่อีกที

"รัฐต้องหันมามอง นโยบายที่ลงไป ต้องให้ความยั่งยืนเป็นเป้าหมายที่ปลายทาง ชาวนาต้องมีอาชีพ และอยู่ได้ ชาวนาต้องมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี แล้วจะดีได้อย่างไร ข้าวต้องเป็นที่ต้องการของตลาด ข้าวจะเป็นที่ต้องการ ข้าวต้องมีคุณภาพยังไง เมล็ดพันธุ์ดี มีกระบวนการดูแลที่ดี ดูแลระดับน้ำ ปุ๋ยพอสมควร เก็บเกี่ยวในเวลาที่เหมาะสม ต้องมีความรู้ ไม่ใช่ให้ปลูกตลอดทั้งปี ต้องเว้นวรรคบ้าง สิ่งแวดล้อมต้องดี รวมทั้งรัฐต้องมีองค์ความรู้ และมีตัวแบบสนับสนุน ไม่ใช่ทำสวนทางอย่างทุกวันนี้ นั่นเท่ากับกินบุญเก่าไปเรื่อย ๆ" เธออธิบาย

กลไกสำคัญอีกอย่างหนึ่งในความคิดของ รศ.จุฑาทิพย์ ก็คือ โครงสร้างทางการตลาดที่ไม่เอื้อ สหกรณ์ส่งข้าวสารราคาสูง เพราะมีการเก็บค่าการตลาดสูง ทำให้ขาดทุนตลอด อีกทั้ง ตลาดผู้ซื้อ โครงสร้างไม่เอื้อ เนื่องจากรัฐปล่อยให้ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ผูกขึ้นเป็นดอกเห็ด ขณะที่โซ่ช่วย พากันตายเกือบหมด

"ตอนนี้คนไทยติดแบรนด์ข้าวพอสมควร มีการแลกถุงเอาบริโภคนิยมพยายามประชาสัมพันธ์ ให้เข้าใจตามที่เราเองอยากจะขาย เราถึงต้องพยายามสร้างแบรนด์เชิงคุณค่าเข้าไปทดแทน ถ้าคุณกิน ข้าวถุงนี้เงินจะถึงเกษตรกรรายย่อย"

ปัจจุบัน การรวมกลุ่มของชาวนา ในโครงการเครือข่ายคุณค่าข้าวหอมมะลิสหกรณ์ไทยที่ใช้ แบรนด์ "ข้าวเกิดบุญ" มีพื้นที่ 5 จังหวัด คืออุบลราชธานี ร้อยเอ็ด สุรินทร์ บุรีรัมย์ และยโสธร มีสหกรณ์การเกษตร 16 แห่ง มีชาวนาในโครงการราว 20,000 ราย กำลังเจริญงอกงามตามรอยข้าว คุณธรรม อย่างมีความหวังอีกทางหนึ่ง

"ก็เหมือนบริษัทโลกตอนนี้แหละค่ะ ต้องลดโลกร้อน ทรัพยากรต้องบริหารให้คนรุ่นลูก รุ่นหลานอยู่ได้" เธอย้ำ

ชาวนารุ่นใหม่ จิกซอร์ที่หายไป

ตั้งแต่เกิด สิ่งที่ไม่ไรซ์ แดนกระส่าย หรือเก่ง เห็นตลอดมากับนาข้าว 11 ไร่ของครอบครัวที่บ้านกู๋ อ.ยางสีสุราช จ.มหาสารคาม ก็คือหยาดเหงื่อที่ลงแรงบนผืนดินแห้งแล้ง ผลผลิตที่ได้ก็ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย จนกลายเป็นภาระผูกพัน พอкупุนเป็นหนี้สินในที่สุด

เมื่อบวกกับคำพูดของผู้หลักผู้ใหญ่ที่นับถือว่าให้เรียนสูงๆ โตไปจะได้เป็นเจ้าคนนายคน ไม่ต้องลำบากเหมือนพ่อแม่ยิ่งเหมือนดอกหมุดฝังหัว

โตขึ้นไปจะต้องไม่ทำนา เพราะ "ลำบาก" และ "ยากจน"

ถึงโชคชะตาจะขีดให้เขาเข้าเรียนที่วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสิงห์บุรีเพราะไม่มีค่าใช้จ่าย แต่ผืนนาที่ยังไม่ใช่คำตอบสุดท้ายของปริญญาใบนี้

"ส่วนใหญ่ที่เรียนจบไปก็จะไปทำงานตามโรงงาน ไม่ก็เข้าไปหางานทำในเมือง ไม่มีใครอยากกลับบ้านหรอกครับ" ไม่ว่าจะเป็นรุ่นพี่ รุ่นน้อง เพื่อนๆ หรือตัวเขาเอง นั่นคือธรรมเนียมปฏิบัติ

ตำแหน่งงานในบริษัทยักษ์ใหญ่ทางการเกษตรกลายเป็นความฝันของลูกหลานชาวนา นั่นก็เป็นอีกคำตอบสำคัญว่า ทำไม วันนี้ คนหนุ่มสาวถึงพากันพลัดถิ่น

"มีแค่เด็ก ๆ ที่ยังเรียนประถมอยู่นั่นแหละครับ โตกว่านี้ เขาก็ไปเรียน ไปหางานทำในเมืองกันหมด" เขาย้ำถึงวัยรุ่นกว่าครึ่งร้อยในหมู่บ้านที่พากันหายหน้าไป

จนวันที่ได้มีโอกาสไปเรียนรู้การทำเกษตรผสมผสาน ในโครงการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการประกอบอาชีพเกษตร ซึ่งเป็นโครงการของวิทยาลัยในช่วงปลายเทอมของชั้น ปวช. 3 ความลำบากของชาวนาที่จำฝังหัวจึงค่อยๆ ถูกถอนออก ระบบการจัดการรวมทั้งแผนการตลาดที่มีประสิทธิภาพทำให้คนทำนาสามารถเลี้ยงชีพได้อย่างไม่ลำบาก

ที่สำคัญ สิ่งที่เห็นกับตา ทำหายความเชื่อตัวเองอย่างยิ่ง

"เหมือนเป็นตัวจุดประกายเลยล่ะครับ" เขายอมรับ

ยิ่งลงนามก็ยิ่งมองเห็นโอกาส เมื่อเรียนจบ เขาจึงเลือกกลับบ้าน แทนที่จะคว่ำเงินเดือนประจำกว่า 30,000 บาทในโรงงานผลิตอาหารสัตว์ของบริษัทอุตสาหกรรมเกษตรยักษ์ใหญ่รายหนึ่ง

บ่อเลี้ยงปลา ฝูงไก่ และพืชกินใบ ต้นทุนที่เขามาลงแรงไว้ตั้งแต่ 2 ปีก่อนเริ่มออกดอกออกผล นำรายได้มาสู่อบครีว นั้นทำให้เขามองหาตลาดขายตรงระหว่าง "คนปลูก" กับ "คนกิน" ให้เป็นเรื่องเป็นราวมากขึ้น โดยเป้าหมายแรกวางแผนเอาไว้ที่ปากช่อง โคราช และกรุงเทพมหานคร

"น่าจะเป็นรูปเป็นร่างได้ภายใน 2-3 ปีนี้ครับ" นั่นคือกำหนดเวลาที่เก่งสัญญาไว้กับตัวเอง

ถึงจะมีงานประสานงานโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นรายได้ประจำเดือน แต่เขาก็ยืนยันกับตัวเองว่า ชาวนานั้นแหละ คืออาชีพที่จะติดตัวไปจนวันตาย

"ผมอยากให้ชุมชนในละแวกนี้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถขายข้าวได้ในราคาที่เป็นธรรมมากขึ้น" ความมุ่งหวังนั้นยังรวมถึงการปลดหนี้ของครอบครัวให้หมดไปอีกด้วย

ถึงเขาจะเป็นเพียง 1 ใน 2 คนของชั้นเรียนที่เดินกลับบ้าน สวนกับเพื่อนๆ ผู้เลือกจบทำเข้าสู่โรงงาน และความศิวิไลซ์ของเมืองใหญ่ แต่อย่างน้อยก็ยังพอเป็นประกายความหวังสำหรับชาวนารุ่นใหม่ที่จะเอาหลังสู้ฟ้าเอาหน้าสู้ดินอย่างที่บรรพบุรุษเคยทำมา ...หรือไม่ใช่?

วันที่ 8 พฤศจิกายน 2552 00:01

ข้าวพันธุ์พื้นเมือง ของดี ที่ (เกือบ) ถูกลืม

โดย : รัชดา ธราภาค

อาหารหลักของไทยที่กลายเป็นวัฒนธรรม แต่กลับถูกลืมเลือนในช่วงหลายสิบปี โชคดีที่วันนี้ข้าวพื้นเมือง ถูกใส่ใจศึกษา เพื่อพบว่าคุณค่าสูงส่ง

วัฒนธรรมข้าวของไทย ก่อตัวมาพร้อม 'ข้าวพื้นเมือง' หลากสายพันธุ์ แต่เมื่อข้าวพัฒนาตัวเป็นผลิตภัณฑ์การเกษตรที่สำคัญของชาติ ไม่ใช่แค่ผู้บริโภคที่เริ่มลิ้มช้ออย่างสังขัยหด, เหลืองเลาขวัญ, กันตัง, กอเตี้ย, หอมหมาดื่น ฯลฯ เพราะแม้แต่ชาวนายุคนี้เองก็เหมือนจะรู้จักข้าวแค่พันธุ์ กข ไปจนถึงไม่รู้เลยว่าข้าวที่ปลูกอยู่มีชื่อพันธุ์อะไร

ข้าวพันธุ์พื้นเมือง ได้รับความสนใจให้ความสำคัญอีกครั้งในยุคที่การดูแลสุขภาพและรักษาสีงแวดล้อมกลายเป็นกระแส แต่ก็ก็เป็นช่วงเวลาที่จะบอบช้ำเสียกันไป ในเมื่อเกษตรกรของยุคนี้ต่างหันไปปลูกข้าวพันธุ์เดียวกันทั่วประเทศ

คุณวิไล เตชะไพฑูริย์ ทายาทตระกูลดัง ที่ทิ้งธุรกิจโรงแรมและท่องเที่ยวของครอบครัวไว้เบื้องหลัง แล้วหันไปเป็นชาวนา กลายเป็นหนึ่งในนักรายของผู้ที่รื้อฟื้นและผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมืองออกสู่ตลาดให้เป็นทางเลือกสำหรับผู้บริโภค

"ตอนแรกผมคิดแค่การทำนาข้าวอินทรีย์ ที่ไม่ใช่สารเคมี แต่พอไปทำแล้วจึงพบว่าพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่ก็คือ ข้าวพันธุ์พื้นบ้าน เพราะมันเหมาะกับสภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศของแต่ละท้องที่ ทำให้ไม่ต้องอัดปุ๋ยหรือใช้ยาฆ่าแมลง"

'วิไล' ย้อนความหลังเมื่อเกือบ 10 ปีมาแล้ว ที่เขาหันไปยึดวิถีเกษตรกรเลี้ยงชีพบนที่ดิน 8 ไร่ ในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นการประกาศตัวเป็นเกษตรกร 'ออร์แกนิก' ท่ามกลางไร่นาเคมี แต่พันธุ์ข้าวพื้นบ้านที่เขาบอกว่าดีนั้น มีความหมายว่าต้องต้นต้นไปเสาะหากันถึงท้องถิ่นชนบทห่างไกล ที่เหลือชาวบ้านเพียงไม่กี่รายที่ยังปลูกข้าวพันธุ์ 'ชาวนางพญา' เอาไว้กินกันเองในครัวเรือน

"ช่วงปีแรกค่อนข้างซุกซลัก พยายามแบ่งโซนเพื่อแยกสายพันธุ์ไม่ให้ปะปนกัน" แม้จะไม่ได้ราบรื่น แต่นาของ 'วิไล' ก็ให้ผลผลิตตอบแทนร่างกายและแรงใจแบบไม่น้อยหน้าไปกว่าที่ชาวนาในอดีตเคยสร้างทำ แม้ตัวเลข 50 ถึง ต่อไร่ จากนาของเขาจะน้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิต 100-120 ถึง ของชาวนาทั่วไป แต่ต้นทุนต่ำกว่าหลายเท่าเมื่อไม่ต้องควักกระเป๋าเป็นค่าปุ๋ยและยาฆ่าแมลง

"ตัวที่หลอกเราคือพันธุ์ข้าว ข้าวพันธุ์ กข ทั้งหมดที่กรมการข้าวนำมา มันมาพร้อมกับการต้องใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง เป้าหมายเพื่อให้ได้ผลผลิตสูง จากที่เคยได้ 60-70 ถึง พอใช้ปุ๋ยใช้ยาอาจได้ถึง 100-120 ถึง ดูน่าตื่นเต้น"

แต่สิ่งที่ตามมาคือต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี ๆ เพราะพื้นดินที่เสื่อมทรามลง กับโรคแมลงต่างๆ ที่พัฒนาตัวสู้กับยา ยิ่งทำให้เกษตรกรต้องหาซื้อปุ๋ยและยาฆ่าแมลงมาใช้ในไร่นาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนชาวนาพากันจมกองหนี้ ขณะที่ผู้บริโภครับสารเคมีไปเต็ม ๆ ...

ผ่านไปหลายปี 'นาวิไล' ให้ผลผลิตพอเลี้ยงตัว พร้อมๆ กับการทำหน้าที่เป็นแปลงทดลองสำหรับการปลูกข้าวหลายสายพันธุ์ หนุมจากเมืองกรุงเริ่มแสวงหาพันธุ์ข้าวจากแหล่งต่างๆ มาชอยแปลง เพื่อลองปลูกในพื้นที่ เพื่อจะพบว่า..

"ข้าวพื้นบ้านแต่ละพันธุ์มีธรรมชาติที่แตกต่างกัน ข้าวภาคกลางส่วนมากเม็ดยาว หุ่นแล้วร่วน มีความหอมแตกต่างกัน"

คุณค่าทางโภชนาการของข้าวพันธุ์พื้นเมือง ที่ถูกปลูกในแต่ละท้องถื่นมีความแตกต่างกันด้วย 'วิไล' ส่งข้าวในนาไปตรวจสอบกับ สถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่าในตัวอย่างข้าวกล้องเหลืองเลาขวัญ ข้าวกล้องนางพญา และข้าวกล้องกันตัง อย่างละ 100 กรัม จากที่นาของเขา มีธาตุเหล็กและไนอะซินค่อนข้างสูง คือ 1.4-6.60, 1.0-5.86 และ 1.1-5.24 ตามลำดับ

ข้าวพันธุ์ดี มีแบรนด์

จากการทดลองปล่อยข้าวพันธุ์พื้นเมืองสู่ตลาดในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา วิไลต์ พบว่า กระแสนิยมเน้นข้าวเหนียว หุงขึ้นหม้อ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของข้าวหอมมะลิ ที่กลายเป็นต้นแบบของข้าวไทยที่ได้รับความนิยมจากคนส่วนใหญ่ กระนั้น ข้อมูลจากการวิจัยด้านคุณค่าทางโภชนาการ และแนวคิดเรื่องความหลากหลายทางธรรมชาติ รวมทั้งความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมของคนรุ่นใหม่ ทำให้ตลาดสำหรับข้าวพันธุ์พื้นบ้าน ที่ผลิตจากนาของเขาเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และเริ่มขยายตัวทีละน้อย โดยมีเกษตรกรจากนาใกล้เคียงทยอยมาขอแบ่งพันธุ์ข้าวไปทดลองปลูกในนาของตัวเอง แม้จะเพียงจำนวนไม่มากนักนับ

วันนี้พันธุ์ข้าวจากนา 8 ไร่ของวิไลต์ประกอบด้วยพันธุ์สันป่าตอง กันตัง ปทุมเทพ เหลืองปะทิว หอมดิน หอมมะลิแดง หอมนิล และ เหลืองเลาขวัญ นอกจากนี้ ยังมีที่ปลูกไว้เพื่อคัดพันธุ์ ได้แก่ เหลืองทอง แดงใหญ่ พวงเงิน บาสมาทิก และมีที่คัดพันธุ์เก็บไว้แล้วอีกกว่า 10 สายพันธุ์

"ปลูกพันธุ์ที่มีต้นกำเนิดในท้องที่เป็นหลัก เน้น 8 พันธุ์หลัก แต่ก็มีพันธุ์อื่นๆ ที่พร้อมจะมาสลับเพื่อให้ได้ผลผลิตที่แตกต่างกันในแต่ละรอบปีการผลิต วิไลต์ พุดถึงพันธุ์ข้าวที่มีพร้อมผลิตสู่ตลาดอย่างหลากหลายให้ผู้บริโภคได้เลือกลิ้มลอง"

เขายังมีแบรนด์ นาวิไลต์ และร้าน บ้านนาวิไลต์ ที่ตึกกรีเจนท์ ถนนราชดำริ สินค้ามีทั้งที่มาจากไร่นาของเขาเอง และรับมาจากเกษตรกรในท้องที่จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ไม่ว่าจะเป็นข้าวกล้อง ผัก-ผลไม้ น้ำตาลโตนด ธัญพืช ผลิตภัณฑ์นม น้ำผึ้ง ไข่ ฯลฯ ซึ่งแน่นอนว่าทั้งหมดเป็นผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก

"ตลาดอินทรีย์สโลว์ มี 'ผู้บริโภคสีเขียว' ที่ใส่ใจสุขภาพและห่วงใยสิ่งแวดล้อมพร้อมจะให้การสนับสนุนผลผลิตเหล่านี้" วิไลต์ สรุปบทเรียนการเป็นผู้ผลิตในไร่นาอินทรีย์เกือบ 10 ปี ได้เห็นการเติบโตอย่างต่อเนื่องของ 'ตลาดสีเขียว' ซึ่งแตกต่างอย่างลิบลับกับเมื่อสิบกว่าปีที่แล้ว ..แต่ปัญหาววันนี้ 'วิไลต์' ชี้อายุที่ภาคการผลิต

"เกษตรกรอยู่ในวังวนของหนี้สิน พวกเขาไม่กล้าเสี่ยงที่จะเปลี่ยนการผลิตจากที่เคยทำมา"

และนั่นจึงเป็นคำตอบของข้อสงสัยที่ว่า ทำไมผลผลิตการเกษตรที่ปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งข้าวพันธุ์พื้นบ้านที่ถูกกล่าวขวัญถึงในวันนี้ จึงหาซื้อไม่ยากจนหลายคนท้อที่จะดิ้นรน ยกเว้น หนุ่นนาข้าวจากเมืองกรุงคนนี้...

ข้าวพื้นเมือง เรื่องของสุขภาพ

ข้าวเป็นอาหารหลักไม่เฉพาะของไทย แต่รวมไปถึงอีกหลายประเทศในโลก นักวิจัยจึงมีแนวคิดที่จะปรับปรุงเมล็ดข้าวให้ทำหน้าที่เหมือน 'เมดิคา' ที่กินง่าย รสดี แถมมีสรรพคุณป้องกันโรคได้ด้วย และเมื่อไม่ยากใช้เทคนิคตัดต่อพันธุกรรมหรือ GMOs ที่มีกระแสต่อต้านทั่วโลกอีกทางเลือกที่เป็นไปได้คือการมองหาพันธุ์ข้าวที่มีศักยภาพ เพื่อหวังจะพัฒนาให้ได้คุณสมบัติตามต้องการต่อไปในอนาคต

ผศ.ดร.รัชนี้ คงกาญจนาย จากสถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล ทำวิจัยเพื่อตรวจสอบสารอาหารในข้าวสายพันธุ์พื้นเมือง ไม่ใช่แค่ประโยชน์สำหรับนักปรับปรุงพันธุ์พืช แต่ประชาชนทั่วไปก็จะได้ทราบข้อมูลเพื่อการบริโภค และที่เลือกข้าวพื้นเมืองก็เนื่องจากข้าวขาวมีปริมาณสารอาหารเหลืออยู่น้อยมากถึงขั้นไม่มีเลย แต่ข้าวกล้องพื้นเมืองกลับเป็นแหล่งของสารอาหารหลากหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นธาตุเหล็ก สังกะสี ทองแดง วิตามินอี และเบต้าแคโรทีน

จากการวิจัยครั้งนี้ ดร.รัชนี้ พบว่าข้าวแต่ละสายพันธุ์มีคุณค่าทางโภชนาการที่แตกต่างกัน ขึ้นกับสิ่งแวดล้อม อากาศ ปุ๋ย ดิน น้ำ รวมทั้งพันธุกรรมของข้าวชนิดนั้นๆ อาทิ ข้าวพื้นเมืองที่ปลูกทางภาคใต้ เช่น จังหวัดพัทลุง จะมีปริมาณธาตุเหล็กและสังกะสีสูงกว่าที่ปลูกในจังหวัดอื่น (ข้าวปทุมธานีหนึ่ง ที่ปลูกในจังหวัดพัทลุงมีธาตุเหล็ก 36 มิลลิกรัม/ 1 กิโลกรัมข้าวดิบ สูงกว่าข้าวพันธุ์เดียวกันซึ่งปลูกที่อื่น ที่มีธาตุเหล็กอยู่เพียง 25-27 มิลลิกรัม/ 1 กิโลกรัมข้าวดิบ)

ขณะที่ 'เบต้าแคโรทีน' ซึ่งทำหน้าที่เป็นสารต้านอนุมูลอิสระ และช่วยชะลอความเสื่อมของตาเนื่องจากวัย รวมทั้งลดความเสี่ยงเกิดต้อกระจก ผลวิจัยพบว่าข้าวกล้องอีค่าจากอุบลราชธานี และข้าวเหนียวดำจากพัทลุง มีปริมาณเบต้าแคโรทีนสูงที่สุด คือ 30.04 และ 34.76 ไมโครกรัม/ 100 กรัม นอกจากนี้ ยังพบว่าข้าวที่มีสีเข้มเป็นแหล่งของสารต้านอนุมูลอิสระ อาทิ วิตามินอี เบต้าแคโรทีน และสารแคโรทีนอยด์ (ลูทีน) อีกด้วย

'ข้าวจีไอ' ของดี ดีทะเลเบียน

หน่วยงานภาครัฐมีความตื่นตัวเรื่องข้าวพันธุ์พื้นเมืองด้วยเช่นกัน โดยมีการส่งเสริมการนำข้าวพันธุ์พื้นเมืองจดทะเบียน สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กับกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ หรือที่เรียกว่า จีไอ (GI - Geographical Indications) เพื่อที่ 'ชุมชน' ซึ่งเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบเฉพาะพื้นที่ ได้รับประโยชน์ในการผลิตสินค้าท้องถิ่น ทำให้สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณลักษณะพิเศษที่ผู้ผลิตอื่นไม่สามารถผลิตสินค้าในชื่อเดียวกันมาแข่งขันได้

ล่าสุด ข้อมูลถึงเดือนพฤษภาคม ปีนี้ พบว่ามี 'ข้าวจีไอ' หลายสายพันธุ์ อาทิ ข้าวหอมมะลิสุรินทร์, สังข์หยดเมืองพัทลุง, ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้, ข้าวฮางหอมทองสกลทวาปี

นอกจากนี้ ยังมีข้าวที่อยู่ระหว่างดำเนินการจดทะเบียนจีไ้อีก 5 รายการ ได้แก่ ข้าวเจ้าเขยเสาไห้, ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์, ข้าวหอมมะลิบุรีรัมย์, ข้าวเหลืองปะทิวชุมพร และข้าวกำลังานนา

คุณสมบัติพิเศษของข้าวจีไอเหล่านี้ เช่น 'ข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง' เป็นข้าวที่ปลูกในจังหวัดพัทลุงกันมากกว่า 100 ปี เป็นข้าวที่มีความนุ่ม นากิน สีของเมล็ดข้าวกล้องเป็นสีแดง ถ้าขัดสีจนเป็นข้าวสารจะมีสีชมพูและขาว ปัจจุบันเป็นที่นิยมในหมู่ผู้บริโภคสุขภาพ เพราะในข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุงซ้อมมือ 100 กรัม มีธาตุเหล็ก 0.52 มิลลิกรัม, ฟอสฟอรัส 165 มิลลิกรัม, วิตามินบี 1 0.18 มิลลิกรัม และไนอาซิน 3.97 มิลลิกรัม

ส่วน 'ข้าวเหลืองปะทิวชุมพร' เป็นพันธุ์ข้าวเก่าแก่ของอำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร ปัจจุบันมีเกษตรกรปลูก 30 ราย ครอบคลุมที่นา 500 ไร่ เป็นข้าวที่หุงสุกจะแข็ง-ร่วน ขึ้นหม้อ เหมาะกับการทำข้าวราดแกง และเป็นวัตถุดิบสำหรับทำขนมจีน มีสารอาหารไนอะซีน (วิตามินบี 3) สูงถึง 9.32%

โดย ผู้จัดการออนไลน์ 6 กันยายน 2550 14:18 น.

นราธิวาสกระตุ้นเกษตรกรทำนาในพื้นที่นาร้างสอดคล้องหลักเศรษฐกิจพอเพียง

นราธิวาส – จังหวัดนราธิวาสเร่งกระตุ้นเกษตรกรให้ทำนาในพื้นที่นาร้าง เพื่อให้ได้มีข้าวไว้บริโภคในครัวเรือนสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อเวลา 11.00 น. วันนี้ (6 ก.ย.) นายการันต์ ศุภกิจวิเลขการ ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส ได้เป็นประธานเปิดงานวันสาธิตการผลิตข้าวโครงการสาธิตการผลิตข้าวในพื้นที่นาร้าง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งทางเกษตรจังหวัดนราธิวาสได้จัดขึ้นที่บริเวณทุ่งนาบ้านไร่ หมู่ที่ 5 ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

โดยมีเกษตรกรในพื้นที่เข้าร่วมงานกว่า 300 คน มีการสาธิตการทำนาในที่ร้าง การแข่งขันไถนา การปรับพื้นที่และเตรียมดิน การแจกปุ๋ยและพันธุ์ข้าว ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นในครั้งนีทางสำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาสได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เพื่อดำเนินการแก้ปัญหาพื้นที่นาร้างที่มีอยู่จำนวนมากในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส ในปีนี้ได้เลือกดำเนินการใน 5 อำเภอ คือ อำเภอระแง อำเภोजะแง อำเภोजะแง อำเภอสู่ไหง ปาดี และ อำเภอดากใบ รวมพื้นที่ทั้งหมด 900 ไร่

ด้านนายการันต์ ศุภกิจวิเลขการ ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส กล่าวกับผู้เข้าร่วมงานในครั้งนีว่าการผลิตข้าวในพื้นที่นาร้างเป็นนโยบายของจังหวัดนราธิวาสอยู่แล้ว เพื่อให้พี่น้องชาวนาได้มีข้าวไว้บริโภคในครัวเรือน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทางจังหวัดจึงอยากฝากให้เกษตรกรทำนาในพื้นที่นาต่อไปอย่าปล่อยให้พื้นที่นาร้างอีก และสำหรับในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสมีพื้นที่ทำนาทั้งหมด 206,611 ไร่ เป็นพื้นที่นาร้าง 79,367 ไร่ โดยหลังจากนี้ทางจังหวัดจะช่วยกระตุ้นเกษตรกรให้ทำนาในพื้นที่นาร้างเพื่อให้พื้นที่แต่ละแห่งเกิดประโยชน์มากที่สุด

โรงเรียนกับการฟื้นฟูนาไร่ตามพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส

นายประดิษฐ์ สุกนธสวัสดิ์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส ให้เกียรติเป็นประธานเปิดงานลงแขกเกี่ยวข้าวไถกลบตอซัง หว่านพืชปุ๋ยสด โครงการโรงเรียนกับการฟื้นฟูนาไร่ในพื้นที่ตามพระราชดำริ เพื่อมอบผลผลิตให้กิจกรรมอาหารกลางวันในโรงเรียนที่ร่วมโครงการ ดำเนินการจัดโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ร่วมกับ องค์การบริหารส่วนตำบลพร่อนและองค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนทอง และสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์นราธิวาส จัดข้าราชการในสังกัด เข้าร่วมกิจกรรม ณ พื้นที่นาไร่บ้านโคกในตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2551

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ 12 ถนนกรุงเกษม แขวงวัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
ศูนย์บริการประชาชน (Call Center) 0 2628 5240 - 59 ต่อ 2108

นราข สงเสริมเกษตรกรพลิกนาร้างสำเร็จแล้วใน 5 อำเภอ

โดยโพกัสภาคใต้ วันที่ 24 เมษายน 2551

นราธิวาส - จังหวัดนราธิวาสสนับสนุนเกษตรกรชาวนาปลูกข้าวในพื้นที่นาร้าง สำเร็จแล้วใน 5 อำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัดเผยเกษตรกรชาวนามีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

นายการณย์ ศุภกิจวิเลขการ ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส กล่าวถึงการดำเนินตามนโยบายของจังหวัดนราธิวาส ในการผลิตข้าวในพื้นที่นาร้าง เพื่อให้พี่น้องเกษตรกรชาวนาได้มีข้าวไว้บริโภคในครัวเรือน ลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ในครัวเรือนว่าขณะนี้ทางจังหวัดได้เร่งดำเนินการเพื่อให้การสนับสนุนประชาชนในทุกพื้นที่ตามนโยบายดังกล่าว โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

โดยที่ผ่านมาในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสถือว่าได้ดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรชาวนาให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้นมากแล้ว โดยเฉพาะการช่วยเหลือให้ชาวนามีข้าวไว้กินตลอดปีรวมถึงบางส่วนเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวได้มาก อาทิเช่นในพื้นที่บ้านกัว หมู่ที่ 5 ตำบลลิโก อำเภอสูโงปาดี จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีพื้นที่นาร้างโดยรวมกว่า 1,200 ไร่

โดยประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวไม่ได้ใช้ประโยชน์มานานกว่า 25 ปี และเมื่อทางจังหวัดเข้าไปสนับสนุนให้มีการทำนาในพื้นที่นาร้างจำนวนกว่า 180 ไร่ ทำให้เกษตรกรชาวนามีผลผลิตข้าวเฉลี่ย 600-700 กิโลกรัม ข้าวเปลือก 400 กิโลกรัม ข้าวสาร 120,000 กิโลกรัม หรือ 70 ตัน ซึ่งถือว่าเพียงพอสำหรับใช้รับประทานในครัวเรือนโดยที่ไ้ต้องซื้อข้าว อีกทั้งยังสามารถนำไปจำหน่ายได้อีก

นอกจากทางจังหวัดจะให้การสนับสนุนเกษตรกรชาวนาในพื้นที่ อ.ส.โงปาดีแล้ว ยังมีการสนับสนุนในพื้นที่ อำเภอดากใบ อำเภอจะแนะ อำเภอระแงะ และอำเภอจะไอร้อง ซึ่งได้ให้การสนับสนุนในการปลูกข้าวในพื้นที่นาร้างรวมทั้งหมดกว่า 900 ไร่ นั้น ผลิตได้ 471 ตัน สามารถแปรรูปเป็นข้าวสารได้ 271 ตัน คิดเป็นจำนวนเงิน 7,577,159 บาท ซึ่งยอดจำนวนเงินดังกล่าวสามารถใช้เลี้ยงประชากรได้ถึง 2,056 คนทั้งใช้บริโภคในครัวเรือนและเหลือพอสำหรับจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้อีกด้วย

ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส ได้กล่าวเพิ่มเติมด้วยว่า ในปี 2551 นี้ทางจังหวัดนราธิวาสยังคงมีนโยบายที่จะสนับสนุนการปลูกข้าวในพื้นที่นาร้างอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างให้ประชาชนในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี

โดยทางจังหวัด จะมีการเข้าไปสนับสนุนการทำนา ในพื้นที่นาร้าง ในพื้นที่อำเภอเมือง บ้านกาแนะ หมู่ที่ 3 บ้านกามูแร หมู่ที่ 8 ตำบลกะลุวอเหนือ จำนวน 400 ไร่ อำเภอยิ่งอ บ้านตันดาล หมู่ที่ 2 ตำบลจอบาะ เนื้อที่ 396 ไร่ อำเภอบาเจาะ บ้านบือระ หมู่ที่ 2 ตำบลจอบาะ เนื้อที่ 400 ไร่ อำเภอรือเสาะ บ้านสะแนะ หมู่ที่ 1 บ้านสุแป๊ะ หมู่ที่ 2 ตำบลเรียง และอำเภอสูโงโก-ลก บ้านลูบ๊ะ ลือชง หมู่ที่ 2 ตำบลมูโนะ เนื้อที่ 396 ไร่

คาดว่าหลังจากที่จังหวัดได้ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวแล้วจะทำให้ประชาชนในทุกพื้นที่ รวมถึงเกษตรกรชาวนามีคุณภาพชีวิตที่ดีตามพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า "ถึงแม้เราจะยาก แต่เรามีข้าวกิน เราก็สามารถอยู่ได้"

นราธิวาสปลูกนาสร้างนาข้าวเขียวขจี

โดย ผู้จัดการออนไลน์ 13 มีนาคม 2550 17:13 น.

นราธิวาส - สำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส จัดโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวในพื้นที่นาร้าง ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด และแผนงบประมาณรองรับการเปลี่ยนแปลงพลวัตโลก

สำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส ร่วมกับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองนราธิวาส จัดโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวในพื้นที่นาร้าง 300 ไร่ ในท้องที่บ้านโคกโก บริเวณทุ่งนาบ้านโคกโก หมู่ที่ 4 ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

พร้อมกันนี้ ได้มีการมอบรางวัลแก่เกษตรกรที่ชนะการแข่งขันการเก็บเกี่ยวข้าว อาทิ การเก็บเกี่ยวข้าวด้วยแกระ, การนวดข้าวด้วยเท้า, การมัดข้าวด้วยกระดัง และการสาธิตการดำข้าวซ้อมมือแบบสามสาก เนื่องในวันเก็บเกี่ยวข้าว ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดและแผนงบประมาณรองรับการเปลี่ยนแปลงพลวัตโลกโดยมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 75 ราย และนายพิศาลทองเลิศ รองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน

นายพิศาล ทองเลิศ รองผู้ว่าราชการจังหวัด กล่าวว่า นาร้างในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสมีอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นผลมาจากประชาชนสนใจที่จะประกอบอาชีพด้านอื่นที่ใช้เวลาทำงานสั้น สามารถสร้างรายได้ดีกว่า ดังนั้น ภาครัฐจึงต้องมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่ได้ประกอบอาชีพทำนา เพื่อสืบสานประเพณีดั้งเดิม

อีกทั้งยังสามารถนำผลผลิตที่ได้เก็บไว้รับประทาน และบางส่วนก็สามารถนำไปจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งก็เป็นการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

จังหวัดนราธิวาส ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตข้าวในพื้นที่นาร้าง เพื่อเพิ่มผลผลิตข้าว ให้พอเพียงต่อการบริโภคภายในจังหวัด

ผู้ประกาศ : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนราธิวาส 21 มี.ค. 2551 ที่มา : สวท.นราธิวาส

วันนี้ (21 มีนาคม 2551) เมื่อเวลา 11.00 น. นายอายน ดิษฐาภินันท์ นายอำเภอตากใบ เป็นประธานเปิดงานวันเกี่ยวข้าวนาปี ซึ่งจัดขึ้นในพื้นที่ทุ่งนาบ้านไร่ หมู่ที่ 5 ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เพื่อฟื้นฟูพื้นที่นาร้างให้สามารถทำนาได้ และส่งเสริมให้เกษตรกรมีการผลิตข้าวในพื้นที่นาร้าง เพิ่มผลผลิตข้าวให้มากขึ้นและพอเพียงต่อการบริโภคภายในจังหวัด ตลอดจนเป็นการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรและได้ทำการปลูกข้าวไปแล้วเมื่อกันยายน 2550 ที่ผ่านมา ขณะนี้ข้าวสุกพร้อมที่จะเก็บเกี่ยวแล้ว ทางสำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส สำนักงานเกษตรอำเภอตากใบ และองค์การบริหารส่วนตำบลพร่อน จึงร่วมกันจัดโครงการส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตข้าวในพื้นที่นาร้างขึ้น โดยมีเกษตรกรกว่า 200 คน ได้ร่วมกิจกรรมเกี่ยวเกี่ยวข้าว นวดข้าว แข่งขันจับหนุณา จับปลาไหล และร่วมรับประทานอาหารกลางวันพร้อมกัน

สำหรับพื้นที่นาร้างในจังหวัดนราธิวาสมีทั้งหมด 84,631 ไร่ ซึ่งอยู่ในพื้นที่อำเภอตากใบ อำเภอสุไหงปาดี จะนะ ระแงะ และเจาะไอร้อง ทางศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) จึงได้สนับสนุนงบประมาณจำนวน 1 ล้าน 4 แสนบาท เพื่อฟื้นฟูพื้นที่นาร้างให้สามารถทำนาได้ ส่วนสาเหตุที่ทำให้เกิดเป็นพื้นที่นาร้างได้นั้น นายอายน ดิษฐาภินันท์ นายอำเภอตากใบ กล่าวว่า เกษตรกรได้ขาดเงินทุนในการผลิตข้าว และพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขังตลอดทั้งปี อีกทั้งยังมีศัตรูพืชทำลายต้นข้าวแพร่ระบาด นอกจากนี้ เยาวชนในพื้นที่ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น และหันไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ จึงทำให้ขาดแคลนเกษตรกรที่จะทำนาต่อไปได้

ศอ.บต. จับมือกระทรวงเกษตรฯ ท่วม50 ล้าน ฟื้นฟูนาร้างชายแดนใต้

นายพระนาย สุวรรณรัฐ ผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) กล่าวว่า การส่งเสริมอาชีพช่วยเหลือ และยกระดับความเป็นอยู่ของพี่น้องประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการเสริมสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ ซึ่ง ศอ.บต. ได้ดำเนินการอยู่ในหลายๆ ด้าน โดยโครงการหนึ่งที่จะเห็นผลเป็นรูปธรรมโดยเร็ว คือ การร่วมมือกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปรับปรุงและฟื้นฟูนาร้างเพื่อปลูกข้าวปลอดสารพิษ ข้าวอินทรีย์ และข้าวกล้องอินทรีย์ ตามศักยภาพและความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่

นายพระนาย สุวรรณรัฐกล่าวต่อไปว่าในปีงบประมาณ 2551 นี้ ศอ.บต.และกระทรวงเกษตรฯ ได้กำหนดเป้าหมายที่จะดำเนินการตามโครงการฯ ดังกล่าว จำนวนทั้งสิ้น 29,195 ไร่ โดยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส 3,200 ไร่ จังหวัดยะลา 8,495 ไร่ และ จังหวัดปัตตานี 17,500 ไร่ใช้งบประมาณรวม 48,806,600 บาท โดยใช้งบฯ ของ ศอ.บต. จำนวน 23,583,600 บาทและงบฯ ของกระทรวงเกษตรฯ จำนวน 25,223,000 บาท แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 8 โครงการย่อย คือ

1) โครงการปรับปรุงพื้นที่นาร้างเพื่อผลิตข้าวจังหวัดนราธิวาส พื้นที่เป้าหมาย 3,000 ไร่ ไร่ ไร่ ประเมินของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 10,300,000 บาท มีสถานีพัฒนาที่ดิน และสำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส เป็นหน่วยดำเนินการ

2) โครงการจัดทำแปลงสาธิตการฟื้นฟูนาร้างเพื่อปลูก ข้าวกึ่งอินทรีย์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดนราธิวาส พื้นที่เป้าหมาย 200 ไร่ ไร่ ไร่ ของกระทรวงเกษตรฯ 2,000,000 บาท มีสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดนราธิวาส เป็นหน่วยดำเนินการ

3) โครงการฟื้นฟูพื้นที่นาร้างเพื่อปลูกข้าวจังหวัดยะลา พื้นที่เป้าหมาย 2,000 ไร่ ไร่ ไร่ ของกระทรวงเกษตรฯ 3,240,000 บาท มีสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดยะลา เป็นหน่วยดำเนินการ

4) โครงการส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกรในพื้นที่นาร้างจังหวัดยะลา พื้นที่เป้าหมาย 6,495 ไร่ ไร่ ไร่ ของศอ.บต. 2,400,000 บาท มีที่ทำการปกครองเมืองยะลา เป็นที่ดำเนินการ

5) โครงการฟื้นฟูนาร้างเพื่อผลิตข้าวตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดปัตตานี พื้นที่เป้าหมาย 5,000 ไร่ ไร่ ไร่ ของ ศอ.บต. 21,183,600 บาท มีสำนักงานเกษตรจังหวัดและที่ทำการปกครองจังหวัดปัตตานี ร่วมกันดำเนินการ โดยงบประมาณส่วนใหญ่ใช้ในการจัดซื้อจัดหาเครื่องจักร อาทิ รถไถนา รถเกี่ยวข้าว และรถเคลื่อนย้ายรถเกี่ยวข้าว ให้กลุ่มเกษตรกรใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะทำให้มีการขยายพื้นที่อย่างต่อเนื่องทุกปี

6) โครงการฟื้นฟูนาร้างเป็นนาข้าวแบบ ยังยืน จ.ปัตตานี พื้นที่เป้าหมาย 10,000 ไร่ ไร่ ไร่ ของกระทรวงเกษตรฯ 1,683,000 บาท มีสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปัตตานี เป็นหน่วยดำเนินการ

7) โครงการพัฒนาการผลิตข้าวปลอดสารพิษและข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรจังหวัดปัตตานี พื้นที่เป้าหมาย 2,000 ไร่ ไร่ ไร่ ของกระทรวงเกษตรฯ 6,000,000 บาท มีศูนย์วิจัยข้าวปัตตานี เป็นหน่วยดำเนินการ

8) โครงการฟื้นฟูนาร้างเพื่อผลิตข้าวตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มเกษตรกรจังหวัดปัตตานี พื้นที่เป้าหมาย 500 ไร่ ไร่ ไร่ ของกระทรวงเกษตรฯ 2,000,000 บาท มีสำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานีเป็นหน่วยดำเนินการ

ทั้งนี้การดำเนินงานทุกโครงการ จะเน้น การมีส่วนร่วมในลักษณะบูรณาการระหว่าง ศอ.บต. หน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กระทรวงมหาดไทยองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่อย่างใกล้ชิดในทุกขั้นตอนกระบวนการ เพื่อให้มีความโปร่งใสและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อ ประชาชน

นราธิวาสกระตุ้นเกษตรกรทำนาในพื้นที่นาร้างสอดคล้องหลักเศรษฐกิจพอเพียง

วันที่ 06 กันยายน 2550 นายการณย์ ศุภกิจวิเลขการ ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส ได้เป็นประธานเปิดงานวันสาธิตการผลิตข้าวโครงการสาธิตการผลิตข้าวในพื้นที่นาร้าง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งทางเกษตรจังหวัดนราธิวาสได้จัดขึ้นที่บริเวณทุ่งนาบ้านไร่ หมู่ที่ 5 ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

โดยมีเกษตรกรในพื้นที่เข้าร่วมงานกว่า 300 คน มีการสาธิตการทำนาในที่ร้าง การแข่งขันไถนา การปรับพื้นที่และเตรียมดิน การแจกปุ๋ยและพันธุ์ข้าว ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นในครั้งนี้ทางสำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาสได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เพื่อดำเนินการแก้ปัญหาพื้นที่นาร้างที่มีอยู่จำนวนมากในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส ในปีนี้ได้เลือกดำเนินการใน 5 อำเภอ คือ อำเภอระแง อำเภोजะแง อำเภोजะแง อำเภอสู่ไหง ปาดี และ อำเภอตากใบ รวมพื้นที่ทั้งหมด 900 ไร่

ด้านนายการณย์ ศุภกิจวิเลขการ ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส กล่าวกับผู้เข้าร่วมงานในครั้งนี้ว่า การผลิตข้าวในพื้นที่นาร้างเป็นนโยบายของจังหวัดนราธิวาสอยู่แล้ว ทั้งเพื่อให้พี่น้องชาวนาได้มีข้าวไว้บริโภคในครัวเรือน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทางจังหวัดจึงอยากฝากให้เกษตรกรทำนาในพื้นที่นาต่อไปอย่าปล่อยให้พื้นที่นาร้างอีก และสำหรับในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส มีพื้นที่ทำนาทั้งหมด 206,611 ไร่ เป็นพื้นที่นาร้าง 79,367 ไร่ โดยหลังจากนี้ทางจังหวัดจะช่วยกระตุ้นเกษตรกรให้ทำนาในพื้นที่นาร้างเพื่อให้พื้นที่แต่ละแห่งเกิดประโยชน์มากที่สุด

โดยผู้จัดการออนไลน์ วันที่ 13 มกราคม 2551 เวลา 18:42 น.

พิษไฟได้ส่งผลให้เกิดนาร้างร่วม 6 แสนไร่ใน 3 จชต.

ศูนย์ข่าวหาดใหญ่ - ประธานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สภาที่ปรึกษาเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สสจ.) เผยพบพื้นที่นาร้าง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กว่า 600,000 ไร่ เร่งปรับปรุงปลูกปาล์มและข้าวพันธุ์พื้นเมือง พบมีพื้นที่ปลูกปาล์ม 400,000 ไร่

นายปิยะ กิจถาวร ประธานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สภาที่ปรึกษาเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สสจ.) ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้นำเสนอผลงานวิจัยของคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (มอ.) เรื่อง ศักยภาพและข้อจำกัดของการผลิตข้าวเพื่อความมั่นคงในจังหวัดปัตตานี

ทั้งนี้มาจากสาเหตุเกิดปัญหานาร้าง โดยในปัจจุบันมีพื้นที่นา จำนวน 323,786 ไร่ และ 40 เปอร์เซ็นต์ เป็นนาร้าง หรือ จำนวน 129,514 ไร่ สาเหตุเพราะพืชเศรษฐกิจตัวอื่นให้ผลที่ดีกว่า ประกอบกับเกิดปัญหาน้ำท่วม ในที่สุดจึงเกิดการอพยพไปทำงานที่อื่นกัน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ให้ภาครัฐช่วยอุดหนุนปัจจัยการผลิตต่างๆ ที่จำเป็น เช่น พันธุ์ข้าว ปุ๋ย รถแทรกเตอร์ เป็นต้น ให้แก่องค์กรชุมชน เพื่อเป็นการอุดหนุนปัจจัย และแบ่งเบาภาระต้นทุนการผลิตที่นับวันจะสูงขึ้น และยังเป็น การเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารให้แก่ชาวนา และยังเป็นทุนส่งเสริมให้วัฒนธรรมข้าวของชาวนายังคงอยู่จังหวัดปัตตานี และพื้นที่ภาคใต้สืบไป

ที่สำคัญควรให้ความสำคัญกับพันธุ์ข้าวพื้นเมือง มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาพันธุ์ข้าว พร้อมกับทบทวนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการทำนาอินทรีย์ควบคู่กับการส่งเสริมให้มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านที่ใช้ได้ผลมาในพื้นที่ แล้วขยายผลให้ได้ในวงกว้าง

ขณะเดียวกันกระบวนการนโยบายและโครงการเกี่ยวกับข้าว ต้องได้รับการทบทวนทั้งกระบวนการและเนื้อหาและภาครัฐต้องทบทวนโครงการส่งเสริมการปลูกปาล์มน้ำมันและยางพาราในนาข้าว พร้อมกับเร่งวิจัยองค์ความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันและยางพาราในนาข้าวให้มากขึ้น และเร่งด่วน มีการประเมินผลดีและผลเสีย ก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินการ

“การทำนาของประชาชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังมีความจำเป็น เพราะเป็นเรื่องปากท้องและความมั่นคง ต้องมีการกระตุ้นเรื่องนี้ โดย ศอ.บต.ประสานกับหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างจริงจัง ควรมีการพิจารณาพันธุ์ข้าวเชิงเศรษฐกิจ มีตลาดรองรับ”

ในขณะเดียวกัน สมาชิกสภาที่ปรึกษาเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สสท.) ได้นำเสนอในการส่งเสริมคือการผลิตข้าวพันธุ์เมล็ดมะเขือ สำหรับเลี้ยงนกเขาและสัตว์ปีกราคาสูง

โดยเฉพาะข้าวพันธุ์เมล็ดมะเขือ ความเป็นมาคือเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมือง มี 3 ชนิด เมล็ดสีทอง สีขาว และสีแดง ลักษณะเมล็ดสั้นกลมคล้ายข้าวญี่ปุ่น ต้นข้าวมีความสูง 30-35 เซนติเมตร ให้ผลผลิตต่ำ ซึ่งทางจังหวัด ยะลา ปัตตานี นราธิวาส มีผลผลิตอยู่ระหว่าง 10-20 ตัน/ปี ไม่เพียงพอต่อการบริโภคของสัตว์ปีกราคาสูง

วิธีการปลูก ข้าวเมล็ดพันธุ์มะเขือ เป็นข้าวเบา อายุ 90 วัน ไม่ชอบน้ำมาก การเพาะปลูกสามารถทำได้โดยการดำนา และข้าวไร่ หรือปลูกในบริเวณที่มีน้ำเพาะปลูกสมบูรณ์ ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่า 200 กิโลกรัม แต่สามารถส่งเสริมให้มีการเพาะปลูกในครัวเรือนได้ ส่วนการดูแล เป็นข้าวพื้นเมือง จึงมีโครงสร้างแข็งแรง ต้านทานต่อโรค เชื้อรา โรคไวรัส จะมีโรคอยู่บ้าง เช่น โรคใบไหม้ และแมลงรบกวน ซึ่งเป็นเรื่องปกติสำหรับการปลูกข้าวโดยทั่วไปอยู่แล้ว

สำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส พบว่ามีพื้นที่นาร้างจำนวน 591,343 ไร่ และสำนักงานพัฒนาที่ดิน ได้ทำแผนปรับปรุงพื้นที่นาร้างที่สามารถนำมาพัฒนาปลูกปาล์มน้ำมันได้ จำนวน 435,556 ไร่ จึงมีพื้นที่นาร้างคงเหลือ 155,787 ไร่ โดยปัตตานีมากที่สุด รองลงมาคือ ยะลา และสุดท้าย นราธิวาส

เนื้อที่ที่เหลือเหล่านี้สามารถนำมาปลูกข้าวเมล็ดมะเขือให้ได้ 5 เพอร์เซ็นต์ประมาณกว่า 7,000 ไร่ เพื่อเป็นทางเลือกให้เกษตรกรมีรายได้เสริม และสามารถสนองความต้องการของตลาดผู้เลี้ยงนกเขา และสัตว์ปีกราคาสูง โดยไม่ต้องสั่งซื้อจากภาคกลาง อีกทั้งยังสามารถส่งขายให้แก่ประเทศเพื่อนบ้านได้

อนึ่ง โครงการฟื้นฟู “นาร้าง” ได้มีมติเห็นชอบของสสต. เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ขณะนี้จึงอยู่ระหว่างการพิจารณาประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของ ศอ.บต. เพื่อดำเนินการอนุมัติโครงการ

โดยมติชน 10 มกราคม 2551

นาร้าง 3 จว.ชายแดนใต้เจียด 6 แสนไร่ สสต.เสนอรัฐหนุนปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง

นายปิยะ กิจถาวร ประธานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สภาที่ปรึกษาเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สสต.) ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) นำเสนอผลงานวิจัยของคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (มอ.) เรื่อง ศักยภาพและข้อจำกัดของการผลิตข้าวเพื่อความมั่นคงในจังหวัดปัตตานี ทั้งนี้ ปัจจุบันมีพื้นที่นา 323,786 ไร่ 40 เพอร์เซ็นต์ เป็นนาร้าง หรือ 129,514 ไร่ สาเหตุเพราะพืชเศรษฐกิจตัวอื่นให้ผลดีกว่า ประกอบกับน้ำท่วมนา จึงเกิดการอพยพไปทำงานที่อื่นทั้งในและต่างประเทศ

"คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม จึงเสนอให้ภาครัฐช่วยอุดหนุนปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น พันธุ์ข้าว ปุ๋ย รถแทรกเตอร์ เป็นต้น ให้กับองค์กรชุมชนเพื่อเป็นการอุดหนุนปัจจัย และแบ่งเบาภาระต้นทุนการผลิตที่นับวันจะสูงขึ้น และยังเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารให้กับชาวนา ให้วัฒนธรรมข้าว ยังคงอยู่คู่จังหวัดปัตตานี และพื้นที่ภาคใต้สืบไป ขณะเดียวกัน ภาครัฐต้องทบทวนโครงการส่งเสริมการปลูกปาล์มน้ำมันและยางพาราในนาข้าว พร้อมกับเร่งวิจัยองค์ความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันและยางพาราในนาข้าวให้มากขึ้นและเร่งด่วน ประเมินผลดีและผลเสีย ก่อนจะตัดสินใจดำเนินการ"

ผู้สื่อข่าวรายงานว่า สสต.นำเสนอการส่งเสริมการผลิตข้าวพันธุ์เมล็ดมะเขือ สำหรับเลี้ยงนกเขาและสัตว์ปีกราคาสูง ลักษณะเมล็ดสั้นกลมคล้ายข้าวญี่ปุ่นที่ยังให้ผลผลิตต่ำ ซึ่งจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส มีผลผลิตอยู่ระหว่าง 10-20 ตัน/ปี ไม่เพียงพอต่อการบริโภคของสัตว์ปีกราคาสูง

ทั้งนี้ จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส พบว่ามีพื้นที่นาร้าง 591,343 ไร่ สำนักงานพัฒนาที่ดิน ได้ทำแผนปรับปรุงพื้นที่นาร้างที่สามารถนำมาพัฒนาปลูกปาล์มน้ำมันได้ 435,556 ไร่ จึงมีพื้นที่นาร้างคงเหลือ 155,787 ไร่ โดย จ.ปัตตานี มากที่สุด รองลงมาคือ ยะลา และนราธิวาส เนื้อที่เหล่านี้สามารถนำมาปลูกข้าวเมล็ดมะเขือให้ได้ 5 เพอร์เซ็นต์ กว่า 7,000 ไร่ เพื่อเป็นทางเลือกให้เกษตรกรมีรายได้เสริม และสามารถสนองความต้องการของตลาดผู้เลี้ยงนกเขา และสัตว์ปีกราคาสูง โดยไม่ต้องสั่งซื้อจากภาคกลาง อีกทั้งยังสามารถส่งขายให้กับประเทศเพื่อนบ้านได้

ภาคผนวก 3 ประวัติทีมวิจัย

ชื่อ-สกุล	นายมะรอซอดี ดอเลาะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00095 90 1
วัน เดือน ปีเกิด	10 กันยายน 2514 อายุ 38 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	1/6 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
เบอร์โทรศัพท์	089-733 9481, 073 591 422
ระดับการศึกษาสูงสุด	ปวช. ช่างยนต์
อาชีพปัจจุบัน	รับจ้าง
ความสามารถพิเศษ	ซ่อมเครื่องยนต์
ประวัติการฝึกอบรม	อบรมผู้นำหมู่บ้าน
บทบาทในหมู่บ้าน	ผู้ใหญ่บ้าน ม.7 ต.ละหาร อ.ยิ่งอ จ.นราธิวาส
ชื่อ-สกุล	นางอาชีสะ หะยีนีเลาะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00101 11 1
วัน เดือน ปีเกิด	2 พฤษภาคม 2502 อายุ 50 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	1/1 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
อาชีพปัจจุบัน	กรีดยาง
ประวัติการฝึกอบรม	กลุ่มสตรี
ชื่อ-สกุล	นายดอเลาะ ตาเละ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00099 03 5
วัน เดือน ปีเกิด	1 พฤษภาคม 2511 อายุ 41 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	78 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 6
ประวัติการฝึกอบรม	อบรมผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
บทบาทในหมู่บ้าน	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ชื่อ-สกุล	นายบุสตาแม ดาหะแม
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00095 23 4
วัน เดือน ปีเกิด	20 กันยายน 2523 อายุ 29 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	43/2 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
เบอร์โทรศัพท์	089-976 7747
ระดับการศึกษาสูงสุด	มัธยมศึกษาปีที่ 6
อาชีพปัจจุบัน	รับจ้างทั่วไป
ความสามารถพิเศษ	กีฬาฟุตบอล
บทบาทในหมู่บ้าน	ผู้ช่วยรักษาความสงบหมู่บ้าน

ชื่อ-สกุล	นายอาชี ตาละ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9698 00201 53 6
วัน เดือน ปีเกิด	9 มีนาคม 2502 อายุ 50 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	50 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 6
อาชีพปัจจุบัน	กรีดยาง
ประวัติการฝึกอบรม	อบรมเกี่ยวกับน้ำ
บทบาทในหมู่บ้าน	ผู้ช่วยรักษาความสงบหมู่บ้าน

ชื่อ-สกุล	นายเจ๊ะอุเซ็ง สะมะแอ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9601 00091 85 3
วัน เดือน ปีเกิด	13 กรกฎาคม 2503 อายุ 49 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	36/1 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
อาชีพปัจจุบัน	รับจ้าง
ประวัติการฝึกอบรม	การเลี้ยงแพะ

ชื่อ-สกุล	นายสาเหาะ อาแว
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00100 24 6
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2503 อายุ 49 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	71 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
อาชีพปัจจุบัน	รับจ้าง
ชื่อ-สกุล	นายสะมะแอ สะอะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 0096 47 8
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2495 อายุ 57 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	55/1 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
อาชีพปัจจุบัน	รับจ้าง
ประวัติการฝึกอบรม	การเลี้ยงโค
ชื่อ-สกุล	นายยะยา สาและ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00101 06 4
วัน เดือน ปีเกิด	2 มกราคม 2497 อายุ 55 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	93/2 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 6
อาชีพปัจจุบัน	รับจ้าง
ประวัติการฝึกอบรม	กรรมการมัสยิด
ชื่อ-สกุล	นางมีละ ตาละ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00094 20 3
วัน เดือน ปีเกิด	22 มีนาคม 2512 อายุ 40 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	36/3 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	มัธยมศึกษาปีที่ 3
อาชีพปัจจุบัน	ค้าขาย

ชื่อ-สกุล	นางแมะชะ ตาละ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00099 02 7
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2498 อายุ 54 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	78 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ชื่อ-สกุล	นางหมะ แซ่ปี้ดิง
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00294 57 1
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2492 อายุ 60 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	55/3 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
อาชีพปัจจุบัน	รับจ้าง
ชื่อ-สกุล	นายนิโชะ แวหะมะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9601 00099 76 5
วัน เดือน ปีเกิด	5 พฤษภาคม 2486 อายุ 66 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	55/3 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
อาชีพปัจจุบัน	รับจ้างกรีดยาง
ความสามารถพิเศษ	ทำฟัน
ประวัติการฝึกอบรม	อบรม อพป. (อาสาสมัครรักษาหมู่บ้าน)
ชื่อ-สกุล	นายบากา ยูโชะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00046 26 8
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2471 อายุ 81 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	244 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
อาชีพปัจจุบัน	รับจ้าง

ชื่อ-สกุล	นายรอมือลี ดอฆอ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00097 32 6
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2495 อายุ 57 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	89/1 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
อาชีพปัจจุบัน	กรีดยาง

ชื่อ-สกุล	นางซากีเร ดือระ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00150 90 1
วัน เดือน ปีเกิด	15 กรกฎาคม 2510 อายุ 42 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	81 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 2
อาชีพปัจจุบัน	กรีดยาง
ประวัติการฝึกอบรม	กลุ่มแม่บ้าน

ชื่อ-สกุล	นางนินะ หะยีนีเลาะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00100 45 9
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2487 อายุ 65 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	90 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
อาชีพปัจจุบัน	กรีดยาง

ชื่อ-สกุล	นายอาบ๊ะ ลีมอปาแล
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00100 44 1
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2481 อายุ 71 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	90 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
อาชีพปัจจุบัน	กรีดยาง

ชื่อ-สกุล	นายมะอีซอ แวหามะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9601 00159 80 6
วัน เดือน ปีเกิด	7 ธันวาคม 2498 อายุ 54 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	59/1 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
อาชีพปัจจุบัน	กรีดยาง
ชื่อ-สกุล	นางอาสนะ ยูโซะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00095 77 3
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2491 อายุ 61 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	48 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
อาชีพปัจจุบัน	กรีดยาง
ประวัติการฝึกอบรม	กลุ่มแม่บ้าน
ชื่อ-สกุล	นายอาเตะ มะลี
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00094 12 2
วัน เดือน ปีเกิด	10 สิงหาคม 2493 อายุ 59 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	36/4 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
อาชีพปัจจุบัน	ค้าขาย
ชื่อ-สกุล	นายอับดุลรอแม มะสุละ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00101 14 5
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2494 อายุ 58 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	94/1 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
อาชีพปัจจุบัน	กรีดยาง

ชื่อ-สกุล	นางสือเมาะ แวหะมะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00096 63 0
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2498 อายุ 54 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	57 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
ประวัติการฝึกอบรม	กลุ่มแม่บ้าน
ชื่อ-สกุล	นางสาวมีน๊ะ ดาแมยี่
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00096 78 8
วัน เดือน ปีเกิด	11 กรกฎาคม 2506 อายุ 46 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	59/1 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
อาชีพปัจจุบัน	กรีดยาง
ประวัติการฝึกอบรม	กลุ่มแม่บ้าน
ชื่อ-สกุล	นางสปีน๊ะ มะยูโซะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00097 43 1
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2491 อายุ 61 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	66 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
อาชีพปัจจุบัน	กรีดยาง
ชื่อ-สกุล	นายอาชิ อามิงดีเยาะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00098 60 8
วัน เดือน ปีเกิด	21 เมษายน 2514 อายุ 38 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	71 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
อาชีพปัจจุบัน	รับจ้าง
ประวัติการฝึกอบรม	การเลี้ยงแพะ

ชื่อ-สกุล	นางนิรอกีเยาะ หะยีนิเลาะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	5 9604 99000 01 6
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2494 อายุ 58 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	1 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
อาชีพปัจจุบัน	กรีดยาง
ประวัติการฝึกอบรม	กลุ่มแม่บ้าน
ชื่อ-สกุล	นายเจ๊ะโต เจ๊ะเต๊ะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00098 18 7
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2491 อายุ 61 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	71/1 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
อาชีพปัจจุบัน	รับจ้าง
ชื่อ-สกุล	นายอิบรอเฮ็ง ทาหะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9505 00183 11 9
วัน เดือน ปีเกิด	2 พฤศจิกายน 2526 อายุ 26 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	1/1 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
อาชีพปัจจุบัน	กรีดยาง
ชื่อ-สกุล	นายมาหะมะตอลา สามะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00101 13 7
วัน เดือน ปีเกิด	27 พฤษภาคม 2524 อายุ 28 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	1/1 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ปวช.
อาชีพปัจจุบัน	นายช่าง

ชื่อ-สกุล	นายอาแซ สามะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00145 09 6
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2493 อายุ 59 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	1/1 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
อาชีพปัจจุบัน	กรีดยาง
ประวัติการฝึกอบรม	การทำสวนยาง
ชื่อ-สกุล	นายแซมมิง โชะ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00098 96 9
วัน เดือน ปีเกิด	4 พฤษภาคม 2510 อายุ 42 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	77 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
อาชีพปัจจุบัน	รับจ้าง
ชื่อ-สกุล	นายอาแว ยาฮา
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00098 93 4
วัน เดือน ปีเกิด	- - 2475 อายุ 77 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	77 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
อาชีพปัจจุบัน	รับจ้าง
ชื่อ-สกุล	นายรุควาน นิละ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9604 00093 34 7
วัน เดือน ปีเกิด	1 พฤษภาคม 2523 อายุ 29 ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	28 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส
ระดับการศึกษาสูงสุด	มัธยมศึกษาปีที่ 3
อาชีพปัจจุบัน	รับจ้าง
ประวัติการฝึกอบรม	อบรม ชรบ.
บทบาทในหมู่บ้าน	ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน